

Annukka Sievi

NUORISOKODIN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA TYÖMENETELMÄT

Sosiaalialan koulutusohjelma

2014

NUORISOKODIN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA TYÖMENETELMÄT

Sievi, Annukka
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Marraskuu 2014
Ohjaaja: Rajaniemi, Kari
Sivumäärä: 82
Liitteitä:1

Työkäytäntö, työmenetelmä, nuorisokoti, erityisosaaminen, kehittäminen

---

Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa nuorisokodin hyviä käytäntöjä ja työmenetelmiä sijaishuollon eri vaiheissa. Vaiheet jakaantuvat opinnäytetyössä tulovaiheeseen, asettumisvaiheeseen, kasvamiseen yksikössä ja sijoituksen päättymiseen. Lisäksi tarkastellaan erityisosaamista ja kehittämistarpeita nuorisokodissa. Työssä haastateltiin Nuorisokoti Valokki Oy:n neljää työntekijää ja tulokset muodostuvat heidän kertomusten pohjalta. Teoriaosuudessa on käsitelty sijaishuoltoa lastensuojelulaisissa, sijaishuoltoa ja sen asemaa yhteiskunnassa sekä lastensuojelulaitoksissa toteutettavaa työtä.

Tuloksissa hyvät käytännöt luokiteltiin sijaishuollon vaiheiden mukaan, näistä muodostettiin käsitteet kuvaamaan kunkin vaiheen käytäntöjä. Käytännöt keskittyivät valmistautumiseen, asettumisen tukemiseen, arjen sujuvuuteen sekä jatkuvuuteen. Työmenetelmiä haastattelujen perusteella muodostui yhteensä seitsemän. Näitä olivat vuorovaikutuksellinen tukeminen, omaohjaajuus, tavoitteellisuus, ratkaisukeskeisyys, toiminnallisuus, perhekeskeisyys ja kumppanuus ja elämänjano-tyyppinen työskentely. Omaohjaajuuteen kuuluivat tunnetyöskentely ja kotikäynnit. Erityisosaamiseksi muodostuivat toimiva lapsi - ja perhe-työ, neuropsykiatrinen valmennus, voimaannuttava valokuvaus, NLP ja EURO-ADAD. Erityisosaamista hyödynnettiin työskentelyn tukena, ottamalla otteita menetelmistä ja käyttämällä sitä ammatillisuuden tukena. Kehittämisenäkökulmia olivat työvälinekoulutukset ja jokaisen vastuu ammatillisesta kehittämisestä. Työparityöskentelyn oli nähty toimivana käytäntönä ja sitä kaivattiin takaisin työhön.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Tutkimustehtäviä olivat 1) Millaisia hyviä käytäntöjä ja työmenetelmiä nuorisokodissa on 2) Miten erityisosaamista käytetään 3) Millaisia kehittämistarpeita haasteltavat tuovat esille?

GOOD PRACTICES AND WORKING METHODS IN CHILD WELFARE INSTITUTION

Sievi, Annukka

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2014

Supervisor: Rajaniemi, Kari

Number of pages: 82

Appendices: 1

Practice of work, working method, child welfare institution, special education, development

---

The purpose of this thesis was to find good practices and working methods that are used in child welfare institution. Practices and working methods were classified by periods of alternative care (arrival, settle down, growing up and ending of placement). In addition, a goal was to find need to development and how special knowledge was used. In this thesis were interviewed four employees from Valokki Oy. In researches and literature was introduced alternative care in child welfare law, alternative care and its place in the society and working in child welfare institution.

Good practices were conceptualized in four periods. Those were preparation, to support settling down, fluency of everyday and continuity. There were found seven working methods. Those were support by methods of interaction, personal care-giving, working is target-oriented, focusing to the solutions, using action, family-oriented work and construct line of the life. Working with feelings and home visits were also used as part of the personal care-giving work. Interviewees had extra educations; those were workable child and family-work, empowerment with the help of photographing, Neuro-Linguistic Programming (NLP), neuropsychological training and EURO-ADAD. They used extra educations as support of the work by taking pieces from methods and using methods as support of professionalism. The interviewees wanted to have more education so they could use tools better. Development of professionalism was also important. Working with partner was also found important.

This thesis is qualitative research. The research material was collected with a focused interview. Research exercises were 1) What kind of good practices and working methods there are used in child welfare institution 2) How extra educations are used and 3) What kinds of needs of development there are?

SISÄLLYS

TAULUKKOLUETTELO	6
1 JOHDANTO.....	7
2 LASTENSUOJELULAKI SIIJAISHUOLLOSTA	8
2.1 Sijaishuoltoon johtavia syitä	9
2.2 Sijaishuolto	10
2.3 Lastensuojelu – sijaishuollon asema.....	10
2.4 Lastensuojelulaitoksissa tehtävä työ	12
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....	14
3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskohde.....	14
3.2 Kvalitatiivinen tutkimus ja tutkimusongelmat.....	15
3.3 Aineiston keruu ja teemahaastattelut	17
3.4 Aineiston analyysi.....	19
3.5 Tutkimuksen luotettavuus, yleistettävyyden ja eettisyys	20
4 HYVÄT KÄYTÄNNÖT	23
4.1 Tulovaihe	23
4.1.1 Nuoren huone on valmisteltu etukäteen	24
4.1.2 Tulovaiheen suunnitelmallisuus	25
4.1.3 Kotiuttamisvaiheen alkaminen	27
4.1.4 Yhteisöön mukaan pääseminen	27
4.1.5 Tiivis yhteydenpito läheisiin	28
4.1.6 Tulohaastattelun aloittaminen	29
4.2 Asettumisvaihe.....	29
4.2.1 Kotiuttamisvaiheen jatkuminen.....	29
4.2.2 Yksikön säännöt ja rajat	31
4.2.3 Yhteisöön pääsemisen tukeminen	33
4.3 Kasvaminen yksikössä	34
4.3.1 Sujuva arki.....	34
4.3.2 Työparityöskentely	37
4.4 Sijoituksen päätyminen.....	38
4.4.1 Jatkuvuus.....	39
4.5 Keskeiset hyvät käytännöt	41
5 VALLITSEVAT TYÖMENETELMÄT	44
5.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen	44
5.2 Omaohjaajuus	48
5.2.1 Tunnettyöskentely	50
5.2.2 Kotikäynti.....	53
5.3 Tavoitteellisuus.....	53

5.4	Ratkaisukeskeisyys	55
5.5	Toiminnallisuus.....	59
5.6	Perhekeskeisyys ja kumppanuus.....	60
5.7	Elämänjana- tyyppinen työskentely	64
5.8	Työmenetelmät	64
6	TYÖVÄLINEET	67
6.1	Dokumentointi	68
6.2	Muut työvälineet.....	69
7	ERITYISOSAAMINEN.....	70
8	KEHITTÄMISTARPEET	71
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	72
10	POHDINTA.....	78
	LÄHTEET.....	80
	LIITTEET	

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Hyvät käytännöt.....	42
Taulukko 2. Työmenetelmät.....	65

1 JOHDANTO

Omassa opinnäytetyössäni kohdistetaan katse nuorisokodissa tehtävään työhön. Millaisia vakiintuneita käytäntöjä nuorisokodissa on? Millaisia työmenetelmiä työntekijät käyttävät työskentelyssään? Näihin kysymyksiin olen lähtenyt hakemaan vastauksia tarkastelemalla ensiksi lastensuojelun tilannetta laitossijoitusten kannalta. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat jatkaneet kasvuaan viime aikoina. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli vuonna 2012 yhteensä 17 830. Näistä lapsista ja nuorista 38 % oli sijoitettu laitoshoitoon joko kiireellisenä sijoituksena, avohuollon sijoituksena tai huostaanottona. (Lastensuojelu 2012, 7.) Laitossijoituksilla on Suomessa oma asemansa, mutta silti laitoksissa toteutettava työ ei ole kiinnostanut tutkimuksena kuin työmenetelmien kehittämisen lähtökohdista. Erityisyys lastenkotityössä on ollut tutkimuksellisen kiinnostuksen aiheena, jolloin on tutkittu erityistä huolenpitoa koulu-kodeissa. (Kekoni, Kitinoja & Pösö 2008.) Koulu-kodit eivät kuitenkaan ole ainoita laitoksia, joissa sijaishuoltoa toteutetaan, vaan joukkoon lukeutuu myös lastenkoteja, nuorisokoteja ja perhekoteja. Itse arkinen työnteko laitoksissa on jäänyt vähemmälle huomiolle. Riitta Laakso (2009) on osaltaan avannut lastenkodeissa toteutuvan arjen merkitystä ja nostanut sieltä keskeisimpiä elementtejä esille väitöskirjassaan ”Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä”. Sijaishuollon laatuun on kuitenkin kiinnitetty huomiota ja muodostettu vuonna 2004 asiantuntijoiden avulla laatukriteeristö. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit keskittyvät siihen, miten lapsi ja hänelle läheiset ihmiset kohdataan sekä mistä lapsen hoito ja kasvatus koostuvat. (Sijaishuollon neuvottelulautakunta 2005, 6.)

Hyvät käytännöt ja työmenetelmät on koottu nuorisokodin työntekijöille toteutetulla teemahaastatteluluilla. Saatuja tuloksia on verrattu aiheesta löytyvään kirjallisuuteen sekä Riitta Laakson (2006) tutkimukseen. Haastatteluihin osallistui neljä Valokin työntekijää.

Opinnäytetyö rakentuu aiheeseen johdattelevasta teoriaosuudesta, jossa käsitellään sijaishuollon asiakaspohjaa, sijaishuollon asemaa tutkimuksellisesta näkökulmasta sekä lastensuojelulaitoksissa tehtävää työtä. Luvussa kolme kerron tutkimukseni lähtökohdista, tutkimustehtävistä sekä tutkimuksen toteuttamisesta. Luvut neljä ja viisi

käsittelevät opinnäytetyöni tuloksia käytännöistä ja työmenetelmistä. Mukana ovat myös taulukot havainnollistamassa keskeisiä käytäntöjä ja työmenetelmiä. Lisäksi esittelen työvälineitä, haastateltavien erityisosaamisia ja kehittämistarpeita. Johtopäätökset sisältävät tuloksia tutkimustehtävieni pohjalta ja esittelen keskeisimpiä havain-
toja.

2 LASTENSUOJELULAKI SIJAISHUOLLOSTA

Lastensuojelulaitoksissa tehtävä työ kietoutuu lastensuojelulain ympärille. Lastensuojelulaitoksiin voidaan sijoittaa lapsia kiireellisen sijoituksen, huostaanoton ja avohuollon tukitoimena tehtävien sijoituksen kriteerien mukaisesti. Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen perustuvat lastensuojelulain 40§ kriteereihin, joita ovat 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai lapsen muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muihin niihin rinnastettaviin tekoihin. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos 1) avohuollon tukitoimet eivät ole asiassa mahdollisia järjestää tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja 2) sijaishuollon arvioidaan olevan lastensuojelulain 4§:n mukaan lapsen edun mukaisia. (Räty. 2012, 311–312.)

Kiireellisen sijoituksen kriteerejä lastensuojelulain 38§:n mukaisesti ovat 1) lastensuojelulain 40§ mukaiset syyt, jolloin lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Tällöin hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon, laitoshoitoon tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsema hoito ja huolto. (Räty T. 2012, 297.)

Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijaishuolto voidaan järjestää lastensuojelulain 37§:n mukaisesti asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla. Tällöin sijoitus on tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa, mutta myös laitoshuoltoa yhdessä

vanhempien, huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena myös yksin 1) tuen tarpeen arvioimiseksi 2) kuntouttamiseksi tai 3) huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Räty T. 2012, 281.)

2.1 Sijaishuoltoon johtavia syitä

Mitä sitten ovat lastensuojelulaissa mainitut 40§: n mukaiset puutteet kasvuolosuhteissa ja riskitekijät lapsen omassa käytöksessä? Räty luettelee teoksessaan näiden liittyvän usein hoidosta vastaavien henkilöiden puutteellisiin kasvatustaitoihin ja kasvatuksesta vastaavien päihde- tai mielenterveysongelmiin. Lapselle voidaan asettaa ikätasoonsa nähden liian paljon vastuuta, joka voi näkyä esimerkiksi likaisena vaatetuksena koulussa ja kotona sekä muutenkin henkilökohtaisen hygienian puutteina. Lapsi on voinut myös joutua ottamaan ikätasoonsa nähden liiaksi vastuuta nuoremista sisaruksistaan. Kasvatushenkilö on voinut myös omalla toiminnallaan laiminlyödä lapsen terveydenhuollon, joka edelleen voi vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä. Kasvatushenkilö on voinut myös kohdistaa lapseen kaltoinkohtelua pahoinpitelällä tai seksuaalisesti hyväksikäyttämällä. Kuitenkaan mitkä tahansa puutteet olosuhteissa eivät automaattisesti tarkoita huostaanoton kriteerien täyttymistä, vaan uhan on oltava todellinen. Huostaanottokynnyksen ylittävän uhan tulee olla konkreettinen ja sen kautta on pystyttävä näyttämään todennäköinen vaikutus lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantavana tekijänä. (Räty 2012, 313–314.)

Lapsesta itsestä johtuvat syyt voivat olla päihteiden käyttö, lapsen rikollinen menettely, jota ei voida pitää vähäisenä tai lapsen seksuaalisen identiteetin loukkaukset, joihin lapsi itse suhtautuu välinpitämättömästi. Toisinaan koulunkäyntiongelmät voivat olla huostaanoton perusteena, mutta yksinään ne eivät ole riittävä peruste. Usein koulunkäyntiongelmät voivat johtua useasta syystä ja pääasiassa koulunkäyntiongelmät tulisi ratkaista muilla keinoilla kuin huostaanotolla. Näissä tilanteissa on kokonaisuutena selvitettävä lapsen ja hänen perheensä tilanne. (Räty 2012, 315–316.)

2.2 Sijaishuolto

Kun kyseessä on sijaishuolto, tarkoitetaan sillä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella perhehoidossa, perhekodissa, laitoshuollossa tai muussa hoidon järjestävässä tahossa, kuten terveydenhuollon yksikössä. Laitosmuotoisesti järjestettävästä laitoshuollosta on säädetty lastensuojelulain 57–60 §:ssä. Kyseessä voi olla lastenkoti, nuorisokoti, koulukoti tai muu näihin rinnastettavissa oleva laitos, laissa ei yksityiskohtaisesti määritellä, millaiset yksiköt ovat lain tarkoittamia laitoksia. Laki määrittelee laitoshuollon kasvuoloja, toimitiloja, yhdessä hoidettavien nuorten määrää ja henkilöstön vaatimuksia. (Räty 2012, 405, 406, 443, 450 & 452.) Lisäksi lastensuojelulaki määrittelee vaatimuksia läheisten ihmissuhteiden säilyttämisestä sijoituksen ajan, sijoitetun lapsen käyttövaroista sijoituksen aikana ja erikseen rajoitustoimenpiteistä, joita sijaishuollossa voidaan tietyin edellytyksin toteuttaa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54§, 55§, 61–71§.)

2.3 Lastensuojelu – sijaishuollon asema

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat olleet nousujohdanteisia 1990-luvulta saakka. Asiakasmäärät ovat kolminkertaistuneet sitten vuoden 1991, jolloin tilastointi aloitettiin. Tuolloin lastensuojelun asiakasmäärät olivat noin 30 000 lapsen tienoilla, vuonna 2011 määrä on noussut yli 80 000 lapseen. Kymmenessä vuodessa avohuollon asiakasmäärät ovat kasvaneet 27 %:sta 47 %:iin, mutta myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen, huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut sitten vuoden 1991. Kahdessakymmenessä vuodessa määrä on kaksinkertaistunut, sijoitettuna on jo lähemmäs 17 500 lasta ja nuorta. (Bardy & Heino 2013, 23–24.) THL:n vuoden 2012 lastensuojelun tilastoraportin mukaan huostaanotettujen lasten määrä on pysynyt vuoden 2011 tasolla, vähennys vuoteen 2011 nähden oli 4 %. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on voimakkaasti kasvanut vuodesta 2005, mutta vuonna 2012 kasvu on hidastunut, vuoteen 2011 nähden kasvua oli 1,5 %. Vuonna 2012 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi 1,6 % vuoteen 2011 verrattuna. (Lastensuojelu 2012, 1.) Kaiken kaikkiaan huostaanottojen laatu on muuttunut, kiireelliset sijoitukset ovat lisääntyneet ja hyvin usein kyseessä on teini-ikäinen tyttö. Myös tahdon vastaiset sijoitukset ovat lisääntyneet. (Bardy & Heino 2013, 24.)

Huoli lapsista ja perheistä on kasvanut, joka näkyy pyrkimyksinä lisätä perheiden hyvinvointia ja ehkäistä huostaanottoja. Myös tutkimukset lastensuojelusta ovat lisääntyneet, esimerkiksi ”Pitkittäistutkimus huostaan otetuista lapsista Suomessa” (Heino 2012). Tässä seurataan dokumentoituun ja sosiaalityöntekijöiden tietoon perustuvia lasten institutionaalisia polkuja sijaishuollossa. Tällä hetkellä meneillään on ”Lastensuojelun huostaanotot interventioina – prosessi- ja asianosaisnäkökulma”, joka toteutuu vuosien 2013–2015 aikana (Pösö 2012). (Bardy & Heino 2013, 31.) Vuonna 2012 ilmestyi Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu ”Suojele unelmia, vaali toivoa – Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon kehittämiseksi” (Vario ym. 2012). Vaikkakin huostaanottojen määrää pyritään vähentämään ja perhehoidon määrää lisäämään, on todellisuus kuitenkin se, että laitossijoituksilla näyttää Suomessa olevan oma paikkansa. Onnistuuko laitossijoitusten alasajo kokonaan koskaan, antaako tästä merkkejä Australiassa kahden viime vuosikymmenen aikana toteutettu laitosten alasajo? Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista on sijoitettuna sijaisperheisiin, kuitenkin erikseen ovat lapset ja nuoret, joille sijaisperhe ei ole ollut onnistunut ratkaisu. Joten pitkäjänteisen kehittämistyön tuloksena ei laitossijoituksen merkitystä ole pystytty kokonaan korvamaan ja laitossijoituspaikkojen puutteessa nuorille tarjotaan kodittomille ja asunnottomille tarkoitettuja palveluja. (Laakso 2009, 23: Ainsworth & Hansen 2005 mukaan.)

Eronen (2007) on tutkinut 2000- luvulla julkaistuja lastensuojelututkimuksia, tämän perusteella itse sijaishuollon hoitokäytännöt ovat saaneet vähän mielenkiintoa osakseen. Tutkimukset ovat keskittyneet työmenetelmien kehittämiseen ja painopiste on ollut lähinnä terapeuttisissa tai psykoterapeuttisissa sovellutuksissa. Tutkimus on ollut pirstaleista ja siitä on puuttunut lähes kokonaan sijaishuollon rakenteiden pohdinta ja erilaisten laitoshoidon ja perhehoidon tutkimus. Lisäksi sijaishuollossa olevien lasten ja heidän vanhempien näkökulmat ja kokemukset eivät ole olleet tutkimuksien kohteena. (Kekoni 2008, 16.) Vuoteen 2014 mennessä sijaishuollon lasten ja heidän vanhempien äänet ovat tulleet enemmän kuuluviksi. Mutta itse lastenkotityö on edelleen jäänyt valtavirtojen varjoon, lukuun ottamatta muutamia tutkimuksia, kuten Stakesin raportteja 36/2008 ”Eriytynen huolenpito koulukodeissa” ja Riitta Laakson ”Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografi lastenkotityöstä” (2009). Myös Jari Sinkkonen kertoo, ettei lastenkodin arkielämän suotuisia, hoidollisia vaikutuksia ole tiedostettu.

Lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitomuodot ovat kuitenkin pitkälle mietittyjä, niihin mielletään kuuluvan psykoterapia, lääkehoito ja osastohoito (Sinkkonen 2010, 10). Kaiken kaikkiaan itse lastensuojelulaitoksissa toteutuvan arjen käsitteellistäminen ja laitostyön ammatillisen erityisluontoisuuden jäsentäminen ovat jääneet meillä Suomessa melko vähälle huomiolle (Laakso 2012, 134).

Sijaishuollossa on pitkään ollut tarve saada valtakunnallinen laatukriteeristö, joka perustuu ihmissuhdetyön ja erityisesti lastensuojelutyön sisällölliseen asiantunteemukseen. Tähän tarpeeseen on vastattu perustamalla vuonna 2001 Lastensuojelun Keskusliiton Laituri-projekti, jossa kuusi pilottiryhmää ympäri Suomen keskittyivät kehittämään alan laatukriteerejä. Pilottiryhmät koostuivat itse työn asiantuntijoista, yli sata henkilöä 70:stä eri lastensuojelualan organisaatioista. Mukaan on mahtunut niin lastensuojeluyksiköiden johtajia, ohjaajia ja erityistyöntekijöitä yksityiseltä ja kunnalliselta sektorilta. Mukana on ollut järjestöjä, koulukoteja, lastenkoteja, perhekotiyrittäjiä, vastaanottolaitoksia, ensi- ja turvakoteja, SOS-lapsikyliä, sijaisvanhempia, oppilaitosten edustajia, lääninhallituksen tarkastajia, asiantuntijoita sosiaalialan osaamiskeskuksista ja avohuollon sosiaalityöntekijöitä. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit on julkaistu vuonna 2004 ja ne sisältävät yhteensä 64 asiaa, jotka kuuluvat hyvään sijaishuoltoon. (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 5-6.)

2.4 Lastensuojelulaitoksissa tehtävä työ

Lastensuojelulaille on monta eri merkitystä. Osaltaan se on tehty hoitamaan yhteiskuntaa huolehtimalla yleisistä oloista sekä ehkäisemään ja korjaamaan ongelmia hoitamalla yksilöitä ja perheitä. Sijaishuollossa tehtävä työ lukeutuu korjaavaan työhön. Jokaisella sijaishuoltopaikalla on oma perustehtävänsä sekä tämän pohjalta muotoutunut toiminta-ajatus. Toiminta-ajatus luo yhdessä resurssien, rakenteiden, toimintatapojen ja menetelmien kanssa puitteet, joilla sijaishuoltopaikan on tarkoitus suorittaa tehtävästään, tärkeimpänä on asiakas- ja yhteisökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen. Yhteisön nähdään toimivan hyvin, kun sen työntekijät työskentelevät suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteisiin pääsemiseksi on monia erilaisia tapoja ja menetelmiä, kaiken kaikkiaan onnistunut ja laadukas työ edellyttää ihmisläheisiä arvoja, toimintaperiaatteita ja – menetelmiä. (Parta-

nen 2006, 7.) Kuten omasta haastatteluaineistostanikin käy ilmi, työrooli painottuu sijaishuollossa ”arjen pyörittäjän” rooliin. Mitä arjen pyörittäjän rooliin sitten sisältyy? Yhteistyötä vanhempien kanssa, välittävänä, huolehtivana ja auttavana aikuise-
na olemista, mutta myös aikuisen mallina toimimista, joka pystyy vastaanottamaan lasten monenlaisia tunteita, asettaa heille rajoja ja muistaa pitää huolta myös omista rajoistaan. Tavoitteena on, että lapsi oppii malliesimerkin kautta näitä rooleja. (Bardy 2013, 71 & 75.)

Jari Sinkkosen mukaan lastensuojelulaitoksen hoidollinen potentiaali perustuu pitkäl-
ti mahdollisuuteen luoda turvallisia, kiinteitä suhteita aikuisiin. Omaohjaajasuhdetta Sinkkonen pitää erityisen tärkeänä, hyvin toimivalla omaohjaajasuhteella voi olla samanlaisia merkityksiä kuin psykoterapiasuhteella. Kuitenkaan ei voi unohtaa suju-
van arjen merkitystä. Lapset ja nuoret tulevat lastenkoteihin hyvin usein rikki-
näisistä taustoista. Lastenkodissa luotava turvallinen suhde aikuiseen, mutta myös ennakoita-
va ja looginen arki ovat tärkeitä. (Sinkkonen 2010, 9-10.)

Omassa opinnäytetyössäni peilaan analyysin kautta haastatteluaineistosta esille nou-
sevia hyviä käytäntöjä ja työmenetelmiä valtakunnallisiin sijaishuollon laatu-
kriteereihin, mutta myös jo olemassa olevaan tietoon käytäntöjen ja työmenetelmien suo-
tuisista vaikutuksista. Mukaan olen liittännyt myös näkökulmia Lapsiasianvaltuutetun
toimiston julkaisusta 2012:6 ”Suojele unelmia, vaali toivoa – nuorten suositukset las-
tensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi”. Tästä julkaisusta löytyy hyviä
näkökulmia lastensuojelulaitoksessa tehtävää työtä kohtaan, sijaishuollon piirissä
olleiden nuorten näkökulmasta.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

3.1 Tutkimukseni lähtökohdat ja tutkimuskohde

Opinnäytetyöni idea sai lopullisen muotonsa vähitellen. Kesän 2013 lopuksi mietin aihepiirejä, jotka itseäni kiinnostivat ja joista olisin kiinnostunut opinnäytetyötä tekemään. Halusin kokemusta nuorten parissa tehtävästä työstä, joten otin yhteyttä pitkään nuorten laitoshuoltoa toteuttaneeseen Nuorisokoti Valokki Oy:öön.

Nuorisokoti Valokki Oy on yksityinen lastensuojelupalveluita tarjoava yksikkö, joka on osa Arjessa yhtiöitä. Lastensuojelupalveluita yksikkö on tuottanut jo vuodesta 1990. Nuorisokodissa toimii kolme erillistä yksikköä, jotka ovat tarkoitettu huostaan otetuille tai avohuollon tukitoimena sijoitetuille nuorille. Yksi yksiköistä on vahvennettu erityisyksikkö, nuorisokodilla on myös valmiudet kiireellisiin sijoituksiin. Lisäksi nuorisokodissa toimii paikkakunnan peruskoulun alainen kotikoulu. Nuorisokoti tuottaa myös jälkihuollon ja avohuollon palveluita. (Nuorisokoti Valokin www-sivut 2013.)

Nuorisokodin kanssa mietimme yhdessä aihepiirejä, jotka opinnäytetyöhöni soveltuisivat. Aluksi ideana oli lähteä toteuttamaan päihdetyömenetelmä-koulutusta nuorisokodin ohjaajille. Keräsin materiaalia aikaisemmista tutkimuksista ja tutustuin aihepiiriin kysellen myös päihdetyön opettajaltani hänen mielipiteitään opinnäytetyön aiheesta. Syksyn aikana kevään 2014 harjoittelupaikaksi varmistui samainen nuorisokoti ja kävin enemmän keskusteluja harjoittelunohjaajani kanssa opinnäytetyön aihepiiristä. Päihdetyömenetelmien kouluttaminen oli alkanut tuntua melko haasteelliselta opiskelijan toteuttaa ja yhdessä ohjaajani kanssa päädyimme muuttamaan aihepiiriä. Samaan aikaan opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa olin alkanut ideoidaan uutta aihetta.

Usein opintojeni aikana itselleni on herännyt mietteitä ja ajatuksia, osaltaan myös epävarmuutta siitä, miten sosiaalialan työtä tehdään. Toisaalta ymmärrän sen, ettei selkeitä työohjeita voida antaa, mutta jonkinlaista konkreettista mallia olen kaivannut työlle. Syksyn 2013 aikana lopulliseksi opinnäytetyön aiheeksi muodostuikin nuori-

sokotityön tarkasteleminen, ohjaavan opettajan sekä nuorisokodin avustuksella. Mitä on nuorisokodissa tehtävä työ, millaisia käytäntöjä on olemassa työn suorittamista tukemassa, millaisia työmenetelmiä ja työvälineitä työssä käytetään? Lopun syksyä keräsin opinnäytetyötäni sivuavia tutkimuksia ja kirjallisuutta muodostaen näistä omalle opinnäytetyölleni viitekehystä. Tutkimussuunnitelman tein syksyn 2013 loppupuolella. Harjoittelun nuorisokodissa suoritin helmi-maaliskuussa 2014, tuolloin tavoitteeksi olin ottanut nuorisokotityöhön tutustumisen ja temahaastattelun rungon suunnittelun. Runkoa oli helppo suunnitella kirjallisuuden ja harjoittelun tuoman kokemuksen myötä. Haastateltavat valitsin harjoitteluohjaajani avustuksella, joukkoon valikoitui kolme pitkään nuorisokodissa työskennellyttä, ammattikorkeakoulututkinnon omaavaa henkilöä ja lisäksi yksi haastateltava toisen asteen koulutuksella sekä vuoden sijaishuollon työkokemuksella. Kaikilla oli lisäksi lisäkoulutusta omaa ammatillisuutta tukemassa. Haastattelut suoritin huhti- toukokuussa 2014. Haastattelun litteroinnit ja analyysin suoritin syksyllä 2014.

3.2 Kvalitatiivinen tutkimus ja tutkimusongelmat

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tapaustutkimus, koska tavoitteena on tuottaa tietoa nykyajassa tapahtuvasta ilmiöstä sen omassa toimintaympäristössään. Ilmiönä ovat tässä tapauksessa käytännöt ja työmenetelmät nuorisokodissa. Koska tarkoituksena on myös tuottaa syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta yksiköstä, tapaus-tutkimus soveltuu omaan opinnäytetyöhöni. Laadullinen tutkimus taas soveltuu erityisesti tutkimuksiin, joissa pyritään kuvailemaan, ymmärtämään ja selittämään tutkittavaa kohdetta. Ja koska tavoitteenani on kuvailla työntekijöiden kokemusten kautta käytäntöjen ja työmenetelmien käyttöä nuorten kanssa työskenneltäessä, on laadullisen tutkimusmenetelmän käyttö perusteltua. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti. 2009, 52–54; Henttonen 2008.)

Koska opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tapaustutkimus, josta on aikaisempaa tutkimustietoa vain vähän saatavilla, ei tutkimusongelman asettaminen ollut mielekäästä. Tällaisissa tutkimuksissa mielekkäintä on kuvailla tutkimuksen tarkoitus. Tarkoitus kertoo tarkalleen mitä aiotaan tehdä, missä ja milloin sekä kenelle. Kuvailevalla tasolla ei yleensä ole mahdollista ennustaa tulosta. (Metsämuuronen 2006, 38–39.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on usein varauduttava myös siihen, että tutkimusongelma tai tutkimustehtävä saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. Käytetäänkin mieluummin sanaa tutkimustehtävä kuin ”ongelma”. On kuitenkin varottava sitä, ettei kvalitatiivinen tutkimus jää ainoastaan tutkimuksen luokittelun tasolle. Tutkimukselle voidaan asettaa pääongelma, jossa kiteytetään tutkimuksen johtoajatus. Itse pääongelman analysointi ja täsmentäminen saa aikaan osaongelmia. Tutkimuksessa voi olla myös yksi ongelma, tai joukko samantasoisia ongelmia, jolloin näiden erottelua pää- ja osaongelmiin ei ole mielekästä. Pääongelma voi olla yleisluontoinen kysymys ja alaongelmiin saadut vastaukset selittävät myös pääongelmaa. Tutkimuksessa on myös selvitettävä, miksi juuri näihin tutkimusongelmiin tai tehtäviin päädyttiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 125–128.)

Oman opinnäytetyöni päätehtävä oli kartoittaa hyviä ja toimivia käytäntöjä ja työmenetelmiä. Lisäksi mielenkiinnon kohteena oli työvälineiden käyttö menetelmien tukena. Tutkimuksellani on yksi päätehtävä, jota tarkentamaan olen muodostanut vielä kaksi päätehtävää tarkentavaa kysymystä. Näiden pyrkimyksenä on kuvata esiin tulevia asioita tarkemmin. Lisäksi päätehtävällä on kaksi alatehtävää, joilla selvitan erityisosaamisen käyttöä sekä kehittämistarpeita.

- 1) Millaisia käytäntöjä ja työmenetelmiä nuorisokodissa käytetään?
  - Miten ne sulautuvat osaksi nuoren sijaishuollon prosessia?
  - Mistä muodostuu työntekijöiden näkökulmasta onnistunut työskentelyprosessi?
- 2) Miten erityisosaamista käytetään?
- 3) Millaisia kehittämistarpeita työntekijät tuovat ilmi?

Tutkimustehtäviä lähdin asettelemaan osaltaan Taru Kekonin (2008) raportin ”Erityinen huolenpito arjen käytäntöinä” tutkimuksen mukaan. Tutkimuksessa oli haluttu lähteä muodostamaan kuvaa siitä, mitä erityinen huolenpito tarkoittaa arjen käytäntöinä, tähän tavoitteeseen pyrittiin ryhmähaastattelujen ja osallistavan menetelmien avulla. Erityistä oli kuitenkin, se, että haastattelutilanteessa tutkittaville esitettiin kaksi pääkysymystä, joiden perusteella haastattelu eteni haastateltavien esille tuomien seikkojen ja sisältöjen mukaan. (Kekoni ym. 2008, 65.) Tutkimuksen perusteella voi tehdä johtopäätöksen siitä, että arjen käytännöt ja työmenetelmät ovat haasteelli-

sia tutkittavia haastattelujen perusteella. Tästä johtuen en asettanut omalle opinnäytetyölleni tarkasti rajattuja tutkimustehtäviä, vaan enemmänkin tutkimuksen tavoitetta kuvailevia tehtäviä.

3.3 Aineiston keruu ja teemahaastattelut

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa mietin vaihtoehtoja erilaisten haastattelumenetelmien käytöksi. Valinnan tein ryhmähaastattelun ja yksilöhaastattelun välillä. Yksilöhaastatteluun päädyin osaltaan Taru Kekonin ”Erityinen huolenpito arjen käytäntönä” raportin pohjalta, jossa sekä nuorten, että työntekijöiden haastattelut oli toteutettu ryhmähaastatteluina. Tätä perusteltiin sillä, että erityisten huolenpidon yksiköiden kaltaisissa, suljetuissa yksiköissä ryhädynamiikka ja yhteisöllisyys tulevat korostuneemmin esille kuin suuremmissa ja avoimemmissa lastensuojelulaitostenyksiköissä. Raportissa kerrotaan myös, että haastavaksi tutkimuksen tekemisessä osoittautui tiettyjen aihepiirien käsittelemättömyys, näitä olivat erityisen huolenpidon käytännöt kuten yksikön suljettu luonne, jotka erottavat ne muista lastensuojelulaitoksista. Ryhmähaastattelun dynamiikan nähtiin osaksi vaikuttavan tähän, sillä työntekijäryhmässä kerrotaan ehkä helpommin asioista, jotka koetaan ryhmän toiminnan vahvoiksi puoliksi. Lisäksi hankalemmin perusteltavat tai eriäviä mielipiteitä herättävät asiat on helpompi ryhmähaastattelussa sivuuttaa. (Kekoni 2006, 65 & 83.) Nämä huomiot antoivat omalle opinnäytetyölleni tuen käyttää yksilöhaastatteluja. Tavoitteenani oli, että haastateltavat pystyvät kertomaan työstään avoimesti, ilman että kontrolloin heidän kertomuksiaan muuta kuin teemojen puitteissa.

Aineiston keruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, jonka käyttöä perusteleen avoin muoto, jossa haastateltava pääsee halutessaan puhumaan vapaamuotoisesti aiheesta käsiteltävien teemojen puitteissa (Eskola & Suoranta 1998, 88). Avoin muoto vapauttaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja antaa enemmänkin haastateltaville mahdollisuuden tuoda äänensä kuuluviin. Lisäksi teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.) Haastattelun etuja ovat aineistonkeruun joustava säätely, haastatteluaiheiden säätely ja suuremmat mahdollisuudet tulkita vastauksia. Koska tiedonkeruumenetelmän on oltava perusteltu, täytyy sen soveltua tutkittavaan aihepiiriin. Omat pe-

rusteluni haastattelun käytölle olivat 1) nuorisokodin *työntekijöiden näkeminen subjektina*. Heillä on mahdollisuus haastattelun kautta tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Lisäksi omat tavoitteeni olivat, että 2) tutkimushaastattelun myötä saan tutkimuskysymyksiini *selventäviä vastauksia*, mutta myös 3) mahdollisuus *syventää haastateltavien vastauksia*, jolloin pystyn aineistoni kautta saamaan perusteluja esille nouseviin asioihin. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.)

Haastateltavat valikoituivat harjoittelunohjaajani avustuksella. Tarkoituksena oli haastatella pitkän työkokemuksen omaavia, mutta osaltaan myös lisäkoulutettuja henkilöitä. Työkokemus oli pääosin kertynyt lastensuojelusta, kahdella haastateltavista oli kokemusta myös muista asiakasryhmistä. Yhteensä haastateltavia oli neljä. Vahvennettu erityisyksikkö ja kotikoulu jäivät opinnäytetyössä aineistonkeruun ulkopuolelle työn eroavaisuuden vuoksi. Kun olin valinnut haastateltavat henkilöt, kysyin heiltä suostumusta osallistua opinnäytetyöni materiaalin tuottoon haastattelujen kautta, johon sain kaikilta suostumuksen. Samalla kerroin haastattelun kestävän noin tunnin verran. Haastattelut suoritin nuorisokodissa kasvotusten, yksi haastatteluista tehtiin yksikön keittiössä, muut erillisessä rauhallisessa tilassa. Ennen haastattelun aloitusta kysyin haastateltavilta luvan haastattelun nauhoittamiseen. Samalla kerroin, että haastattelutilanteet ovat luottamuksellisia ja haastattelunauhoituksen tuhoan litteoituani haastattelun. Tällä säilytän haastateltavan anonymiteetin. Haastattelut sujui-
vat omalla painollaan, haastateltavien kertomuksia pyrin syventämään tekemällä tarkentavia kysymyksiä. Yksikön keittiössä tehty haastattelu kärsi osaltaan keskeytyksistä, mutta suuremmin nämä eivät vaikuttaneet haastattelun aineistoon. Kokonaisuudessaan haastattelut kestivät yhdestä tunnista puoleentoista tuntiin.

Teemahaastattelun runko (LIITE 1) muodostuu valtakunnallisten laatukriteerien mukaan, sijaishuollon laatukriteerien pohjalta. Sijaishuollon laatukriteerit jakaantuvat tulo-, asettumis-, kasvaminen yksikössä - ja sijoituksen päättymisvaiheisiin. Lisäksi erikseen ovat vielä erityisosaamisen ja kehittämisosion teemat. Valtakunnalliset laatukriteerit valitsin teemahaastatteluni rungoksi, jotta työn kuvaaminen olisi haastateltaville helpompaa ja ne jäsentäisivät sijoituksen vaiheita sekä näissä esiintyviä käytäntöjä ja työmenetelmiä.

3.4 Aineiston analyysi

Analyysitapaa on syytä miettiä jo aineistoa kerätessä, mielellään jo ennen. Sillä jos analyysitapa on mietitty ennalta, voi sitä käyttää ohjenuorana haastattelua ja sen purkamista suunniteltaessa. Yleensä teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on runsas, sillä mitä syvempää dialogia haastateltavan ja haastattelijan välille on syntynyt, sitä rikkaampi on syntynyt aineisto. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 135.) Analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen tärkeimmät elementit. Analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia tutkimusongelmiin saadaan, vai olisiko tutkimusongelmat pitänyt asettaa toisin. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Jotta analyysiin pystytään, haastatteluaineistot on litteroitava eli kirjoitettava tekstiksi sanasanaisesti. Analyysissä eritellään, luokitellaan aineistoa, synteessissä pyritään luomaan kokonaiskuvaa ja esittämään tutkittava ilmiö uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 143.)

Tehtyäni haastattelut, aloitin haastattelujen litteroinnit. Litteroin kertomukset sanasta sanaan, jättäen kuitenkin täytesanoja pois. Tekstiä kertyi yhteensä 47 sivua. Aloittaessani analyysia, teemoittelin tutkimustehtävien mukaan kertomuksia teemahaastattelun rungon mukaisesti sijaishuollon vaiheisiin: tulovaihe, asettumisvaihe, kasvaminen yksikössä ja sijaishuollon päättymisvaihe. Luokittelin siis erilaisia käytäntöjä, työmenetelmiä ja työvälineitä jokaiseen vaiheeseen. Luokittelu on olennainen osa analyysia, se luo kehyksen haastatteluaineiston tulkintaa varten. Lisäksi luokittelu yksinkertaistaa ja tiivistää aineistoa. Kuitenkaan yksistään luokittelu ei vielä ole riittävä keino, vaan luokittelun jälkeen on usein vaiheena aineiston uudelleenjärjestely laaditun luokitellun mukaisesti. Luokkia joudutaan usein pilkkomaan ja yhdistelemään. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 147 & 149.) Luokiteltuani käytäntöjä, työmenetelmiä ja välineitä eri sijaishuollon vaiheiden mukaan, jatkoin luokittelua jakamalla erikseen käytännöt ja työmenetelmät omiin luokkiinsa, näin pystyin selkeyttämään sijaishuollon prosessin eri vaiheiden sisältöjä. Tästä jatkoin käyttämällä kvantitatiivista menetelmää, laskemista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 172). Aloin etsiä samoina toistuvia teemoja haastateltavien välillä. Otin myös mukaan yksittäisiä huomioita käytännöistä, työmenetelmistä ja välineistä, näistä osa kiinnitti huomioni myös kokonaisuuden kannalta ja etsinkin muiden haastateltavien kertomuksista mahdollisia samankaltaisia työskentelytapoja. Tulosten tarkasteluun olen liittänyt lainauksia haastatteluaineistostani, sillä kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on välittää

mahdollisimman elävä kuva haastateltavien maailmasta. Haastatteluoitteiden lisäksi tätä toteutetaan esittämällä tutkijan omia yhteenvetoja ja päätelmiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 194.) Näitä tuon esille tulosten tarkastelussa.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus, yleistettävyyys ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen nähdään olevan **luotettava**, jos tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia. Lisäksi on huomioitava se, että teorianmuodostukseen eivät ole vaikuttaneet epäolennaiset tai satunnaiset tekijät. Kun luotettavuutta arvioidaan, lähtee se liikkeelle tutkimuksen toteuttamisesta. Sillä tutkijalla itsellään on suuri rooli, hän tekee valintoja, toteuttaa niitä ja muodostaa niistä ratkaisuja. Luotettavuutta ei voi siis arvioida pelkästään tutkimuksen valmistuttua, vaan aina valintoja tehdessään tutkijan täytyy arvioida luotettavuutensa jokaisen valinnan kohdalla. Joten luotettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin, suunnitteluvaiheesta, aineistonkeruuseen ja aina tutkimuksen analyysistä tutkimustuloksiin. Hyvän luotettavuuden merkki on tutkimustekstissä eri prosessien esittely. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan nähdä epäonnistumisena sitä, että toinen tutkija päätyisi erilaisiin tuloksiin samaisesta tutkimuksesta. On siis muistettava, että käytännön toistettavuus ja tutkimustekstin teoreettinen toistettavuus ovat kaksi eri asiaa. Nämä eivät ole koskaan yhteneväiset. Laadullinen tutkimus on aina ainutkertainen eikä käytännössä tutkimuksen toistaminen sellaisenaan ole mahdollista. Toinen tutkija voikin päätyä näin ollen erilaisiin luokitteluihin ja tuloksiin omassa tutkimuksessaan. (Vilka 2009, 158–159.) On hyvä huomioida myös haastatteluaineiston luotettavuus, sillä mikäli vain osaa haastatelluista on haastateltu tai litterointi eroaa haastateltavien välillä, vaikuttaa tämä luotettavuuteen ja laatuun (Hirsjärvi & Hurme 2009, 185).

Omassa opinnäytetyössäni olen pyrkinyt luotettavuuteen alusta saakka. Jo suunnitteluvaiheessa mietin käyttämäni haastattelumenetelmät, mutta myös aineiston analyysimenetelmät tarkasti. Lisäksi hain näihin teoreettisia perusteluita. Esimerkiksi haastattelumenetelmän käytössä mietin eri vaihtoehtoja, joilla pääsisin tavoitteeseeni. Aikaisempien tutkimuksien tarkastelu, joita ei toki montaa löytynyt, toi osaltaan varmuutta yksilöhaastattelun ja teemahaastattelun käytölle. Luokitellessani kertomuksia, käytin jo ennalta mietittyjä teemoja, sillä haastatteluaineisto oli laaja. Kui-

tenkin annoin aineiston puhua puolestaan ja nostin esiin myös yksittäisiä huomioita, joita ei muiden haastateltavien puheissa ilmennyt. Nämä osaltaan auttoivat kiinnittämään huomiota muiden haastateltavien kertomuksiin. Ymmärrän oman opinnäytetyöni osalta myös sen, että kyseessä on tapaustutkimus. Samainen tutkimus, toteutettuna jossain muussa nuorisokodissa, tuottaisi varmasti erilaiset tulokset, samankaltaisuksiakin kuitenkin uskon löytyvän erityisesti käytäntöjen osalta. Aineiston tulkinnaassa päädyin siihen, että nostan haastateltavien kertomuksien perusteella tutkimustehtävieni mukaisia teemoja ja peilaan näitä edelleen aikaisempiin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen. Näin olen pyrkinyt siihen, että haastateltavat muodostavat nuorisokodin hyvät käytännöt ja työmenetelmät, toimiessani itse vain niiden havaitsijana.

Yleistettävyyys laadullisella tutkimuksella voidaan nähdä monella tavalla. Se voi olla väite, yleispätevä eettinen periaate tai ohje. Lisäksi se voi olla yleinen kuvaus tyypitellyn aineiston laadusta tai laadun rakentumisesta. Tutkijan on kuitenkin tärkeintä muistaa, että itse yleistäminen tehdään aina tulkinnasta, ei tutkimusaineistosta. (Vilkkä 2009, 157.) Laadullisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena olisi vanhojen ajatusmallien kyseenalaistaminen ja ilmiön selittäminen niin, että toisin ajatteleminen on mahdollista. Tässä näkökulmassa tavoite nähdään mielenkiinnon kiinnittymisenä ainutkertaiseen ja ainutkertaisen avulla edelleen yleisen ymmärryksen lisääntymiseen. Tämä ei edellytä keskustelua tutkimuksen yleistettävyydestä. Sillä yleistettävyyden taitoa on osoitettava jo tutkimuksen aikana. Tämä ilmenee tutkijan kykynä yhdistää eri havaintoja, yleistettävyyden ehto on tällöin tulkintojen kestävyys ja syvyys. Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyyden tulisi olla läsnä koko ajan. Tutkimuksen nähdään olevan yleistettävä, kun teemat nousevat tematisoidusta kokonaisuudesta, eli tutkimustulokset vastaavat tutkimukselle asetettuja päämääriä ja tutkimuskohdetta. (Vilkkä 2009, 157.)

Omassa opinnäytetyössäni yleistettävyyys kulki mukana alusta loppuun saakka. Lähdin muodostamaan opinnäytetyöni aihepiiriä aikaisempien aihetta sivuavien tutkimusten pohjalta. Selkeitä tutkimuksia tai kirjallisuutta aihepiiriin ei löytynyt kuin yksi, joka tukee ajatusta lastenkotien ja nuorisokotien työn rakenteiden selvittämättömyydestä. Tavoitteenani oli saada selville nuorisokodissa käytössä olevia käytäntöjä ja työmenetelmiä. Näitä nostin esille haastateltavien kertomusten mukaisesti jatkavan analyysiä peilaamalla sitä kirjallisuuteen. Lisäksi vertasin näitä Riitta Laakson

väitöskirjan ”Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä” keskeisiin tuloksiin. Tulokseni olivat osaltaan samoja, mitä Laakso oli työllään muodostanut. Kuitenkin omassa opinnäytetyössäni haastateltavat itse syvensivät eri käytäntöjen ja työmenetelmien merkityksiä. Lisäksi omassa opinnäytetyössäni haastateltavat johdattelevat minut keskeisten työmenetelmien piiriin huomaamattaan. Opinnäytetyöni tulokset antavat vastaukset asettamilleni tutkimustehtäville. Käytännöissä ja työmenetelmissä on mukana myös yksittäisten haastateltavien huomioita, joita on syvennetty etsimällä muiden haastateltavien kertomuksista samankaltaisia piirteitä. Tavoitteenaani oli tuoda nuorisokodissa työskentelevien ohjaajien tietoon vallitsevia käytäntöjä ja työmenetelmiä, mutta myös toimivia, jolloin yksittäiset käytännöt ja työmenetelmät ovat osa toimivaa kokonaisuutta. Uskon, että mikäli tekisin haastattelut uudelleen, olisivat tulokset hyvin samankaltaisia.

Etiikka on aina osa tutkimusta, alusta loppuun saakka. **Tutkimusetiikka** on yleisesti sovittuja pelisääntöjä, jotka koskevat kollegoita, tutkimuskohdetta, rahoittajia, toimeksiantajia ja suurta yleisöä. Lisäksi hyvät tieteelliset käytännöt kuuluvat tutkimusetiikkaan, jolloin tiedonhankintamenetelmien ja tutkimusmenetelmien on oltava eettisesti kestäviä. Tutkijan on myös osoitettava tehdyllä tutkimuksella tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa. Tutkimuksen tulosten on täytettävä tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset uuden tiedon tuottamisesta tai vanhan tiedon hyödyntämisestä tai yhdistelystä uudella tavalla. On huolehdittava myös huolellisesta viittaamisesta ja lähdeaineiston merkitsemisestä. Tutkimuksen raportoinnissa on huolehdittava teoreettisen toistettavuuden periaatteesta, jolloin lukijan on pystyttävä seuraamaan tutkimussuunnitelmassa ja tutkimuksessa olevaa kuvausta tai ymmärrettävä sen sisältö ja mieli. Ei tule unohtaa myös tutkimuksen avoimuutta ja kontrolloitavuutta. Tutkimuksessa ilmoitetaan rahoituslähteet, salassapitovelvollisuudet ja vaitiolovelvollisuudet. Tutkijan tuodessa esiin tutkittavien antamaa tietoa, on tarpeellista miettiä missä valossa tätä esittää. Vihan, pilan tai halveksunnan kohteeksi ei tutkimuskohteen pidä joutua. (Vilkkä 2009, 29–31 & 33.)

Oma opinnäytetyöni ei tuota salassa pidettävää tietoa, mutta haastateltavien anonymiteetin säilyttämisen kannalta on tärkeää, etteivät haastattelunauhut päädy väärin käsiin. Poistin haastattelunauhut tietokoneelta tehtyäni litteroinnit loppuun. Litteroituihin teksteihin merkitsin haastateltavat tunnistekeodeilla, mutta näitä koo-

deja en käyttänyt suorien haastatteluotteissa tutkimustuloksia esitellessäni. Haastateltaville kerroin tuhoavani haastattelun materiaalit, kun en enää niitä opinnäytetyössäni tarvitse. Lähdeaineistoa olen käyttänyt paljon, mutta merkinnyt ne heti viittauksin tekstiosioihin. Tutkimustulokset pyrin esittämään hyvien käytäntöjen ja työmenetelmien mukaisesti, tarkoituksena ei ollut etsiä puutteita nuorisokodissa tehtävästä työstä.

4 HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Tässä luvussa esittelen valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien pohjalta hyviä käytäntöjä. Käytännöt olen jaotellut selkeästi sijaishuollon prosessin mukaan, pyrkien näin kuvaamaan osaltani onnistunutta sijaishuollon prosessia käytäntöjen näkökulmasta. Käytäntö nähdään arkikielessä rajattuna toimintatapana tai toimintamallina. Se on siis rajattu toimintajärjestelmä, joka koostuu toimijoista, vuorovaikutuksesta ja resursseista (Korhonen 2010, 3). Omassa opinnäytetyössä käytännöt korostuvat siis erilaisista vakiintuneista tavoista toimia nuorisokodin arjessa ja ympäristössä. Käytännöt nousivat esille aineistosta hyvin selkeinä. Tähän vaikuttanee nuorisokodin pitkä historia, joka on luonut selkeät toimintalinjat eri työskentelyvaiheisiin. Pyrin nostamaan käytäntöjä esille monipuolisesti, sillä osa näistä voi olla jo hyvin vakiintuneita toimintatapoja, joita ei kuitenkaan ole kirjattu mihinkään. Toisin sanoen joukossa voi olla myös hiljaista tietoa pitkän työkokemuksen omaavien haastateltavien kertomusten pohjalta. Teemoittelun mukaan esiin nousseita käytäntöjä peilaan jo olemassa oleviin sijaishuollon laatukriteereihin ja muihin kirjallisiin lähteisiin, syventäen näin käytäntöjen merkityksiä sijaishuollon prosessin kannalta.

4.1 Tulovaihe

Nuorisokotiin saapuminen voi tapahtua ennakkoidusti tai sitten kiireellisesti. Valmius kiireellisiin sijoituksiin on olemassa, se asettaa kuitenkin työlle omat vaatimuksensa ja työskentely eroaa jossain määrin suunnitellusta sijoituksesta. Mikäli sijoitus kui-

tenkin tapahtuu suunnitellusti, edeltää sitä yleensä tutustumiskäynti yksikköön, missä sosiaalityöntekijä yhdessä vanhempien, nuoren ja nuorisokodin edustuksen kanssa arvioi yksikön sopivuutta nuoren sijoituspaikaksi. Tutustumiskäynnillä käydään yleisesti läpi käytäntöjä, tiloja ja katsastetaan nuoren mahdollinen tuleva huone. Mikäli sijoitukseen päädytään, edellyttää sitä myös palaveri, jossa sovitaan jo ennalta yhteisiä raameja työskentelylle, näitä voivat olla puhelimen käytön rajoitukset ja esimerkiksi kotiuttamisvaiheen pituus. Se, onko kyseessä avohuollon sijoitus, huostaanotto vai kiireellinen sijoitus, vaikuttaa myös pitkälti sovittaviin käytäntöihin. Suunnittelussa sijoituksessa taustatiedot ovat yleensä kattavat, niitä tietenkin kerätään vielä lisää sijoituksen aikana.

Mikäli kyseessä on kiireellinen sijoitus, saattaa saapuminen yksikköön tapahtua nopealla aikataululla. Tällöin etukäteen ei ole pystytty tutustumaan yksikköön, joten paikka on täysin uusi nuorelle, mutta myös nuoren vanhemmille. Myös taustatiedot saattavat olla vähäiset.

Valtakunnallisten sijaishuollon laatuksien mukaisesti tärkein asia tulovaiheessa on lapsen ja hänen tärkeiden ihmisten kokemukset itsensä tervetulleeksi tuntemisesta ja muuton turvallisuus (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 19).

4.1.1 Nuoren huone on valmisteltu etukäteen

”Lapselle varattu huone on kalustettu sellaiseksi, että sinne on mukava tulla ja josta lapsen on hyvä jatkaa sisustamista ja järjestämistä saadakseen huoneen itselleen kohtuulliseksi (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 20).”

On tärkeää, että nuoren tulon on valmistauduttu, vaikka nuori tulisi yksikköön nopealla aikataululla. Konkreettisesti tämä valmistautuminen tarkoittaa sitä, että nuoren huone on valmis muutettavaksi. Huone on aina valmisteltu etukäteen. Siellä on sisustukseen kuuluvat huonekalut kuten sänky, kirjoituspöytä, yöpöytä ja vaatekaappi. Sänky on pedattuna odottamassa, myös mattoja ja verhoja on saatettu jo etukäteen valita, mutta myös nuori saa osallistua sisustukseen päättämällä itse näitä sisustuselementtejä. Kuten sijaishuollon laatuksien määrittelevät, kalustettu huone on merkki

nuoren olevan tervetullut yksikköön ja hänen saapumiseensa on valmistauduttu etukäteen. Nuorella on myös vapaus sisustaa huonettaan oman näköiseksi parantaen näin viihtyvyyttään. Kokemukset siitä, että nuorta on odotettu, saattaisivat olla aivan toiset, mikäli vastassa odottaisi tyhjä huone, johon alettaisiin vasta kantaa kalusteita ja petaamaan sänkyä.

”Ensin ihan näytetään se oma huone, jota on jo valmisteltu, seki saattaa olla että sitä on jo vähä sisustettu, mutta meillä on ollu sitäki että nuori sais vähä itte valita siihen värejä ja mattoa ja verhoa, vähä sisustukseen osallistua.”

4.1.2 Tulovaiheen suunnitelmallisuus

”Sijaishuoltopaikka varautuu siihen, että lapsen vastaanottavilla henkilöillä on riittävästi aikaa olla lapsen kanssa tulotilanteessa. (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 19).”

Nuorisokodissa on vahva ajatus siitä, että ensimmäiset hetket vaikuttavat suuresti tulevaisuuden työskentelyyn ja suhteen luomiselle. Tärkeänä nähtiin se, että nuoren omaohjaaja olisi määriteltynä ennen nuoren tuloa yksikköön ja vastaanottamassa nuorta tulotilanteessa. Aina kuitenkin tämä ei ole työvuorolistallisesti mahdollista. Tällaisissa tilanteissa nuorelle valitaan vastuuohjaaja, joka viettää nuoren kanssa paljon aikaa, erityisesti ensimmäisinä vuorokausina. Varaudutaan myös siihen, että työntekijällä on oikeasti aikaa olla aktiivisesti läsnä ja käytettävissä, tämä nousi kaikkien haastateltavien kertomuksista esille useammassa yhteydessä. Aikuisten läsnäolo on erityisen tärkeää, nuorta ei jätetä yksin, ei alkuvaiheessa eikä tietenkään koko sijoituksen aikana. Alkuvaiheessa turvallisen, läsnä olevan aikuisen tuki koettiin erityisen tärkeäksi.

”Mutta se on se, että siinä se aikuinen on, ne on kuitenkin jokainen kriisissä ja jonkinmoisessa shokissakin ku ne tänne tulee. Ei jää yksin.”

”Vuorovaikutusta pyritään että se nuori ei, sitä ei yksin jätetä. Että tuntis olonsa turvalliseksi, hän nyt voi siinä järjestellä ja laittaa huonetan ja ollaan sitte vähä apuna siinä.”

Haastateltavista yksi toi esille nuoren erilaisen suhtautumisen aikuisiin, yksinolon vaatimus voi olla selkeää. Näiden nuorien kohdalla hän kuitenkin ajatteli, että aikuisen läsnäolo tuo tarvittavan turvallisuuden alkuun. Yksinolon vaatiminen saattaa olla vain kovaa ulkokuorta, sisimmässään nuori kuitenkin käy läpi monenlaisia tunteita sijoituksesta ja uudesta ympäristöstä. Haastateltavat kokivat tärkeänä sen, ettei nuoren tarvitse hakea kontaktia aikuisista vaan aikuiset hakevat sitä, mahdollistaen näin ujommallekin nuorelle turvallisen aikuisen läsnäolon. Lisäksi turvallisuuden tunnetta koettiin saavutettavan sillä, että kaikki vuorossa olevat aikuiset käyvät esittäytymässä nuorelle.

”Sijoitukseen ja saapumiseen liittyviä asioita käydään läpi lapsen iän ja kehitystason määrittämässä tahdissa (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 20).”

Vastuuaikuinen tai omaohjaaja käy nuoren kanssa tulovaiheessa läpi tärkeimpiä käytäntöjä, kuten päiväjärjestystä ja tärkeimpiä sääntöjä. Ohjaaja käy usein myös kiertelemässä nuoren kanssa nuorisokotia, mikäli nuori on tullut kiireellisesti yksikköön ja tutustumiskäyntiä ei ole ennalta tehty. Kuitenkin huomioitiin myös se, että alkuun ei saisi tulla liikaa informaatioita, sillä valtavan tietomäärän sisäistäminen alkuvaiheessa on haasteellista. Nuorelle voidaan antaa kirjallisena päiväjärjestystä ja yksikön sääntöjä, kaikkea ei tarvitse ulkoa muistaa. Tärkeää on kuitenkin se, että säännöt tulevat aikuisilta alkuun, vaikka talossa olevat nuoret niitä tietenkin mielellään kertovat uudelle nuorelle.

”Mennään vähä läpi näitä yksikön sääntöjä, päiväjärjestystä ja ihan tällaisia nuorisokodin omia käytäntöjä ja aikatauluja, päiväohjelmia, mitä viikkoon sisältyy ja totta kai nuorelta kysellään sen kuulumisia.”

”Ja sitte niitä sääntöjä tulee ekana päivänä aikuiselta, koska kyllähän noi nuoret kertoo toisilleen ja toki pitääkin kertoa niittenki, mutta se että ne tulee aikuisjohteisesti ja nuorilähtöisesti kuitenkin.”

Kun tulovaihe on etukäteen suunniteltu, pyritään takaamaan se, että tulotilanne on rauhallinen ja nuorelle sekä hänen vanhemmilleen tulee tunne siitä, että nuori on tervetullut yksikköön. Turvallisuus muodostuu selkeästi aktiivisesti läsnä olevista aikuisista, jotka tutustuttavat nuoren kaikessa rauhassa yksikön ja nuorisokodin toimintaan. Myös ennakoitavuus on osa turvallisuuden tunnetta, nuori tietää mitä tapahtuu

eri vuorokauden aikoina, esimerkiksi se, että yötyöntekijä käy esittäytymässä ja kertomassa sen, että yöllä hän käy nuorta katsomassa muutaman kerran yössä ja takaamassa sen, että nuorella on kaikki kunnossa. Turvallisuudella, omaohjaajan tai vastuohjaajan läsnäololla ja ennakoitavuudella pyritään selkeästi takaamaan nuorelle rauhallinen alku sijoitukselle.

4.1.3 Kotiuttamisvaiheen alkaminen

Usein sijoituksen alussa päädytään yhdessä sosiaalityöntekijöiden, mutta myös usein vanhempien kanssa, siihen että tilanteen rauhoittamiselle kotiuttamisvaihe on paikallaan. Nuoret tulevat erilaisista lähtökohdista nuorisokotiin, mutta yksikköön asettuminen ja tilanteen rauhoittaminen taataan erilaisilla yhdessä sovitulla käytännöllä. Näitä voivat olla oman puhelimen käytön rajoittaminen ja yksikön ulkopuolella liikkuminen vain ohjaajan seurassa. Käytännöt ja niiden pituudet ovat jokaisella yksilöllisiä ja perustuvat lastensuojelulakiin. Mikäli yhteydenpitorajoituksia ei ole, saa nuori pitää yhteyttä esimerkiksi perheenjäseniinsä nuorten puhelimella, joka jokaisessa yksikössä on. Kotiuttamisvaiheen aikana lähdetään luomaan luottamuksellista suhdetta nuoreen, lisäksi sen koettiin helpottavan nuoren asettumista yksikköön.

4.1.4 Yhteisöön mukaan pääseminen

”Lasta ohjataan tutustumaan muihin sijaishuoltopaikassa asuviin lapsiin, nuoriin ja henkilökuntaan (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 20).”

Jokainen haastateltava toi esille sen, että uuden nuoren tulosta on aina kerrottava etukäteen jo talossa oleville nuorille. Vaikka sijoitus tapahtuisi muutaman tunnin varoitusajalla, kerrotaan nuorille taloon tulossa olevasta nuoresta. Mihin huoneeseen hän muuttaa, onko uusi nuori tyttö vai poika ja minkä ikäinen. Joissain tilanteissa ei tietoa ehkä ole kuin sukupuolesta, mutta tärkeintä on se, että talossa olevat nuoret tietävät ennalta nuoren saapumisesta. Nuorisokodeissa nuorten sijoitukset ovat eripituisia, joten nuorten vaihtuvuus voi jonkin nuoren kohdalla olla melko suurta. Jotta perusturvallisuus ja oman ympäristön ennakoitavuus säilyy, on etukäteen tietäminen tär-

keää. Tätä on haastatteluaineistoissa perusteltu myös sillä, että osa nuorista tulee ympäristöistä, joissa oman ympäristön ennakoitavuus on mahdotonta.

”Nää suurin osa on eläny semmosen epävakaa ympäristös, niin ne muutokset aina vaikuttaa niiden käytökseen selkiästi. Täytyy, joihinkin nuoriin se vaikuttaa voimakkaammin, jotkut nuoret reagoi tosi voimakkaasti, kokee niinku semmosta ahdistusta. Se tulee tavallaan hänen reivirilleen.”

Kun talossa olevat nuoret tietävät uuden nuoren saapumisesta, nähdään ryhmään tuleminen hallitumpana. He tietävät odottavatko tyttöä vai poikaa ja haastateltavien mukaan nuoret yleensä odottavat innolla uuden nuoren saapumista. Yhteisöön hyväksyntä on kuitenkin pidempi prosessi ja vaatii aikuisiltakin työpanosta. Haastateltavien mukaan alkuvaiheessa on yleistä, että nuori ei uskalla tulla omasta huoneestaan oma-aloitteisesti yhteisiin tiloihin. Jotta nuori ei linnoittuisi omaan huoneeseensa, käyvät ohjaajat katsomassa nuorta usein ja rohkaisemassa tulemaan yhteisiin tiloihin ohjaajan seurassa. Haastateltavien mukaan nuorelle voidaan aluksi viedä ilta-palaa tai ruokaa omaan huoneeseen, mikäli nuori kokee muiden nuorten seurassa ruokailun ahdistavaksi. Kuitenkin nuorta on rohkaistava liittymään nuorisokodin nuorten ja ohjaajien seuraan, sillä yhteisöön kuuluminen on kuitenkin melko suuressa osassa nuorisokodin arkea.

4.1.5 Tiivis yhteydenpito läheisiin

Jokainen haastateltava tiedosti sen, että yhteydenpidon vanhempiin tai muihin tärkeisiin läheisiin on oltava tiivistä koko sijoituksen ajan, mutta alkuvaiheessa sen on oltava erityisen tiivistä. Heti ensimmäisenä iltana kotisoitto on ensiarvoisen tärkeää. Soiton aikana kerrotaan nuorisokodin käytäntöjä, puhelinnumeroita ja keskustellaan nuoresta hankkien näin vanhemmilta myös taustatietoja. Vanhemmilta kysytään heidän mielipidettään siihen, miten tiivistä yhteydenpitoa he haluavat yksikön osalta. Vanhemmille korostetaan sitä, että yksikköön voi aina soittaa, soittojen ollessa kuitenkin koko ajan aktiivisia yksikön puolelta. Ensimmäisen soiton hoitaa omaohjaaja tai nuoren vastuuohjaaja, aloitellen näin yhteistyösuhdetta kotiin päin.

4.1.6 Tulohaastattelun aloittaminen

Jokainen työntekijä koki tärkeäksi sen, että nuorisokodissa käytössä oleva tulohaastattelu aloitetaan melkein heti ensimmäisenä päivänä. Tätä perusteltiin erityisesti sillä, että alkuvaiheessa tietoja nuorelta tulee helpommin kuin muutaman viikon jälkeen. Yksi haastateltavista kertoi tämän johtuvan ympäristön vaikutuksesta. Nuori alkaa helposti suodattaa sitä mitä ohjaajille kertoo itsestään. Tulohaastattelu osaltaan helpottaa omaohjaajan tutustumista omaan nuoreensa. Aluksi aloitetaan helpommilla kysymyksillä perustiedoista ja luonteenpiirteistä jatkaen sitten myöhemmin vaativampiin kysymyksiin. Tulovaiheessa nuorelta kysellään perustietoja, kuten perhetietoja, harrastuksia ja mielenkiinnon kohteita.

4.2 Asettumisvaihe

Yksikköön saapumisen jälkeen alkaa nuoren asettuminen yksikköön. Tulovaiheen ollessa pitkälti rauhoitettu saapumiselle, asettumisvaiheessa työskentely nuoren kanssa hakee ensiaskeleitaan. Onnistunut saapuminen yksikköön valmistellun huoneen ja suunnitellun saapumisen kautta, on muodostanut otolliset lähtökohdat omaohjaajasuhteen rakentamiselle. Aikuisten aktiivinen läsnäolo on tuonut kokemuksen, siitä ettei nuorta jätetä yksin ja on myös osaltaan helpottanut nuoren tutustumista yksikkönsä aikuisiin.

Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien mukaisesti tärkeintä asettumisvaiheessa on pohjan luominen turvallisuudelle ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymiselle (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 22). Asettumisvaiheen laatukriteerejä tulee esille myös työmenetelmät -luvussa.

4.2.1 Kotiuttamisvaiheen jatkuminen

”Sijaishuoltopaikalla on määritelty tapa ottaa lapsi vastaan ja yhteisön jäseneksi.

- *Sosiaaliset käytännöt sovitaan etukäteen (ennakoitavuus, pysyvyys)*
- *Asiat nimetään ja käsitellään (epävarmuuden hallinta)*

- *Näytetään tavat käsitellä asioita yhdessä (jaettu ymmärrys)*” (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 22.)

Kotiuttamisvaihe jatkuu yleensä asettumisvaiheen aikana tukien nuorta yksikköön asettumisen kanssa. Kotiuttamisvaiheen aikana nuori ei yleensä edelleenkään kulje yksikön ulkopuolella ilman aikuista. Useasti nuoret tulevat nuorisokotiin ympäri Suomen, jolloin ympäristökin on nuorelle tuntematon. Nuorisokodin ohjaajat, yleensä omaohjaaja, tutustuu nuoren kanssa yhdessä asettumisvaiheen aikana paikkakuntaan. Missä sijaitsevat palvelut, joita nuorikin yleensä sijoituksensa aikana käyttää, kuten pankki, kaupat, kirjasto, parturi, terveyskeskus ja hammaslääkäri. Tämän lisäksi nuoren kanssa käydään edelleen tarkemmin läpi yksikön sääntöjä ja käytäntöjä. Kotiuttamisvaihe rauhoittaa alun omaohjaajasuhteen luomiselle. Lisäksi esimerkiksi koulunkäynti nuorisokodin kotikoulussa saatetaan aloittaa porrastetusti. Kaikkea uutta ei siis oteta mukaan kerralla vaan koulua saatetaan käydä alkuun omassa yksikössä, käyden vain tutustumassa koulun puolella. Nuorelle voidaan tehdä kirjallinen lukujärjestys, jolloin pystytään ennakoimaan päivien sisällöt, koulun ollessa esimerkiksi tauolla. Päivät voivat sisältää esimerkiksi keskusteluja tai hetkiä omaohjaajan kanssa, paikkakuntaan tutustumista sekä yhdessä tekemistä. Kaikki yksikön ohjaajat osallistuvat nuoren kotiutumisen tukemiseen, näyttäen esimerkkiä omalla toiminnallaan, sillä omaohjaaja ei aina ole työvuorossa.

”Ettei heti kouluun, ensin asetutaan muutama päivä, vähä niinku porrastetusti, ensin tulee osasto tutuksi, työntekijät, ja sitte katotaan mikä päivä olis hyvä aloittaa se koulu. Sielläki voidaan käydä ensin vähä tutustumas.”

Valtakunnallisten laatukriteerien mukaisesti yksiköllä tulee olla määritelty tapa ottaa nuori vastaan (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 22). Ennakoitavuus ja pysyvyys muodostuvat kotiuttamisvaiheen aikana esimerkiksi henkilökohtaisesta lukujärjestyksestä, jolloin päiviin suunnitellaan sisältöä. Kun nuori tietää odottaa mitä päivän aikana tapahtuu, auttaa tämä varmasti sopeutumaan nuorisokodin arkeen vaikka koulua ei heti alkuun aloittaisikaan. Osaltaan tähän liittyy myös epävarmuuden hallintaa, sillä nuoren kanssa käydään asettumisvaiheessa paljon käytännön asioita läpi. Tämä ja aikuisten aktiivinen läsnäolo näyttävät myös mallia yksikön tavasta käsitellä asioita.

4.2.2 Yksikön säännöt ja rajat

Valtakunnallisista laatuksiteereistä asettumisvaiheessa ei sääntöjä ja rajoja käsitellä kuin sosiaalisten käytäntöjen läpikäymisellä. Koska kuitenkin asettumisvaiheessa haastateltavien mukaan sääntöjä ja rajoja käydään ennalta paljon läpi, alkaa nuori ymmärtää myös näiden merkityksiä. Yksikössä kasvamisvaiheessa seuraava laatuksiteeri määrittelee sääntöjen ja rajojen asettamista:

”Sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen turvallisuudesta, rajoista ja valvonnasta. Pakotteiden, rajoitteiden, erityisten rajoitusten ja eristämisen käyttö on lain ja asetusten mukaista ja niitä käytetään vain harkitusti.

- *Lapselle taataan hänen fyysinen koskemattomuutensa ja luodaan olosuhteet joissa hän kokee olonsa turvalliseksi.”* (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 24.)

Nuoren kanssa käydään edelleen läpi yksikön ja nuorisokodin sääntöjä. Osa nuorista saattaa tulla lähtökohdista, joissa sääntöjä tai rajoja ei ole juurikaan ollut, tai niitä ei ole pystytty pitämään. Näissä tilanteissa rajojen ylläpito ja niiden hyväksyminen voi olla yksi sijoituksen tavoite. Sääntöihin tottuminen vie aikaa, tokikin haastateltavat toivat esille lähes kaikkien nuorten sijaishuollon kasvuprosessiin kuuluvaa sääntöjen uhmaamista. Sääntöjä opetellaan ja kerrataan. Yksi haastateltava kertoi, että toiminnan sujumuudeksi neljä tai viisi perussääntöä riittää. Näiden noudattaminen ja tilannekohtainen arvioi muissa tapauksissa, on parempi toimintamalli kuin 50 erikseen kirjattua sääntöä. Kun sääntöjä on paljon, on niiden noudattaminen ja valvominen hankalaa. Perussääntöjä haastateltavan mukaan olivat: *Väkivallattomuus, älä varasta, toisen kunnioittaminen sekä toisen tilan kunnioittaminen.*

Väkivaltaa ei pidä sietää missään muodossa, myös toisen kunnioittaminen ja varastamattomuus ovat elementtejä, jotka nousevat suureen asemaan yhteisössä, joissa asuu seitsemän nuorta, seitsemästä erilaisista lähtökohdista. Yksikössä on pystyttävä luottamaan siihen, ettei omaa fyysistä koskemattomuutta uhata, mutta myös siihen, että omaisuus on turvassa - niin nuorten kuin aikuistenkin.

Toisen tilan kunnioittaminen ilmenee osaltaan myös väkivallattomuuden vaalimisena. Tärkeänä sääntönä pidettiin sitä, ettei toisten nuorten huoneisiin ole muilla yksikön nuorilla asiaa. Vaikka käytäntö vaihtelee varmasti paljon eri sijaishuoltopaikkojen välillä, on nuorisokodissa monen kymmenen vuoden kokemukselle päädytty erilaisten vaiheiden kautta tähän. Seuraavasta lainauksesta ilmenee haastateltavan näkemys siitä, miksi oman huoneen merkitys voi olla erityisen tärkeä:

”Ja sitte toisten huoneisiin ei esimerkiksi saa mennä, mikä on hyvä sääntö mun mielestä. Ne pääsee sinne omaan rauhaan, ne voi keskittyä ja rauhottua jonkin asian suhteen. Se on mun mielestä hyvä sääntö, ne oppii siihen että hänellä on oma tila, että hän on tämän alueen, että hän hallitsee tätä reviiriä. Et se on mun mielestä hyvä lähtökohta, antaa tilaa sille nuorelle tavallansa. Että jos siinä kaiken aikaa joku ramp-paa, joskus tekis mieli sanoa, älä nyt tuu, mutta ku ei kehtaa... Kaikki ei välttämättä osaa sanoa eikä uskalla sanoa.”

Osa nuorista saattaa tulla lähtökohdista, joissa hänen oma henkilökohtainen alueensa on ollut rauhaton. Nuori ei ole ehkä pystynyt juurikaan vaikuttamaan siihen, ketä kodissa mahdollisesti käy ja millaisessa kunnossa. Tai sitten oman tilan hallitseminen on ollut kadoksissa muista syistä, päästetään muita ihmisiä ehkä liiankin lähelle. Nuorisokodissa nuoren huone on hänen aluettaan. Sinne ei muilla nuorilla ole asiaa. Vaikkakin tätä ajatusta saatetaan karsastaa kodinomaisuuteen vedoten, on myös ajateltava nuoren tilannetta kokonaisuutena. Oman itsensä arvostaminen niin, että hallitsee itse myös omaa kehoaan ja omaa tilaansa, on monen nuoren kohdalla opettelemisen paikka. Lisäksi rauhattomat elinolosuhteet ovat saattaneet olla olemassa nuoren elämässä jo kauan, nuorisokodissa ollessa on aika opetella hallitsemaan omaa aluettaan.

Kun sääntöjen olemassaoloa peilaa sijaishuollossa olleiden lasten kokemuksiin, on sääntöjen olemassaolo perusteltua. Rajattomuus voi tuntua nuoresta hyvältä, mutta miten pitkään? Tähän löytyy kokemuksia ja perusteluja Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisusta ”Suojele unelmia, vaali toivoa”, jossa sijaishuollossa olleet nuoret kertovat kehittämis ehdotuksiaan ja kokemuksiaan sijaishuollosta. Kokemukset rajoista ja säännöistä eivät olleet pelkästään kielteisiä, vaan ne loivat kokemukset turvallisuudesta, mutta myös siitä, että nuoret itsessään ovat arvokkaita ja heistä välitetään. Sääntöjen merkitys nuorten mielestä tulisi olla arkielämän taitojen opettelua ja

säännöt tulisi perustella nuorelle. Rajattomuus ei loppujen lopuksi olekaan nuorten mielestä hyvä asia, vaikka se aluksi siltä voi tuntua. Rajattomuus on luonut kokemuksia aikuisten välinpitämättömyydestä. (Vario ym. 2012, 25.)

4.2.3 Yhteisöön pääsemisen tukeminen

Nuorisokodeissa tärkeää on se, että jo talossa olevat nuoret hyväksyisivät uuden nuoren osaksi talon arkea elävää yhteisöä. Tätä pyritään edistämään työntekijöiden taholta sillä, että huomioidaan uuden nuoren mahdollisuudet päästä kontaktiin talossa olevien nuorten kanssa. Haastateltavien mukaan alkuvaiheessa yleistä on, että uusi nuori jää mielellään omaan huoneeseensa. Kuitenkin nuorisokodin arki muodostuu pitkälti läsnäolosta. Työntekijät käyvät pyytelemässä nuorta yleisiin tiloihin syömään, katselamaan televisiota tai muuten vain oleilemaan. Usein työntekijä saattaa aloitella keskustelua uuden nuoren läsnä ollessa ja mahdollistaa näin tilanteita nuorten keskinäiselle tutustumiselle. Toisinaan työntekijä saattaa ottaa uuden nuoren tietoisesti mukaansa kun hän lähtee hakemaan esimerkiksi jo pidempään talossa ollutta nuorta kotilomilta. Tai sitten työntekijä ottaa mukaansa sosiaalisemman nuoren, jonka on helppo tutustua uusiin ihmisiin sekä uuden nuoren ja yhdessä voidaan lähteä vaikka kahvittelemaan talon ulkopuolelle. Työntekijät siis luovat tilanteita, joissa tutustuminen olisi helpompaa.

”Mitä muistan näitä tilanteita ku on tullu ja jos tietää että on kiinnostunu samanlaisista asioista, niin hyödyntää sitä. Että esimerkiksi hevosista voi olla joku tyttö ja tulee joku uus, tämä yhdistää niitä niin voi löytyä sitä yhteistä puheenaihetta, harrastuksista esimerkiksi.”

”Sitte ku tuntee muut nuoret, niin sitte saattaa olla että tuu mukahan, lähdetään hakemaan jotain toista. Ku on vaikka sosiaalisempi nuori, joka ottaa uusia hyvin vastaan, niin tuu hakemaan se mun kans kotilomilta tai lähdetään viemään se tai lähdetään yhdessä kahville.”

Yhteisöön mukaan pääseminen nähdään osaltaan myös kiusaamista ja syrjintää ennaltaehkäisevänä. Tietenkin nuoret ovat myös innokkaita itse tekemään tuttavuutta uuteen nuoreen, mutta aikuinen on alkuvaiheessa tukena ja turvana.

4.3 Kasvaminen yksikössä

Kasvaminen yksikössä käsittää ajan, jolloin elämä nuorisokodissa keskittyy arjen tapahtumien ympärille. Sijoituksesta riippuen tämä aika voi vaihdella muutamasta kuukaudesta useampaan vuoteen. Yksikössä kasvamis aika nähdään laatukriteerien mukaisesti muodostuvan siitä, että hoidon ja kasvatuksen eri osa-alueet muodostuvat jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 23).

4.3.1 Sujuva arki

Lastenkodeissa ja nuorisokodeissa tapahtuvan arkielämän suotuisia hoidollisia vaikutuksia ei ole tähän mennessä oikein tiedostettu. Kiintymyssuhdeteorian mukaisesti elämän loogisuus ja ennakoitavuus ovat turvallisen kiintymyksen perusta. Nämä elementit korostuvat sijaishuollossa, jolloin arki muodostuu samankaltaisista perusasioista: samankaltaisina toistuvia aamutoimia, säännöllisiä ruoka-aikoja, iltatoimia sekä nukkumaan meno suunnilleen samaan aikaan joka ilta. Aikuisten tehtävänä on luoda ja ylläpitää näitä arjen peruspilareita. Näiden puuttuminen aiheuttaa kroonista epävarmuutta ja stressiä. Jotta kiintymistä yksikössä oleviin aikuisiin tapahtuisi, on voitava tietää mitä seuraavaksi tapahtuu tänään, huomenna ja ensi viikolla. Aluksi aikajänne voi olla todella lyhyt. Lapsen voi olla myös vaikeaa asettua muiden huolehdittavaksi, mikäli hän on joutunut huolehtimaan itsestään ja ehkä vanhemmistaan-kin jo hyvän aikaa. (Sinkkonen 2010, 10.)

”Sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen arkielämän tarpeista ja säännöllisyydestä niin, että lapsi oppii ottamaan iänmukaista vastuuta näistä asioista.

- *Lapselle tarjotaan ravitsevaa ruokaa ja ohjataan terveellisiin elämäntapoihin*
- *Lapsi vaadetaan asianmukaisesti*
- *Lapselle annetaan virikkeitä ja turvataan tarvittava lepo*
- *Lapsen puhtaudesta ja terveydestä sekä riittävästä ulkoilusta ja liikunnasta huolehditaan, sairaudet hoidetaan*

- *Lapselle opetetaan taloudellisuutta ja ohjataan hänen rahankäyttöön*
- *Lapsen ympäristön siisteydestä ja mukavuudesta huolehditaan*
(Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 24.)”

Arki nuorisokodissa koostuu pitkälti perusarjesta, sitä eletään yhdessä työntekijöiden kanssa. Ohjaajien tehtävänä on huolehtia arjen sujuvuudesta, joka nähdään tärkeänä osuutena nuorisokodin arjessa. Arjen sujuvuus tarkoittaa nuorisokodissa sitä, että aamuisin herätään ajallaan kouluun, käydään koulua, syödään hyvin ja ajallaan, noudatetaan sääntöjä sekä taataan riittävä yöuni. Myös liikkuminen on tärkeä osa vuorokautta. Nuorten kanssa ollaan ja eletään, kuljetetaan harrastuksiin ja iltaisin vietetään yhdessä aikaa. Joidenkin nuorten kohdalla arjen sujuvuus ei aina ole kovin helppoa, joten asioiden tärkeysjärjestykseen laittaminen on suuressa roolissa nuorisokotityössä. Usein myös rajattomuus kotona on vaikuttanut nuoren käyttäytymiseen, nuorisokodissa iänmukaisilla rajoilla pyritään vaikuttamaan rajattomaan käytökseen ja opettamaan iänmukaiseen vastuuseen. Lisäksi on muistettava se, että jokainen nuori tarvitsee välillä aikaa pelkästään aikuisen kanssa, välttämättä sen ei tarvitse aina olla omaohjaaja. Hellyys ja silittäminen eivät ole kiellettyjä asioita.

Haastateltavien kertomusten mukaan arjen sujuvuutta tavoitellaan, sillä tällä nähdään olevan positiivisia vaikutuksia nuoren elämään kokonaisuutena. Se, että nuoren uni on riittävä, hän syö tarpeeksi ravitsevaa ruokaa, käy koulua sekä ympärillä on turvallisia aikuisia, vaikuttaa jo pitkälti ongelmien syihin. Yksi haastateltava toi myös esille jaksoittaisuuden. On ymmärrettävä, että muutokset eivät arjen hallinnassa tapahdu heti. Hyvät kaudet saattavat olla jaksottaisia, arki ja koulu sujuvat jonkin aikaa, kunnes joissakin hetkissä se on haastavampaa. Pyrkimys siihen, että hyvät jaksot pitenevät aina huonompien jaksojen välillä, on osaltaan myös tavoitteeseen pääsemistä. Tämän huomioiminen työskentelyssä on tärkeää, sillä miten voi vaatia nuorelta, jonka elämä on saattanut olla hyvinkin epäsäännöllistä jo kauan aikaa sitä, että rytmi muuttuisi helposti ja lyhyellä aikavälillä.

”Se on kuitenkin se juttu mikä on, tosi paljon ne ongelmien syyt on siinä ettei se oo toiminu, ihan on että on riittävä uni, ruoka oikeaan aikaan ja ravinto on semmoista että siitä saati jotain ja se että sulla on ihmisiä lähellä ja ne on terveitä ihmissuhteita. Uni ja liikunta että käyt pihalla, kyllä aika monta vaivaa saa silläki korjattua, että kyllä ne nukah-tamis- ja käyttäytymisongelmat mitä meillä nyt on tosi monella, ihan niilläki että laitetaan se elämän perusasiat kuntoon, että mitkään pillerit tai kortit ei oo mikää pelastus siihen, että jos et nuku öitä tai syö ruokaa.”

”Pieniä asioita, pientä muutosta, tietysti se on jaksottaista, on hyviä jaksoja jolloin mennään kouluun, sitte on huonoja jaksoja. Mä nään sen asian niin että se jakso pitenee, se rutiinijakso pitenee mitä niitä pystyy pitämään kasassa. Aluksi se voi olla yks päivä, sitte siitä kaks, se menee niinku asteittain.”

Yksi haastateltavista toi esille arjen sujuvuuden ja toimivuuden suuremman merkityksen. Nuorilla on usein menneisyydessään kipeitä asioita, joita on vaikeaa käsitellä. Myös ikä voi liittyä siihen, että asiat jäävät käsittelemättä. Kuitenkin se, että ihmisen fyysiset tarpeet ovat tyydytettyinä, antavat ihmiselle voimavaroja käsitellä vaikeampiakin asioita. Tämä voi tapahtua myös myöhemmin tulevaisuudessa.

”Sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen turvallisuudesta, rajoista ja valvonnasta. Pakotteiden, rajoitteiden, erityisten rajoitusten ja eristämisen käyttö on lain ja asetusten mukaista ja niitä käytetään vain harkitusti.

- *Lapselle taataan hänen fyysinen koskemattomuutensa ja luodaan olosuhteet, jossa hän kokee olonsa turvalliseksi.*
- *Lapselle opetetaan rajojen, sääntöjen ja sopimusten tekemistä ja noudattamista siten, että hän oppii kantamaan itse vastuuta itseltään ja oppii itse asettamaan oman käyttäytymisen rajat.”* (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 24.)

Arjen sujuvuus on kuitenkin kasvamisvaiheessa yksi selkeimmistä toimivista käytännöistä. Tämä vaatii useassa tapauksessa aikaa, mutta työntekijät itse tiedostavat sen olevan osa nuorisokotityötä. Säännöistä joudutaan muistuttamaan, niitä käydään usein läpi nuorten kanssa, mutta tämä on myös osa nuoruuden kasvuprosessia, auktoriteettia haastetaan usein. Rajoja haetaan, useimmiten rajoja koetellaan päivärytmissä ja säännöissä eikä työntekijöille rumasti puhuminenkaan ole vierasta haastateltaville. Haastateltavien mukaan on tärkeää ymmärtää se, että jokainen nuori on tullut nuori-

sokotiin omista lähtökohdistaan. Nuorisokodissa ei oltaisi, mikäli asiat olisivat kunnossa. Rumasti puhuminen nähtiin osaksi pahan olon purkamista, toisaalta myös luottamus tuli esille. Puolet haastateltavista toi esille sitä, että luottamus on syntymässä tai jo syntynyt kun nuori uskaltaa näyttää myös kielteisiä tunteita aikuisille. Nuorella on kokemus siitä, ettei häntä hylätä. Tietenkään asiattonta kielenkäyttöä nuorilta ei tule työntekijöiden hyväksyä, vaan opettaa nuorille vaihtoehtoisia toimintamalleja tunteiden käsittelyä varten. Näiden asioiden kanssa on jaksettava ja uskottava siihen, että aktiivinen työskentely arjen sujuvuutta tavoitellen ja asiallisen vuorovaikutuksen vaatiminen tuottavat tulosta.

”Jokapäiväisiä arjen haasteita, rajoja haetaan ja sitte se ymmärtäminen että sitähän varte ne täällä on, että ei ne meille, ei ketää olis sijoitettu jos ne olis kunnos. Ja kyllähän ne puhuu rumasti, välillä haukkuu, oot millon mitäki, mutta sen ymmärtäminen että puuttua siihen pitää ja jokaisen aikuisen pitää puuttua, mutta ei niitä voi ottaa henkilökohtaisesti. Pahaa oloahan ne purkaa, niitten omaa pahaa oloa.”

Ajatusta siitä, että sääntöjen ja auktoriteetin testaaminen ja sen merkitys kuuluvat osaltaan nuorisokodin työhön, tukevat myös nuorten kokemukset. Osaltaan nuoret pyytävät aikuisilta ymmärrystä, sillä sääntöjen ja rajojen testaaminen on osa kehitystehtävää ja sille on oltava tilaa myös nuorisokodissa. Sen huomaaminen, että aikuiset ovat näissäkin tilanteissa tosissaan rajojen ja sääntöjen suhteen, on edelleen luonut turvallisuuden tunnetta, mutta myös luottamusta ympäröiviä aikuisia kohtaan. (Vario ym. 2012, 25.)

4.3.2 Työparityöskentely

Kaksi haastateltavista nosti esille työparityöskentelyn merkityksen. Nämä olivat pitkälti samoja, mitä työparityöskentelyllä ajatellaan olevan. Työparityöskentely nähdään tukea antavana, mutta myös työntekijää suojaavana. Työpari antaa mahdollisuuden palautteen saamiseen, palautteen antamiseen, kohdatun rekisteröintiin, koetun jaksamiseen, tapahtuneen purkamiseen ja havaitun analysointiin (Kaartinen- Koutaniemi 2012, 45). Työparityöskentelyn käyttö on vaihdellut nuorisokodin olemassaolon aikana, mutta se että nuorella on kaksi omaohjaajaa, on koettu hyväksi ja toimivaksi käytännöksi. Tällöin omaohjaajuutta pystyy toteuttamaan työparityöskentelyn

periaatteiden mukaisesti, yksi työntekijä ei vain ole vastuussa nuoren asioista. Kun nuorella on kaksi omaohjaajaa, ovat he parhaiten perillä nuoren tilanteesta, asioista ja sen hetkisestä työskentelystä. Kuitenkin se, että miten nuoren kanssa työskennellään ja mitä asioita työntekijät kokevat tärkeinä saattavat vaihdella. Tämä on koettu työparityöskentelyn yhdeksi parhaimmaksi puoleksi, kahdella eri ihmisellä voi olla hyvinkin erilaiset näkemykset asioista ja tilanne haastaa molempia ajattelemaan sitä, miten nuoren kanssa olisi järkevää tässä tilanteessa työskennellä. Ratkaisuja ja toimintaperiaatteita mietitään ja arvioidaan yhdessä kriittisesti, jolloin ratkaisu saattaa olla paljon parempi kuin mitä alun perin tilanteessa ajateltiin toimittavan. Työskentely sosiaalialalla on usein myös sitä, että työskentelyn vaikutukset pystyy näkemään vasta vuosien päästä, jos vielä silloinkaan. Tämän takia on erityisen tärkeää miettiä, mitä onko oma valinta nuoren parhaaksi ja miten työpari tilanteen näkee. Toisinaan omaohjaajat saattavat omata myös erilaiset ammattitaidot, jolloin ammatilliset näkemykset saattavat jonkin verran erota tilanteissa. Nämä voivat kuitenkin olla toisiinsa täydentäviä ja toimivampia kuin vain yksi näkemys tilanteesta. Työparityöskentely tukee siis myös oman työn arviointia.

”Myös tuo, silloin ku meillä oli nuorella kaksi omahoitajaa, koettiin että se on oli hyvä. Että sai sen työparin kans käydä keskustelua. Monesti pohdittiin ja mietittiin. Siitä saattoi tulla mielipide-eroja, mutta koettiin se hyvänä.”

4.4 Sijoituksen päätyminen

Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien mukaisesti sijoituksen päättämisessä tärkeintä on, että turvataan lapsen suunnitelmallinen siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 26).

Lastensuojelulain mukaisesti avohuollon tukitoimena tehty sijoitus vastaa kolmeen tarpeeseen 37§:n mukaisesti: 1) Tuen tarpeen arvioiminen 2) lapsen kuntouttaminen 3) huolenpidon järjestäminen väliaikaisesti lapsen huoltajan tai muun hoidosta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn takia. Mikäli sijoitus on tehty 2 tai 3 momentin mukaisesti, on näitä arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Jos lapsi on kuntoutunut tavoitteiden mukaisesti tai huoltaja on pystyvä huolehtimaan lapsestaan, on avohuollon sijoitusta lähdettävä päättä-

mään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 37§ & 38§.) Kiireellinen sijoitus lakkaa, kun kiireellisen sijoituksen perusteet ovat loppuneet tai hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa päätöksensä huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevassa hakemus- tai valitusasiassa (Räty 2012, 304–305). Huostaanotto lakkaa kun huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, huostaanottoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on vastoin lapsen etua. Huostaanotto lakkaa myös kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Räty 2012, 396.)

4.4.1 Jatkuvuus

”Sijoituksen päättäminen perustuu huoltosuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tehtyyn tilannearvioon. Lapsen tai nuoren lähdön työstämiseen varataan aikaa ja keskustellaan kaikkien osapuolten kanssa tunteista, joita lapsen siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen herättää.” (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 27.)

Hyväksi käytännöksi on huomattu se, että nuoren tulevaisuus turvataan jatkon kannalta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nuoren kanssa yhdessä mietitään tulevaisuuden asioita, kuten asumista, rahan käyttöä ja koulun käyntiä. Etsitään ja käydään katsomassa asuntoja, mietitään yhdessä tuet, joihin nuori on oikeutettu sekä haetaan näitä. Mikäli nuori muuttaa uudelle paikkakunnalle esimerkiksi koulun perässä, käydään tutustumaan uuteen paikkakuntaan, katsotaan missä on tuleva koulu ja peruspalvelut. Nuoren tulevaisuuden jatkuminen varmistetaan: asunto, koulupaikka, taloudellinen tuki ja rahojen käyttöön opastaminen, sosiaalinen verkosto ja tukipalvelut ovat olemassa vielä jatkossakin.

Hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä, nuorta on tuettu toimimaan ja hoitamaan asioitaan itsenäisesti. Yhdessä mietitään myös, että mihin kaikkeen nuoren tulojen on riitettävä kuukauden aikana. Nuoret kun asuvat hyvinkin tuetusti nuorisokodissa, osa pitkiä aikoja, on hyppy omaan elämään aina pelottava elämänvaihe. Enää ei ympärillä olekaan aikuisia jatkuvasti, joihin voi tarpeen tullen turvata. Elämä sijoituksen jälkeen on itsenäistä, vaikkakin jälkihuolto jatkuu nuoren sitä halutessa. Tällä valmistautumisella pyritään takaamaan se, että nuoren lasku itsenäiseen elämään olisi pehmeämpi. Myös vanhempien ja läheisten kanssa työstetään sijoituksen päättymis-

tä. Mikäli nuori muuttaa omaan asuntoon, arvioidaan yhdessä vanhempien kanssa nuoren tuen tarvetta ja tavoitteita tulevaisuuden kannalta. Haastateltavista yksi toi esille myös sitä, että läheisten kanssa usein mietitään heidän näkemystä esimerkiksi 18-vuotiaan nuoren kohdalla, millaisen ratkaisun hän on tehnyt tulevaisuutensa kannalta.

”Se, että se tehtäis sillä lailla ettei ketään, että selvä huomenna loppuu tää sijoitus ja piste. Kyllä sen nuoren kans pitää aloittaa se pikkuhiljaa että nyt alkaa se kotoutuminen että mitä se tarkoittaa ja riippuen siitä mihin se menee täältä.”

”Mutta ollaan käyty kattomas sitä koulua tai työpaikkaa, mihin sä oot seuraavaksi menos, että käydään ne kattomas ettei jää aiva yksin ja hyppää tuntemattomaan.”

Haastateltavien mukaan nuorisokodissa on erikseen työntekijä, joka jatkaa yleensä jälkihuoltona, nuorten siirtyessä omaan itsenäiseen elämään tai vaihtoehtoisesti takaisin kotiinsa. Sijaishuollon piirissä olevien nuorten kokemusten mukaan sosiaalinen verkosto on myös tärkeässä asemassa sijoituksen päätyttyä – sosiaalisia suhteita on oltava vielä laitoksesta lähtemisenkin jälkeen, mutta erityisesti kaivattiin sitä aikuista henkilöä, jolle voi soittaa (Vario ym. 2012, 36). Nuorisokodissa yksi työntekijä keskittyy hoitamaan jälkihuollon piirissä olevia nuoria, mikäli hän ei ole tullut tuksi yksikössä asumisen aikana, tulee hän mukaan työskentelyyn viimeistään siinä vaiheessa kun sijaishuoltoa lähdetään päättämään. Hän voi osallistua jo omaohjaajan kanssa yhdessä konkreettisiin järjestelyihin ja tutustua nuoreen ennalta, ennen sijoituksen päättymistä. Näin jälkihuoltonuorella on henkilö, joka vielä lähtee häntä saattamaan matkalla omaan elämään. Sijaishuoltonuorten kokemusten mukaan, tällaisen aikuisen läsnäolo tässä elämänvaiheessa, on tärkeää. Erityisesti mikäli nuoren suhteet omiin vanhempiin ja sukulaisiinsa ovat heikot. Myös hyvissä ajoin sijoituksen loppumisen valmistelu oli nuorten mielestä tärkeää, lisäksi arkielämän taitojen opettelu oli suuressa asemassa työskenneltävien asioiden kannalta. Nuoret olivat myös miettineet sitä, että voiko laitokseen palata vielä myöhemmin esimerkiksi kysymään apua pyykinpesussa. (Vario ym. 2012. 35–36.) Haastateltavat toivatkin esille sitä, että nuorelle kerrotaan aina hänen olevan tervetullut nuorisokotiin. Heidän mukaansa vanhat nuoret yleensä käyvätkin jossain vaiheessa kahvittelemassa nuorisokodissa ja kertomassa kuulumisiaan.

Pitkään sijaishuollossa työskennellyt haastateltava on työvuosien aikana huomannut tietyn ilmiön, mitä lähemmäs sijoituksen loppumista mennään. Hän epäili tämän johdettavan pelosta, nuori on asunut pitkään turvallisessa ja säännöllisessä ympäristössä ja huoli omasta pärjäämisestä itsenäisesti alkaa nousta tietoisuuteen mitä lähemmäs päättymistä mennään. Tämän tiedostaminen ja sanoittaminen nuorelle on osa nuoren sijaishuollon prosessin päättymistä.

”Se on jännä ilmiö että kun se kotiutus on lähellä, niin nuori taantuu takaisin siihen kohtaa, missä se oli silloin kun se on tänne tullu. Että se on semmoinen minkä itte on huomannu, tavallansa on ajatellu että nyt se on lähellä ja kaikki menee ku lehmän häntä alaha, mutta se kuuluu siihen nuoren omaan prosessiin, mutta se ymmärtäminen että se kuuluu siihen, että on saattanu että vuosi on mennu tosi hyvin. Ja sitte se kaks kuukautta ennen ku täyttää kahdeksantoista, niin se menee aiva perseelleen, mutta sitte se on jotenkin, jotenkin ne tulee. Mutta olla mukana siinä ja selittää sille nuorellekki että miks näin käy, se kuuluu siihen. Se on ehkä sitä pelkoa tulevasta, jokainen haluaa pois, en oo vielä tavannu ketää joka ei haluais laitoksesta pois, mutta se tottahan se on peljättävää, että jos sä yksin meet, ku sä oot tottunu siihen että täällä on aikuisia ja väkiä ympärillä, ihan yksinolo on vaikiaa toisille.

Mikäli sijoitus päättyy ja nuori siirtyy takaisin kotiin, on työskentely erilaista. Tällöin työskentely tapahtuu pitkälti perhekeskeisyyden ja vanhemmuuden tukemisen kautta työmenetelmien ja työvälineiden avulla. Näitä käsitellään erikseen työmenetelmien luvussa.

4.5 Keskeiset hyvät käytännöt

Hyviä käytäntöjä sijaishuollon eri vaiheista kertyi runsaasti. Ei ole kuitenkaan mielekästä luetella käytäntöjä tähän erikseen, joten olen kerännyt hyvät käytännöt alla olevaan taulukkoon. Taulukossa käytännöt on jaoteltu sijaishuollon vaiheiden mukaisesti, jokaisen käytännön kohdalla on avattu pääpiirteittäin, mitä kyseinen käytäntö pitää sisällään. Laajemmat kuvaukset käytännöistä löytyvät kunkin käytännön käsittelyosioista.

Taulukko 1. Hyvät käytännöt

Hyvät käytännöt
<p><i>Tulovaihe</i></p> <p><i>Nuoren huone valmistellaan etukäteen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Huoneessa on peti pedattuna ja sinne kuuluvat kalusteet valmiina. Huoneeseen voi laittaa jo verhot sekä matot, mutta yhdessä nuoren kanssa voi näitä myös valita. <p><i>Tulovaihe on suunniteltu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Valitaan omaohjaaja etukäteen. Mikäli omaohjaaja ei ole työvuorossa, valitaan vastuu aikuinen. Varataan aikaa aikuisen läsnäoloon, nuorta ei jätetä yksin. Näin taataan rauhallinen ja turvallinen alku sijoitukselle. <p><i>Kotiuttamisjakso alkaa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksilökohtaiset suunnitelmat sosiaalityöntekijän ja mahdollisesti vanhempien kanssa tilanteen rauhoittamiseksi sekä asettumisen helpottamiseksi. Kotiuttamisvaihe voidaan toteuttaa esimerkiksi oman puhelimen käytön rajoittamisella ja aikuisen läsnäololla yksikön ulkopuolella liikuttaessa. Nuoren kanssa käydään läpi keskeisimpiä nuorisokodin sääntöjä ja käytäntöjä. <p><i>Yhteisöön pääsemisen tukeminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Talossa oleville nuorille kerrotaan etukäteen uuden nuoren saapumisesta. Ohjaajat rohkaisevat nuorta tutustumaan yksikön nuoriin ja aikuisiin. Kannustetaan nuorta tulemaan yhteisiin tiloihin. <p><i>Tiivis yhteydenpito läheisiin</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Heti ensimmäisenä vuorokautena soitto vanhemmille / läheisille, aloitetaan yhteistyötä omaohjaajan avustuksella. Selvitetään, miten tiivistä yhteydenpitoa haluavat yksikön puolelta. <p><i>Tulohaastattelun aloittaminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Omaohjaaja tai vastuuohjaaja aloittaa tulohaastattelun perustiedoilla mahdollisimman pian.
<p><i>Asettumisvaihe</i></p> <p><i>Kotiuttamisvaiheen jatkuminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Omaohjaaja tutustuu nuoreen ja luo suhdetta. Myös muut ohjaajat tutustuvat nuoreen. Omaohjaaja jatkaa tulohaastattelua sekä käyttää tarvittaessa muita työvälineitä työskentelyn tukena. Ohjaajat tutustuttavat nuoren paikkakuntaan. Koulu voidaan aloittaa porrastetusti. Päiviin luodaan sisältöä ja ennakoitavuutta. Tähän voidaan käyttää apuna henkilökohtaista lukujärjestystä. <p><i>Yksikön sääntöjä ja rajoja opetellaan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Aikuiset käyvät sääntöjä ja käytäntöjä läpi nuoren kanssa. Korostetaan perussääntöjä: väkivallattomuus, toiselta ei varasteta, toisia kunnioitetaan ja toisen tilan kunnioittaminen.

Yhteisöön pääsemisen tukeminen

- Ennaltaehkäistään kiusaamista ja syrjintää tukemalla uuden nuoren yhteisöön pääsemistä. Rohkaistaan nuorta tulemaan huoneestaan yksikön tiloihin. Luodaan tilanteita, jotka tukevat nuoren tutustumista yksikön nuoriin, voidaan aloittaa keskusteluja, lähteä yhdessä esimerkiksi kahvittelemaan tai hakemaan toista nuorta kotilomilta.

Kasvaminen yksikössä*Sujuva arki*

- Ohjaajat huolehtivat arjen sujuvuudesta. Aamuisin nuoret heräävät kouluun, säännölliset ruoka-ajat, toimivat kotiintuloajat, säännölliset nukkumaanmenoajat sekä riittävä lepo taataan nuorille
- Arkea eletään yhdessä, huolehditaan nuoren koulunkäynnistä, kuljetetaan harrastuksiin, vietetään yhteistä aikaa
- Rajojen ja auktoriteetin haastaminen kuuluvat nuorisokotityöhön ja arjessa tilanteita on usein. Ymmärretään tämän olevan osa kehitystehtävää sekä osa nuoren elämäntilannetta. Lisäksi ymmärretään, että kaikkien ohjaajien on pidettävä kiinni säännöistä ja rajoista. Näin vältetään huono ohjaaja vastaan hyvä ohjaaja tilanteelta.

Työparityöskentely

- Nuorella kaksi omaohjaaja, jolloin työparista saa tukea omaohjaajuuden toteuttamiselle. Yhdessä voidaan arvioida käytettäviä työmenetelmiä. Myös mielipide-eroja voi tulla, jolloin voidaan hyödyntää eri näkökulmia paremman lopputuloksen takaamiseksi.

Sijoituksen päätyminen*Jatkuvuus, nuori muuttaa omaan asuntoon*

- Aikuinen ei tee nuoren puolesta asioita, vaan asiat tehdään yhdessä aikuisen ohjauksessa. Näin valmennetaan nuorta kohti itsenäistä elämää. Aloitetaan sijoituksen päättymisen työstämistä hyvissä ajoin!
- Taataan nuoren tulevaisuus: etsitään yhdessä asuntoa, tehdään vuokrasopimukset ja hankitaan huonekaluja. Käydään yhdessä läpi myös taloudellista puolta, hankitaan tukia, mietitään rahojen riittävyttä ja opetellaan laskujen maksamista.
- Jälkihuoltotyöntekijä mukaan työskentelyyn sijoituksen loppuvaiheessa, hän jatkaa työskentelyä nuoren kanssa sijoituksen päätyttyä.

5 VALLITSEVAT TYÖMENETELMÄT

Työmenetelmä nähdään työyhteisön sisällä tai välillä siirrettävissä olevana, vakiintuneena ja toistettavissa olevana työtapana. Työmenetelmä on kontekstisidonnainen, jolloin sen käyttö edellyttää ammatillista osaamista ja erityisesti tilanteiden erityispiirteiden huomioimista. Työmenetelmän käytössä on aina mukana henkilö, jonka kanssa työmenetelmää toteutetaan. Lisäksi työmenetelmän käyttöön liittyy keinot ja työvälineet, joita valitaan työskentelyn tueksi. (Timonen-Kallio 2008, 10.)

Haastatteluni aikana ilmeni, että haastateltavien oli melko haasteellista nimetä joitain käyttämiään työmenetelmiä. Analyysivaiheessa esiin nousi kuitenkin keskeisiä elementtejä, jotka kuvasivat ammatillista tapaa tehdä työtä nuorisokodissa erilaisin keinoin ja välinein. Tulkitsemalla näitä kertomuksia, pystyin nostamaan haastatteluai-neistoista seitsemän erilaista työmenetelmää. Kriteereiksi työmenetelmille asetin sen kontekstisidonnaisuuden, mutta myös ammatillisuuden. Seuraavien työmenetelmien käytöstä ilmenevät selkeästi ymmärrys sijaishuollossa tehtävän työn merkityksestä.

5.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen

”Lapsi kohdataan arvostavasti ja häntä autetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita.

- *Sijaishuoltoajan työntekijät kuuntelevat lasta niin, että hän kokee tulevaisuutensa ymmärretyksi.*
- *Sijaishuoltoajan työntekijät käyttäytyvät lasta kohtaan niin, että lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi, hänessä oleva hyvä huomataan ja hän saa ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä.*
- *Sijaishuoltoajan työntekijät huolehtivat siitä, että lapsi saa onnistumisen ja luottamuksen kokemuksia”. (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 23.)*

Yllä olevat valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit ovat kasvaminen yksikössä-vaiheen kriteerejä. Osaltaan nämä kriteerit alkavat täyttyä haastatteluaineistoni perus-

teella jo nuoren tullessa yksikköön. Pelkästään omaohjaaja ei vain näitä kriteerejä pyri täyttämään, vaan kaikki ohjaajat panostavat nuorten kohtaamiseen, kuuntelemiseen ja ohjaamiseen. Siksi nämä kuuluvat vuorovaikutukselliseen tukemiseen, jota myös omaohjaajuudessa toteutetaan.

Vuorovaikutuksellinen tukeminen nähdään yleisesti osana sosiaali- ja terveysalalla, mutta myös kasvatusalalla tehtävää työtä. Vuorovaikutuksellinen työ pyrkii asiakkaan ymmärtämiseen ja tämän tukemiseen, johon voi kuulua kuuntelua, kysymistä, selvittämistä, eleillä ja ilmeillä viestimistä, yhdessä toimimista ja tiedon jakamista. Näiden avulla etsitään yhdessä asiakkaan voimavaroja, kunnioittaen asiakkaan omaa tahtia. Toisinaan työntekijän ote voi olla ohjaavampaa ja aktiivisempaa kuin asiakkaan, joissakin tilanteissa tarvitaan enemmän ohjeita ja sääntöjä, jotta asiakas pystyisi toimimaan arjessa ja oppimaan uusia asioita. Tilaa annetaan kysymyksille, hiljaisuudelle, tekemiselle ja toimimiselle sekä tunteille ja ajatuksille. Vuorovaikutustaidot ovat osa sosiaali- ja terveysalan ammattitaitoja, nämä eivät kuitenkaan ole helppoja, vaan taitoja on kehitettävä, kuten muitakin ammattitaitoja. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 11–13 & 17.) Työntekijän mahdollisuudet osallistua asiakkaan kanssa yhdessä tekemiseen ja vuorovaikutukseen vaihtelevat työstä riippuen. Lastenkodeissa vuorovaikutussuhde on yleensä pitkä ja mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen ja menetelmien soveltamisen. (Vilén ym. 2008, 18.)

Vuorovaikutuksellinen tukeminen on osa omaohjaajasuhdetta, mutta sitä toteuttavat myös muutkin yksikön työntekijät. Haastateltavien mukaan yksiköiden pieni koko ja ohjaajamäärä vaikuttavat siihen, että jokainen työntekijä pystyy pysymään selvillä jokaisen nuoren tilanteesta. Haastateltavien kertomuksissa vuorovaikutuksellista tukemista ei osattu erikseen nimetä, mutta selkeitä otteita siihen liittyen esiintyi kaikkien haastateltavien kertomuksissa. Työ lastensuojelulaitoksessa mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen ja erilaisten menetelmien soveltamisen, mikä ilmenee myös arjessa toiminnallisuuden ja omaohjaajasuhteen kautta. Kuitenkaan omaohjaaja ei aina ole työvuorossa ja silti arjen on pyrittävä jokaisen nuoren kohdalla. Arjessa toimimisen on siis onnistuttava myös muiden ohjaajien kanssa. Omaohjaajan tehtävänä, kasvattamisen lisäksi on työstää nuoren kanssa vaikeita ja ehkä kipeitäkin asioita, kun taas muiden ohjaajien tehtävänä on toimia kasvattajana arjessa. Kaikkiin työntekijöihin ei siis tarvitse yrittää luoda yhtä syvää suhdetta kuin omaohjaajan,

mutta täytyy ymmärtää jokaisen aikuisen merkitys arjessa. Tätä sanoitetaankin nuorille heidän tullessa taloon, sillä jokainen aikuinen on yksikössä kasvattaakseen. Aikuiset eivät työskentele nuorisokodissa kaveeratakseen nuorten kanssa. Luottamuksen luominen nähtiin kuitenkin tärkeänä elementtinä myös kasvatustyölle. Ilman luottamusta ja aikuisen sekä nuoren välistä kunnioitusta ja arvostusta, ei aikuinen voi toimia auktoriteettina nuorelle. Ohjaaminen ja rajoittaminen kuuluvat siis osaltaan vuorovaikutustyöhön, lastensuojelulaitoksissa tämä korostuu. On kuitenkin muistettava, että lasten on helpompi hyväksyä säännöt ja rajoitukset kun ne heille perustellaan (Vilén ym. 2008, 23).

”Se on se, turvallinen aikuinen, luoda sitä suhdetta, tätä ei voi tehdä jos ei sitä jonkinlaista kiintymyssuhdetta, luottamuksellista vuorovaikutusta tuu, että se on se aikuisen tehtävä, mennä ja tehdä itseänsä tykö, olla läsnä ja jatkossa olla se auktoriteetti.”

Haastateltavien kertomuksissa esiin nouseva luottamus, kunnioitus ja arvostus ovat valtakunnallisesti hyväksytyjä elementtejä kasvatuksessa. Nuorisokotinuorilla yhtenä sijoituksen syynä voi olla rajojen ja sääntöjen puuttuminen kasvuympäristöstä tai nuoren oma rajaton käyttäytyminen. Rajattomuuden seurauksena nuoren oma, mutta toisaalta myös muiden turvallisuus ja terveys voivat vaarantua. Tällaisen nuoren tullessa sijaishuoltoyksikköön, on hyvä tiedostaa työskentelyn lähtökohdat. Usein voidaan ajatella, että rajaton, jollain tavalla aggressiivisesti tai tuhoavasti käyttäytyvä nuori saadaan ”aisoihin” nopeasti alistamalla, pakottamalla ja rankaisemalla. Tästä voi kuitenkin alkaa vaarallinen kierre, joka on helppo laittaa alkuun, mutta vaikea pysäyttää. Nuori voi kokea kohtelunsa epäoikeudenmukaisena tai jopa koston ja edelleen voi tuntea vihaa ja katkeruutta sijaishuoltopaikkaa kohtaan. Nuori alkaa kapinoida ja leimautua hankalaksi, nämä puolestaan vahvistavat kielteistä minäkuvaa, huonoa itsetuntoa ja itsetuhoista käyttäytymistä. Yleisesti tiedetään, että pakottaminen, alistaminen ja rankaiseminen ovat huonoja keinoja, mikäli nuoresta halutaan kasvattaa itsenäinen, tekojensa seurauksia ymmärtävä ja vastuuntuntoinen ihminen. Kun nuori kohdataan kunnioittavasti ja häneen lähdetään luomaan rauhassa, ajan kanssa, lämmintä ja molemmin puoleiseen kunnioitukseen liittyvää suhdetta, auttaa tämä nuorta näkemään ja ymmärtämään omaa tilannettaan. Tällöin nuori pystyy näkemään ja ymmärtämään oman käyttäytymisensä vaikutukset sekä itselleen että ympäristölleen. Tästä nuoren on helpompi työstää omaohjaajan, mutta myös muiden

ohjaajien kanssa sitä, miten hän voi välttää haitallista käytöstään. (Partanen 2006, 12, 20–21.)

Jokaisen haastateltavan kertomuksista kävi ilmi nuoren kohtaamisen tärkeys. Nuori on kohdattava aidosti, kuunnellen ja itsestään jotain antaen. Tämä korostuu jo nuoren tullessa taloon, jolloin työntekijät mahdollistavat nuorelle aikuisen läsnäoloa ja alkavat tutustua nuoreen. Jokaisen haastateltavan kertomuksista ilmeni jonkin asteisen avoimuuden tärkeys ja aito välittäminen. Haastateltavista yksi toi esille nuorten kyvyn nähdä aito kiinnostus heitä kohtaan.

”Nuori huomaa jos sitä ei oteta aidosti tai aikuista ei kiinnosta. Ja sitä on sitte hankala myöhemmin enää muuttaa.”

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoite on asiakkaan voimaantuminen, joka on sisäistä voimantunnetta. Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa voimaantuminen tapahtuu sosiaalisissa prosesseissa, vuorovaikutus muiden tekijöiden kanssa on siis voimaantumiseen vaikuttava tekijä. Tämä voi näkyä tunteiden tasolla, uudenlaiset itseään kohtaan armolliset ajatukset vaikuttavat usein myös ajatuksen tasolla. Ihminen alkaa ajatella maailmasta toisin kuin ennen. Nämä oivallukset ja kokemukset johtavat kokemukseen voimaantumisesta, jotka heijastuvat sitten konkreettisesti käytökseen. Tämä voi näkyä vastuun ottamisena ja myönteisyytenä. (Vilén ym. 2008, 23–24.)

Jokaisen nuoren kohdalla tavoitellaan tavoitteiden täyttymistä. Vaikka omaohjaajan pääasiallinen tehtävä on työstää nuoren kanssa asioita kohti tavoitteita, on omaohjaajan pidettävä huoli siitä, että muukin työyhteisö on perillä nuoren tilanteesta ja työmenetelmistä. Haastateltavien kertomuksista esille nousi uskominen nuoren kykyihin ja tulevaisuuteen. Tähän pyrittiin etsimällä nuorten kanssa heidän voimavarojaan, mutta myös kasvattamalla heitä nuorisokodin arjessa. Uskominen nuoreen ja siihen, että oma työ kantaa hedelmää, oli tärkeää. Haastatteluaineistostani nousee esille myös hyvän huomaaminen nuorena, tämä on tärkeää sanoittaa myös nuorelle, mutta kirjata lisäksi raporttimerkintöihin ja erityisesti kuukausikoostelmiin. Näin hyvät hetket, teot ja etenemiset tulevat dokumentoitua eivätkä jää pimentoon.

5.2 Omaohjaajuus

Nuorisokodissa jokaiselle nuorelle valitaan omaohjaaja, joka työskentelee nuoren kanssa sijoituksen ajan. Sinkkonen (2010) näkee omaohjaajasuhteen jatkuvana ”ongella olemisena”, tätä kuvastavat nuoren ja aikuisen lähentymiset, mutta myös loitonemiset, lisäksi onnistumisen kokemukset ja turhautumisen tunteet vaihtelevat suhteen aikana. Omaohjaajan suurin tehtävä on lapsen reflektiokyvyn parantaminen, jonka nähdään olevan lasten mielenterveystyön tavoitteena. Tämä tarkoittaa kykyä ymmärtää omia ja toisen ihmisen psyykkisiä toimintoja, niiden lainalaisuuksia ja vastavuoroisuutta. Toisen ihmisen mieli on omasta mielestä erillinen ja toisen ajatuksia ei voi tietää, ottamatta niistä selvää. Tärkeänä ominaisuutena omaohjaajalla on rauhallisen aikuisen rooli, joka vähitellen pukee sanoiksi nuoren hämmennystä ja ajatuksia. Ajattelemalla nuorelle ääneen punnitsemalla vaihtoehtoja, esittämällä hypoteeseja ja tarjoamalla niistä todennäköisimpää nuorelle, saa nuori hyvää esimerkkiä mielen toiminnasta ja reflektiosta. Nuoren kyky vastaanottaa tällaisia asioita kasvaa niitä käsiteltäessä. Aluksi saattaa mennä vain hetki, kun jo tunnekaappaus saa vallan ja nuori ei pysty enää vastaanottamaan aikuisen mietiskelyä. Mutta luottamuksen lisääntyessä sietokyky paranee ja asioita pystytään käsittelemään yhä enemmän yhdessä. (Sinkkonen 2010, 10–11.)

Omaohjaajuus on osa vuorovaikutuksellista tukemista, mutta erottelen sen opinnäytetyössäni omaksi työmenetelmäksi. Omaohjaajuus on kuitenkin keskeisin työmenetelmä sijaishuollon arjessa. Seuraavat kappaleet kertovat omaohjaajuuteen kuuluvista elementeistä ja työskentelymalleista, jotka haastatteluaineistoista nousivat selkeästi esille kaikkien haastateltavien kertomuksissa.

Haastateltavat toivat tärkeitä elementtejä esiin omaohjaajuudesta nuoren sijaishuollon prosessin aikana. Omaohjaajan läsnäolo heti alusta lähtien on erityisen tärkeää, ammatillisen omaohjaajasuhteen luominen alkaa ensimmäisistä päivästä. Omaohjaaja vastaa nuoresta työvuorossa ja kohtaa hänet yksilönä rauhassa ja antamalla myös itsestään nuorelle. Sijaishuollossa työskenneltäessä on tärkeää ammatillisen kiintymyssuhteen luominen nuoren kanssa, itsestään on annettava, ei voi olettaa nuoren olevan avoin ja työntekijän vain töissä omassa työroolissaan. Suhteen luominen alkuvaiheessa on siis erityisen tärkeää, omaohjaaja on kuitenkin nuoren asioissa se,

joka tietää ne parhaiten. Omaohjaajan ja nuoren olisi hyvä myös pystyä käsittelemään ne kipeimmätkin ja vaikeimmat asiat, joten luottamuksellisen ja molemmin puolisen kunnioituksen saaminen on erityisen tärkeää.

Sijoituksen alkuvaiheessa omaohjaaja kartoittaa nuoren tilannetta yhdessä nuoren kanssa. Tämä tapahtuu yksikössä käytössä olevan laajan tulohaastattelun kautta. Tulohaastattelu on nimenomaan tarkoitettu tehtävän haastatellen. Lomaketta ei anneta nuorelle täytettäväksi seuraavien päivien ajaksi. Yhdessä keskustellen käydään asioita läpi. Tämä voi tapahtua myös toiminnallisuuden rinnalla, paperinippua ei tarvitse kädessään pitää. Pääasia on se, että tulohaastattelu tehdään ja näin helpotetaan tutustumista nuoren ja omaohjaajan välillä. Tulohaastattelu koostuu monesta eri osaluokasta, joita ovat nuori itse, arki, tavoitteet, koulu, uskonto, perhe, sijoituksen syyt nuoren näkökulmasta ja omat vahvuudet. Tulohaastattelun kautta nuoren oma ääni saadaan kuuluville. Tulohaastattelun rinnalla omaohjaajan toivotaan käyttävän muitakin työvälineitä, kuten sukupuuta, kaveripilviä, verkostokarttaa, elämänjanaa tai kortteja työskentelyä helpottamaan. Haastatteluaineiston mukaan työvälineitä käytetään enemmän sijoituksen alkuvaiheessa. Korttien avulla on esimerkiksi helpompi miettiä omia vahvuuksia ja keskustella niistä. Sukupuun avulla saadaan selville nuoren sukua. Kaveripilvien avulla selvitetään nuoren kaveripiiri sekä sitä, mitä yleensä nuori kavereiden kanssa ollessaan tekee.

Omaohjaajan tehtävänä on asiakassuunnitelmaneuvoituissa asetettavien tavoitteiden pilkkominen nuoren kanssa sellaisiksi, että niitä pystytään konkreettisesti tavoittelemaan. Koko ajan on pysyttävä selvillä siitä, missä vaiheessa oman nuoren asiat ovat. Omaohjaaja kohtaa aina työvuorossa omaohjattavansa, käy läpi hänen kanssaan arjen perusasioita, miten koulu sujuu, mitä hänelle kuuluu ja miten muuten esimerkiksi kavereiden kanssa menee. Ja mikäli yksikössä on tapahtunut jotain esimerkiksi nuorten välillä, käy omaohjaaja keskustelua nuoren kanssa aiheesta vaikka asia olisi käsitelty jo ennemmin toisen aikuisen toimesta. Kuitenkin haastateltavien mukaan omaohjaajan on käytävä nuoren kanssa syvempääkin keskustelua, esimerkiksi viikoittain. Missä vaiheessa nuoren kanssa mennään tavoitteisiin pyrkimisessä ja mitkä tavoitteet ovat kenties täyttyneet. Omaohjaajan tehtävänä on myös tiedottaa yksikön muita työntekijöitä nuoren tavoitteista ja nuoren kanssa työskentelystä, nuoren tehtävänä ei ole jakaa asioitaan kaikkien seitsemän työntekijän kanssa.

Omaohjaaja työskentelee myös tiiviisti nuoren vanhempien ja läheisverkoston kanssa. Pyrkimyksenä on löytää perheiden omia voimavaroja ja luoda yhteistä toimintalinjaa tukemaan nuoren kanssa elämistä. Tämä on myös osa perhekeskeisyyttä.

Nuorten kanssa työskenneltäessä on omaohjaajan tärkeää muistaa se, että hän tulee kulkemaan nuoren rinnalla vain osan aikaa nuoren elämästä. Nuoren kanssa on etsittävä hänen voimavarojaan sekä haastettava nuorta hoitamaan asioita myös itsenäisesti. Omaohjaaja kulkee rinnalla ohjaten nuorta, mutta ei tehdäkseen nuoren puolesta asioita. Hyvin usein nuorisokodista lähdetään omaan kotiin, jolloin asioita on pystyttävä hoitamaan itsenäisesti. Nuori ei hyödy sijoituksestaan, mikäli omaohjaaja hoitaa nuoren asiat tämän puolesta.

Sijoituksen ollessa päättymässä, lähtee omaohjaaja työstämään päättymistä nuoren kanssa hyvissä ajoin ennen loppumispäivää. Kuten hyvistä käytännöistä kävi ilmi, sijoituksen loppuvaiheessa nuoren kanssa varmistellaan elämän jatkuvuutta. Tässä vaiheessa yksikön jälkihuollon työntekijä astuu yleensä mukaan kuvioihin, mutta omaohjaaja pysyy vielä mukana. Omaohjaaja tulee nuorta vastaan sijoituksen alussa, kulkee hänen rinnallaan sijoituksen ajan ja saattelee nuoren seuraavaan elämäntapaan, jälkihuollon jatkaessa yleensä vielä tukemista sijoituksen päätyttyä (Sijaishuollon neuvottelukunta 2005, 5).

5.2.1 Tunnetyöskentely

”Sijaishuoltopaikan työntekijät opastavat lapsen tunnistamaan omia ja muiden tunteita ja ilmaisemaan itseään (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 23).”

Omaohjaaja käyttää varmasti omaohjattavansa kanssa monenlaisia työtapoja, mutta haastatteluaineistosta nousi esille erikseen myös tunnetyöskentely. Nuoruuteen kuuluu kuohuvia tunteita ja näiden aiheuttamaa hämmennystä, mutta on otettava huomioon, että nuorisokodissa asuvat nuoret tulevat usein rikkinäisistä taustoista. Viimeaikaiset aivotutkimukset ovat auttaneet ymmärtämään varhaisen vuorovaikutuksen ja keskushermoston kehityksen välisiä yhteyksiä. Lapsen syntyessä tärkeät aivoalueet

ovat usein keskeneräisiä, jatkaen kehitystä suotuisassa vuorovaikutusilmapiirissä. Jos kuitenkin varhaislapsuuteen liittyy vakavia hoidon puutteita ja vuorovaikutustraumoja, haittaavat nämä nopeasti eteneviä aivoalueiden kehitystä. Lopputuloksena voi olla kudoshävikkiä aivoissa, erityisesti frontaaliosassa aivokuoressa, silmäkuoppien takana sijaitsevassa kuorikerroksessa. Vauriot tällä alueella vaikuttavat oman toiminnan ohjaamisen ja impulssien hallitsemiseen. Vaurioita voi syntyä myös hippokampuksen alueella, joka ilmenee sijoitukseen tulevan lapsen aiempien muistojen hajanaisuutena ja katkelmallisuutena. Sijaishuollon piirissä olevilla lapsilla ja nuorilla on hyvin usein ongelmia oman toiminnan ohjauksessa ja yllykkeiden hallinnassa, mutta tämä voi osaltaan liittyä myös keskushermoston kehityshäiriöihin. Tämän tiedostaminen ja sen ymmärtäminen, että kuntoutuminen tällaisissa tapauksissa on pitkä prosessi, on tärkeää. Joskus on toisinaan tyydyttävä nuoren osittaiseen tilanteen korjaantumiseen, mutta toivoa ei kuitenkaan kannata heittää, sillä kuntoutuminen on mahdollista. (Sinkkonen 2010, 10.)

Jotta tunteista ja niiden myönteisistä merkityksistä pystyy hyötymään, edellyttää tämä tunteiden säätelyä. Nuorisokodissa elävien nuorten tunteiden säätelyyn vaikuttaa aikaisempi ympäristö, sillä tunteiden säätely kehittyy pitkälti varhaisessa vuorovaikutuksessa hoitajan kanssa. Lisäksi ympäröinyt tunneilmasto vaikuttaa paljon. Kuitenkin tunteiden säätelyä voi opetella läpi koko elämän ja nykyisten tutkimusten perusteella tunteiden tukahduttaminen tai kielteisten tunnekokemusten märehäilyminen eivät ole hyödyllisiä tunteiden säätelykeinoja. (Bardy 2013, 77.) Nuorisokodissa tunteiden säätelyn haitalliset säätelykeinot voivat olla juurikin omista tunnekokemuksiinsa pyörimisiä, mutta myös aggressiivisia tunneilmaisuja.

Haastateltavat toivat erilaisia keinoja ilmi, miten nuorten kanssa työskentään tunteita ja tuntemuksia omaohjaajasuhteen aikana. Mikäli nuori hermostuu herkästi ja ilmaisee tunteensa esimerkiksi kohdistamalla vihan itseensä, läsnä oleviin ihmisiin tai tavaroihin, nuoren kanssa käydään tätä läpi. Hänelle sanotaan omaohjaajan huomiota nuoren käyttäytymisestä ja työskentään sitä, miten nuori itse tilanteen näkee. Vähitellen nuoren kanssa mietitään yhdessä vaihtoehtoisia toimintatapoja, jolloin hän ei vahingoita omalla käytöksellä itseään, muita tai anna tunteilleen suurempaa valtaa kuin on tarve. Omaohjaajan on tärkeää sanoittaa nuorelle myös onnistuneet tunnetyöskentelyn vaiheet, jotta nuori oppii itsekin huomaamaan tunteiden säätelyään.

”Huomaaksä että sulla rupee tos tilantees keittää, mistä se johtuu, näeksä sen? Mä yritän kaivaa jonku tilanteen asiakkaan kans, missä tilanteessa sulla nousee toi, alkaa käämit palaa. Mikä on se vaihe, mistä se johtuu, pystytkö hallitteen, mikset? Mikä on se prosessi, yrittää käydä sitä läpi, pystytkö sä vaikuttaan, miten sä vaikutat, lasketko sä kymmenen, lähdetkö kävelemään ulos, lähet pois tilanteesta, rauhotut. Onko jotain muita, pystytkö puhumaan, puhumalla purkaa sitä, onko järkevää mennä pois? Nää on valintoja, keinoja. Miten sä voit vaikuttaa siihen, mutta se miten sä tuut tietokseksi, se on vaikein prosessi.”

Haastateltavista kaksi oli käyttänyt tunnetyöskentelyyn myös kortteja. Nuorille voimien tunteiden sanoittaminen olla haastavaa, mutta korttityöskentelyn kautta pystyy omista tunteistaan erkaantumaan ja tarkastelemaan itseään ulkopuolisena. Kortit kertovat paljon ja niiden käyttäminen on luovaa. Yksi haastateltava kertoi miten jännittämiseen on haettu yhdessä ratkaisukeinoja, miettimällä jännittämistä lieventäviä keinoja.

Kaikella tunnetyöskentelyllä on tavoitteena se, että nuori oppisi tunnistamaan tunteitaan, käsittelemään ja työstämään muodostaen itselleen hyödyllisiä tunteiden säätelykeinoja. Tunteiden säätelystä on monenlaista hyötyä, se auttaa kommunikaatiossa, ongelman käsittelyssä ja stressin käsittelyssä. Tunnetyöskentelyllä on osaltaan myös syvempi merkitys. Osalla nuorista saattaa hyvinkin olla kokemus siitä, ettei hän ole oikein tervetullut mihinkään, ei kotiin eikä ehkä kouluunkaan, jos siellä on hankaluuksia. Tällainen tilanne on haastava, mutta tunteiden tunnistaminen itsessään nähdään alkuna myös itsestään huolehtimiselle. (Bardy 2013, 77.) Tunnetyöskentely osana nuorisokotityötä on perusteltua.

Osaltaan tunnetyöskentely on omaohjaaja suhteen yksi tärkeimmistä elementeistä. Nuorisokotiin tullessa alkuun aikaa menee siihen, että nuori pystyy asettumaan nuorisokodin arkeen ja aikuisten huollettaviksi. Jotkut nuorista ovat ehkä joutuneet vastaamaan itsestään tai nuoremmista sisaruksista vanhempien huolenpidon ollessa puutteellista. Tällöin on vaikeaa antaa aikuisten huolehtia asioista, mutta kun tähän nuori pystyy, jää aikaa ja tilaa käsitellä omia vaikeita tunteita. Pettymyksen, raivon ja hylätyksi tulemisen tunteet alkavat nousta pintaan. Tässä vaiheessa omaohjaajan on tiedostettava se, että hänen on toimittava tunteiden säiliönä ja pystyttävä ottamaan niitä vastaa, lopulta auttaen nuorta tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan. Nuori osaltaan testaa aikuista ja tuo lopulta vuorovaikutukseen nekin tunteet, joita nuori

itse pitää itsessään sietämättöminä. Tässä tilanteessa sijaisperheitä ja laitoksia kiertänyt nuori on erittäin haasteellisessa asemassa. Heillä kokemukset hylätyksi tulemisesta ovat moninkertaiset verrattuna ensimmäistä kertaa sijaishuollon piirissä oleviin, mutta tunneyöskentely yhdessä kiinteän omaohjaajasuhteen kanssa, tuottaa tulosta jossain vaiheessa. Kaiken kaikkiaan kun omaohjaaja pystyy vastaanottamaan nuoren negatiiviset tunteet, säilöö ne ja käy myöhemmin työstäen niitä nuoren kanssa läpi, auttaen tunnistamana ja hallitsemaan tunteitaan, nuori pystyy luottamaan aikuiseen. Häntä ei hylätty vaikka käytös oli hyvin negatiivista. (Sinkkonen 2010, 9-10.) Haastateltavat ovat myös tiedostaneet tämän. Nuorisokodissa työskentelyyn kuuluu osaltaan auktoriteetin haastaminen, mutta myös erilaiset tunneilmaisut. Näitä ei voi ottaa henkilökohtaisesti, vaan on ymmärrettävä nuoren taustoja sekä sitä, että hyvin usein nuori purkaa pahaa oloaan. Haastateltavat toivat ilmi sitä, että kun nuoren rinnalla jaksaa seistä, asettaa turvallisia rajoja, huolimatta kaikista tunneryöpsähdyksistä, tuottaa tämä tulosta jossain vaiheessa.

”Kyllä mä väitän ketkä tuota uskaltaa rumasti puhua ja siinä rinnalla pysyt, niin silloin ne luottaa.”

5.2.2 Kotikäynti

Sijoituksen alussa tavoitteena on, että nuori tekee yhdessä omaohjaajansa kotikäynnin. Tällöin vanhemmat saavat mahdollisuuden tutustua omaohjaajaan ja keskustella asioista kasvotusten muualla kuin asiakassuunnitelmanneuvotteluissa tai nuorisokodissa. Perhe voi olla myös kaukaa kotoisin, jolloin he eivät käy kovin usein nuorisokodissa. Kotikäynnille ohjaaja voi kaivata tuekseen myös työparia, tällöin yksikönjohtaja lähtee yleensä mukaan käynnille.

5.3 Tavoitteellisuus

Tavoitteellisuus on tärkeä osa sijoitusta, jokaisella nuorella on omat lähtökohtansa siihen, miksi he ovat sijoitettuina nuorisokotiin. Haastateltavista yksi korosti sitä, että ketään ei ole sijoitettu nuorisokotiin hengaillemaan ja viettämään aikaa erilaisten virikkeiden parissa. Kaikilla on omat asiakassuunnitelmanneuvotteluissa asetetut tavoit-

teet, joita tavoitellaan yhdessä omaohjaajan ja muiden ohjaajien kanssa. Omaohjaajuuden kautta tavoitteet paloitellaan nuoren kanssa ja konkretisoidaan. Yhdessä leipomiset ja muut mukavat hetket kuuluvat arkeen ja nuorisokotielämään, mutta vain sen takia ei nuorisokodissa olla. Yksi haastateltavista korosti sitä, että koko ajan työskentelyssä on pidettävä mielessä nuori yksilönä, missään vaiheessa nuoret eivät saa mennä massana. Jokainen nuori tarvitsee aina välillä kahdenkeskistä aikaa aikuisen tai omaohjaajan kanssa. Tavoitteellisuus on läsnä koko ajan, heti sijoituksen alkuvaiheessa sijoitukselle asetetaan tavoitteet – kriteerit joiden mukaan on työskenneltävä niin nuoren kuin ohjaajankin. Omaohjaaja seuraa nuoren kanssa miten tavoitteet edistyvät ja miten työskentelyä jatketaan. Nuorelle on kerrottava hänen onnistumisestaan. Asiakassuunnitelmaneuvoitteluja pidetään säännöllisin väliajoin, jolloin tavoitteiden etenemistä arvioidaan laajemmin moniammatillisesta lähtökohdasta perhekeskeisesti. Näin työskentely jatkuu sijoituksen loppumiseen saakka. Mikäli sijoitus loppuu huostaanoton purkamiseen, on tärkeää korostaa nuoren hänen omaa osuuttaan onnistumiseen. Hän on tavoitteisiinsa päässyt, ei ohjaajat tai omaohjaaja. Lisäksi aina sijoituksen päätyttyä, on nuoren kanssa työstettävä sitä, miten tavoitteisiin on päästy.

”On ne aina että, sitä arjen elämistä yhdes mutta koko aika ne tavoitteet mieles, sitä ei niinku täällä vain, ketään ei ole sijoitettu hengailmaan tänne tai viettämään mukavaa aikaa tai leipomaan yhdessä. Ne on kaikki tosi hyviä hetkiä ja niitä pitää olla siinä arjessa mutta se, että jokaisella on syy ja jokaisella on tavoite mihin pitää päästä, että pääsee täältä eteenpäin.”

Haastateltavat kertoivat arvioivansa omaa työskentelyään koko ajan, suurimmaksi osaksi mielessään. Kuitenkin dokumentoinnin kautta arviointia tapahtuu myös esimerkiksi kuukausiraportteja kirjoitettaessa. Samalla mietitään, miten oman nuoren kanssa on edetty ja mitä on vielä tehtävänä. Oman työn arviointia on osaltaan myös tunteidensa ja jaksamisensa tiedostaminen. Haastateltavista yksi toi esille erilaisten tunteiden ilmenemisen haasteellisissa tilanteissa. Tunteita voi olla monenlaisia, vihaa, surua, pettymystä toisinaan myös väsymystä, mutta haastateltava koki tärkeänä sen, että tiedostaa tunteensa, mutta ei anna niiden vaikuttaa työskentelyyn. Joidenkin nuorien kohdilla on saattanut tapahtua asioita ennen sijoitusta, jotka herättävät työntekijässä monenlaisia tuntemuksia. Miten säilyttää ammatillinen työote tilanteessa, jossa tapahtuma herättää vihaa? Haastateltava käytti itse ajattelumallia, jossa hän nä-

ki teot tuomittavina, ei ihmiset. Yksi haastateltavista näki työkaverilta avun pyytämisen osana ammatillisuutta, sillä työ on henkisesti kuormittavaa, jolloin toisinaan voi tuntua siltä, että työkaveri pystyy käsittelemään tilanteen paremmin.

Haastateltavieni kertomukset oman työskentelyn arvioinnista ovat yhteneväisiä Partasen (2006) näkemysten kanssa. Hänen mielestään sijaishuollossa tehtävässä työssä tärkeintä on omien tunteiden tiedostaminen, tällöin erilaiset tunnetilat eivät pääse vaikuttamaan työskentelyn laatuun negatiivisella tavalla. Mikäli työntekijä ei huomaa, että hänen tunteensa ohjailevat työskentelyä, voi lopputuloksena olla kielteisten tunteiden kohdistaminen itse nuoreen. Oman kykenemättömyyden ja avuttomuuden tunnistaminen sekä avunpyytäminen eivät ole merkki epäonnistumisesta, vaan ammattitaidosta! (Partanen 2006, 26.)

Arviointi on myös osa tavoitteellisuutta. Valtakunnallisten sijaishuollon laatuksien mukaisesti tavoitteena on, että saadaan tietoa siitä, miten koko sijoitus on onnistunut lapsen kohdalla sekä pystytään tekemään johtopäätökset toiminnan parantamistarpeista (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 27).

”Sijaishuoltopaikka hankkii palautetta lapselta tai nuorelta, hänelle tärkeiltä ihmisiltä, yhteistyökumppaneilta sekä palvelun ostajalta (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 27).”

Sijoituksen päätyttyä nuorelta ja nuoren vanhemmilta pyydetään arviointia nuorisokodista ja työskentelystä, unohtamatta sosiaalityöntekijän arviointia. Sosiaalityöntekijän kanssa arviointia tehdään myös paljon suullisesti. Saadulla palautteella kehitetään toimintaa eteenpäin.

5.4 Ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeisyys keskittyy ongelmien syiden etsimisen sijaan niiden ratkaisemiseen ja yksilön voimavarojen vahvistamiseen. Menneisyys nähdään pikemmin voimavarana ja ongelman avaimia haetaan nykyhetkestä sekä tulevaisuudesta. Työskentely on selkeästi tavoitteellista. Ratkaisukeskeisyys ei ole pelkästään työmenetelmä,

vaan sen voidaan ajatella olevan tapa ajatella, katsoa maailmaa ja elää maailmassa, tapana olla suhteessa ja vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Ongelmia ei kuitenkaan kielletä, niiden olemassa olo hyväksytään, niistä voi puhua ja ne voivat olla ratkaistavissa. Kuitenkin samalla lailla kun ongelmat kuuluvat ihmisen elämään, kuuluvat myös voimavarat, kyvyt ja resurssitkin. Näitä on yritettävä vain löytää silloin kun elämä näyttää synkimmän puolensa. (Rönkkö 2008, 171–172.)

Keskeisimpiä ratkaisukeskeisyyden elementtejä ovat asiakasohjautuvuus, kunnioitus, luottamus asiakkaan voimavaroihin ja kykyihin, asiakkaan vastuu, tavoitteellisuus, toiveikkuuden ja myönteisen näkökulman etsiminen ja näkeminen, keskittyminen edistykseen, onnistumisiin, uusiin vaihtoehtoihin ja ratkaisuihin, käytetty kieli, väistämätön muutos, myönteinen palaute ja ansionjako, yhteistyön avoimuus ja työntekijän kykyihin tunnistaa muutosta luovia voimia ja vahvistaa niitä. (Rönkkö 2008, 172–181.)

Ratkaisukeskeisyyden nosti esille yksi haastateltavista. Analyysiä tehdessäni, alkoi muidenkin haastateltavien kertomuksista nousta esille ratkaisukeskeisyyden teemoja. Seuraavat kappaleet kertovat miten ratkaisukeskeisyys muodostuu haastateltavien kertomuksista.

Kun työskentely lähtee liikkeelle suhteen luomisesta nuoreen, käy kaikkien haastateltavien kertomuksista ilmi molempien puoleisen luottamuksen ja kunnioituksen tarve. Työntekijä ei myöskään toimi nuorten kanssa vain työroolissaan, vaan jokainen työskentelee omassa persoonassaan kuitenkin nuorelle myös itsestään jotain antaen. Tietynlaisen kiintymyssuhteen luominen on siis osa työskentelyä, omaohjaaja suhteen on oltava aito, muuten nuori ei hyödy siitä. Sijaishuollossa työskentelylle täytyy olla vahva tahto ja työtä täytyy tehdä hyvin.

”Itellä se oma motivaatio tähän työhön. Että mä oon sitä mieltä, että jos ei lastensuojelus/ sijaishuollos tee satasella töitä niin sitte ei tartte tullakkaa töihin, näin nyt rumasti sanottuna. Sä meet niin lähelle sitä perhettä, sitä lasta ja niitä vanhempia, niin kipeitten asioiden kanssa, jotka on ihan tabuja suvussakin, että jos sä et itte tätä tee täysillä, niin kyllä ne sen huomaa. Että kyllä se halu tehdä tätä täytyy olla.”

Ratkaisukeskeisyyden kannalta tämä liittyy osaltaan asiakasohjautuvuuteen ja kunnioitukseen. Haastateltavista yksi toi selkeästi esille sen, että on muistettava se, vaikka kuinka nuorelle olisi omasta mielestään tarjota valmis ratkaisu hänen tilanteen parantamiseksi, ei näitä voi nuorelle tuputtaa ilman että nuori itse ajattelee niistä hyötyvän. Nuoren aito kuunteleminen ja kohtaaminen ovat haastavia hetkiä tilanteissa, joissa nuori selkeästi ajattelee oman etunsa vastaisesti. Ne ovat hänen sen hetkisiä ajatuksia, eikä pelkästään ohjaajan mielipiteet riitä muuttamaan nuoren ajatusmaailmaa. Nuoren kuunteleminen ja aito kohtaaminen ovat avaimet työskentelylle. Yhdessä etsitään uusia merkityksiä ja arvoja, joiden kautta voi aueta uusia polkuja elämälle. Ratkaisukeskeisyydessä on tärkeää huomioida työntekijän muodostavan vuorovaikutuksen laatu. Vuorovaikutuksen tulisi olla puhetta, joka edistää onnistumis- ja ratkaisupuhetta. Tällöin ongelma- ja syypuheet eivät tuota toivottua tulosta. Ongelmallisessa tilanteessa on pikemminkin keskityttävä määrittelemään ongelmaa uudella tavalla ja luomalla asiasta vaihtoehtoisia tulkintoja, laajennetaan näkökulmaa. (Rönkkö 2008, 177, 178.)

Haastateltavat toivat esille ajatusta siitä, että he eivät yksinään pysty kuitenkaan nuoria pelastamaan. Siihen tarvitaan myös nuorten panos tulevaisuudessa. On tiedostettava, että nuorisokodissa eläminen ja aikuisten malli elämisestä, saattavat kantaa hedelmää jossain myöhäisemmässä vaiheessa. Se ei ehkä tapahdu heti nuoren muutettua omilleen tai takaisin kotiin, mutta haastateltavat uskovat tämän tapahtuvan jossain vaiheessa. Tällöin ratkaisukeskeisyyden mukaan asiakkaalla on oma vastuu elämästään. Ohjaajat eivät työskentele nuorten puolesta muuttaen nuoren elämää vaan nuori tekee sen itse. Ohjaajat ovat auttamassa nuorta löytämään voimavaransa, luomalla turvallisen rakenteen arkeen tyydyttäen näin ihmisen perustarpeet ja työstämällä nuoren kanssa tämän asiakkuudelle mietittyjä tavoitteita, pilkkoen ne nuoren kanssa osiin, joita pystytään konkreettisesti tavoittelemaan. Ja kun nuori tavoitteissaan onnistuu, on tärkeää tehdä nuorelle selväksi nuoren panos onnistumiseen.

Nuorten tulevaisuus mietitytti haastateltavia. Eräs haastateltava kertoi siitä, miten he ovat työyhteisössä ohjaajien kesken miettineet ja laskeneet esimerkiksi sitä, miten monet heiltä lähteneet nuoret ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon loppuun. Sillä, että nuorisokodista lähteneet nuoret tulevat vielä myöhemmin nuorisokodissa käymään ja kertomaan elämästään, nähtiin olevan myös oma merkityksensä. Nuoretkin,

joiden elämä nuorisokodissa on ollut välillä todella haasteellista, saattavat kuitenkin vuosien päästä tulla käymään vierailulla. Nuorisokotielämällä on kuitenkin ollut joku merkitys nuorelle, kun hän haluaa vielä vuosien päästä käydä kylässä kuulostelemassa ohjaajien kuulumisia sekä kertomassa omasta elämästään. Kaksi haastateltavaa kertoi myös kahdesta nuoresta, joiden kanssa vielä aikuisenakin pidetään yhteyttä ja vaihdetaan kuulumisia. Nuorten tulevaisuudesta välitetään ja heidän kuulumisia kuullaan mieluusti myös sijoituksen päätyttyä.

”Than tuota on yksi jonka kanssa pidän vielä yhteyttä silloin tällöin, kutsuu usein syntymäpäiville ja joskus oon mennyt. Oon sitä muistellu, olikohan hän kolme vuotta tässä, oon ollu hänen konfirmaatioilaisuudessa, hänen häissään ja jotekin sen on siinä oon pohtinu että aika paljon hänen elämässä asioita muuttunu ja mennyt ja moni asia on hyvin tänä päivänä.”

Toiveikkaus ja nuorista välittäminen ovat osa ratkaisukeskeisyyden toiveikkauden ylläpitoa ja uskomista muutokseen. Onnistuneet kokemukset antavat työntekijöille selvästi uskoa paremmasta tulevaisuudesta nuorten kohdalla ja auttavat jaksamaan henkisesti raskaassa työssä, jossa muutoksen näkeminen voi olla välillä haastavaa.

Ratkaisukeskeisyydessä korostuva tavoitteellisuus, menneisyyden näkeminen voimavarana, voimavarakeskeisyys ja myönteisen palautteen sekä ansionjako ovat jatkuvasti läsnä haastatteluaineistoissa. Ohjaajat ymmärtävät nuorta paremmin menneisyyden avulla. Kun tiedetään mitä nuoren elämässä on tapahtunut ennen nuorisokotiin tuloa, pystytään ymmärtämään sitä, miksi nuori ehkä käyttäytyy tietyllä tavalla ja mitä on otettava huomioon. Ohjaajat eivät kuitenkaan ole terapeutteja, vaan terapeutiset käynnit hoidetaan yksikön ulkopuolella nuorisokodin hankkimina palveluina. Ohjaajat keskittyvät luomaan nuorelle tukea antavan ohjaajasuhteen viemättä kuitenkaan hänen vanhemmiltaan paikkaa. Nuoren kanssa etsitään yhdessä hänen ja hänen perheen voimavaroja sekä nuoren kiinnostuksen kohteita, tukien näin tulevaisuutta kohti. Nuoren puolesta ei tehdä asioita, vaan keskitytään rinnalla kulkijan rooliin ohjaamalla ja tukemalla nuorta. Työntekijän tärkeäksi ominaisuudeksi nähtiin myös rehellisyys, aikuisen on oltava nuorta kohtaan rehellinen, mutta uskoa ei saa menettää. Joka päivä on lisäksi muistettava se, että jokaisessa on aina jotain hyvää. Vaikka välillä työskentely nuorten kanssa on haastavaa, löytyy päivästä aina hyviä ja onnistuneita hetkiä. Myönteinen palaute luo uskoa nuoreen, lastensuojelun ollessa

yleensä virallisissa asiakirjoissa vikalistaa. Myönteinen palaute ohjaa nuorta huomaamaan onnistumisiaan ja motivoi ajatuksia eteenpäin.

”Lähdetään tästä näin, korjataan niitä asioita joita voidaan korjata.”

5.5 Toiminnallisuus

Toiminnallisuus korostuu kaikkien haastateltavien kertomuksissa. Nuorten kanssa työskentely nähdään haastavana, mutta erityisen haastavaa se on silloin, jos sitä joutuu toteuttamaan vain kahdenkeskisissä keskusteluissa. Erilaisten toimintojen ohessa keskustelu koetaan luontevampana. Toiminnallisuuden kautta haetaan mahdollisuuksia tehdä yhdessä ja tutustua tämän kautta paremmin. Haastateltavien mielestä nuorten kanssa on paljon helpompaa keskustella esimerkiksi keilailutuokion, kävelyretken tai vaikka marjanpöiminnan ohella. Tällaisesta tilanteesta on terapeutin istunto kaukana ja jutustelua sekä tutustumista tapahtuu huomaamatta. Toiminnallisuus ei painotu vain sijoituksen alkuun vaan pysyy haastateltavien puheissa mukana koko ajan. Kasvamisvaiheessa omaohjaaja ja nuori voivat viettää kahdenkeskistä aikaa yhdessä pelaillen tai vaikkapa urheillen, automatkakin kuluvat helposti jutellessa. Tässä tilanteessa on helppoa kysellä toiminnan ohella kuulumisista ja koulun sujuvuudesta. Toiminnallisuus ei ole vain keskustelua helpottava työmenetelmä vaan osaltaan myös osa arjen sujuvuutta ja hyvinvointia. Nuoren kanssa yhdessä etsitään häntä kiinnostavaa harrastusta tai harrastetaan sitä, mitä nuori on jo harrastanut aikaisemmin. Esimerkiksi yksi haastateltavista kertoi sulkapallon peluusta tulleen hänen ja erään nuoren välinen yhteinen toiminto. Yhdessä lähdettiin läheiselle pelipaikalle aina säännöllisesti pelaamaan. Liikunnallisuus lisää haastateltavien mielestä myös yleistä hyvinvointia.

”Käydään patikalla ja siellä keskustellaan asioista. Löydetään semmoisia asioita, joita voidaan yhdessä tehdä, tykätään tehdä. Esimerkiksi yhden kaverin kanssa ollaan käyty pelaamassa sulkkista ja se oli sille mukavaa ja sen kautta löytää semmosta yhteistä tekemistä.”

5.6 Perhekeskeisyys ja kumppanuus

Laatukriteerit yhteistyön tekemiseen lapselle tärkeiden ihmisten kanssa pyrkivät takaamaan lapselle tasapainoisen kehityksen. Mutta on myös tärkeää, että sijaishuolto- paikka toimii aktiivisesti yhteistyössä lapsen läheisten ihmisten ja lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 25.) Sijoituksen alkuvaiheessa on tärkeää, että omaohjaaja lähtee luomaan työskentelysuhdetta nuoren läheisiin. Asettumisvaiheen laatukriteereihin alla kuuluvat kohdat nousivat selkeästi haastateltavien kertomuksista. Nämä kriteerit kuuluvat myös omaohjaajuuteen, sillä pääasiassa omaohjaaja työskentelee perheen kanssa.

”Sijaishuoltopaikka on määritelty miten lapsen biologinen perhe/huoltajat kohdetaan, jotta lapsi saa heiltä henkisen luvan asettua sijaishuoltopaikkaan.

- *Lapsen biologiselle vanhemmalle osoitetaan, ettei vanhemmuus pääty sijoitukseen.*
- *Sijaishuoltopaikan työntekijä selventää sijaishuollossa käytettävät käsitteet vanhemmille.*
- *Vanhempien kanssa etsitään yhteistä toimintalinjaa ja työnjakoa jaetussa vanhemmuudessa.”* (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 22.)

Perhekeskeisydessä nähdään perhe oman itsensä asiantuntijana. Perhettä on kuunneltava ja arvostettava kaikissa perhettä koskevissa suunnitelmissa ja päätöksenteossa. Perhekeskeisyyteen kuuluu osaltaan myös verkostokeskeisyys, otetaan huomioon ihmisen sosiaalinen verkosto kaikissa tilanteissa. Tällöin luovutaan näkökulmasta, että työntekijä yksin olisi vain hoitava tekijä, vaan on huomattava että hän voi hyödyntää useamman ihmisen voimavaroja. Ei myöskään voi unohtaa sitä, että yhtä perheenjäsentä koskettava asia ei vaikuttaisi muihinkin perheenjäseniin. (Vilén ym. 2008, 192.) Perhekeskeisyys korostuu lastensuojelutyössä, mikäli yhteydenpitörajoituksia vanhempiin ei ole. Ja mikäli vanhemmat eivät ole mukana työskentelyssä jostain syystä, on nuorella hyvin usein jokin muu läheinen ihminen, jonka kanssa toimitaan yhteistyössä nuoren sijoituksen ajan. Haastateltavien mukaan perheen ja vanhempien huomioiminen työskentelyssä on erityisen tärkeää, jotta nuorella on lupa

asettua nuorisokotiin eikä vastakkainasettelua vanhempien ja nuorisokodin työntekijöiden välillä tapahdu.

”Sijaishuoltopaikka selvittää yhdessä lapsen, hänen vanhempien ja sosiaalityöntekijän kanssa lapselle läheiset ihmiset ja näiden ihmissuhteiden merkitykset.” (Sijaishuollon neuvottelukunta 2004, 25). ”

Kumppanuus on tärkeä osa perhekeskeisyyttä. Kumppanuus on yhteistyötä perheenjäsenten kanssa, jossa korostuu todellinen yhteistyö ja jaettu asiantuntijuus. Jokaisella on jotain annettavaa työskentelyyn. Perhekeskeisyys ja kumppanuus ovat myös osa vuorovaikutuksellista tukemista. Tavoitteena on löytää ratkaisuja perheen arkipäivän ongelmiin, yhdessä perheen kanssa. (Vilén ym. 2008, 198- 199.) Seuraavat kappaleet kuvaavat sitä, miten haastateltavien kertomuksista perhekeskeisyys ja kumppanuus ovat ilmenneet.

Jokaisella nuorella on hänelle itselleen tärkeät läheiset, jotka kotiin jäävät sijoituksen alkaessa. Jotta sijoituksesta tulisi onnistunut, on erityisen tärkeää, että yhteistyö nuoren läheisten kanssa on toimivaa. Usein läheisimmät ihmiset ovat nuoren omat vanhemmat, mutta näihin voi myös kuulua vanhempia sisaruksia, isovanhempia tai muita tärkeitä läheisiä. Esimerkiksi tulohaastattelun yhteydessä käytettävä verkostokartta, mutta myös sukupuu, voi haastateltavien mukaan paljastaa henkilöitä, joita nuori itse pitää merkittävänä omassa elämässään. Tulovaiheessa omaohjaaja tai nuoren vastuuohjaaja soittaa heti ensimmäisenä vuorokautena vanhemmille tai muulle tärkeälle henkilölle. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon se, että myös kotona ja läheisillä ihmisillä on oma kriisi käsiteltävänä lapsen ollessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Heille on tärkeää kertoa, että omaohjaaja ja ohjaajat yleensä eivät ole viemässä vanhempien asemaa tai korvaamassa heitä. Tavoitteena on toimia yhdessä lapsen edun mukaisesti. Tämä tarkoittaa haastateltavien mukaan sitä, että vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita. Heiltä kysellään lapsen tottumuksia esimerkiksi vuorokausirytmisissä, sekä osallistutetaan näin heitä yhteistyösuhteeseen.

”Kyllä työntekijänä pitää muistaa se, että ne vanhemmat on asiantuntijoita nuoren asioissa, pitää taustalla, ei saa millään lailla jyrätä. Kysyä niiden mielipide asioihin ja paljo tiedottaa asioista ja pitää ne van-

hemmat mukana siinä, ettei vanhemmille tuu sitä tunnetta, että se on nyt poissa siellä.”

”Tehdään selväksi, että me ei olla ottamassa niiden paikkaa vaan ollaan tukemassa siinä vanhemmuudessa, että ollaan tukemassa myös sinne päin. Mitä enemmän ne saa heti alkuun mukaan niin se helpottaa kaikkien työtä ja saadaan paljo parempia tuloksia ja lapsen etu säilyy siinä. Että kaikki ollaan samalla viivalla, ettei vastakkainasettelua.”

On siis tärkeää, että vanhemmat ja perhe tai muut läheiset otetaan mukaan työskentelyyn. Tällöin vältytään vastakkainasettelulta ja asiantuntijakeskeisyydeltä. Haastateltavat toivat kuitenkin muitakin perusteluja esille. Huomioita oli tehty siitä, että jokainen lapsi rakastaa vanhempansa ja vanhempi lastaan oli sitten tapahtunut mitä tahansa. Tämän huomioiminen, mutta myös ymmärtäminen on olennainen osa perhekeskeisyyttä. Lisäksi ammatillisuuden kannalta on tärkeää, että ymmärtää sen, että tilanteet ovat voineet johtua muustakin kuin välinpitämättömyydestä.

”Hyvä tahto, joka on sitte menny, että jossain kohtaa on jotain tapahtunu, sen tiedostaminen itelle on ollu ehkä sellainen käännekohta. Se helpottaa sitä omaa työtä, ei ne tahallansa oo jättäny niitä rajoja asettamatta, vaikka tällaisia on paljo, niin ketää ei oo tarkoitus mennä osoittamaan sormella, että ku tuon olisit jättäny tekemättä niin muksus ei täällä olisi.”

Hyvien suhteiden säilyttäminen vanhempiin on siis myös lapsen etu. Nuori pyrkii olemaan omille vanhemmilleen lojaali kaikissa olosuhteissa toisinaan vastoin omaa etuaan. Nuori on saattanut joutua elämään lojaliteettiristiriidoissa jo pitkään ennen tuloaan sijaishuoltopaikkaan ja tottunut tällaiseen tilanteeseen, eikä enää tiedä mitä itse haluaisi. Nuorisokodissa on tärkeää huomioida, ettei nuori joudu vielä vanhempiensa ja sijaishuoltopaikkansa välisiin ristiriitoihin. Partasen (2006) mukaan tässä onnistutaan kun työntekijät suhtautuvat vanhempiin arvostavasti ja rehellisesti. Tärkeää on myös sanoittaa vanhemmille sitä, miten tärkeä yhteistyö nuoren kannalta on. (Partanen 2006, 18.) Haastateltavien kertomuksissa arvostava kohtaaminen ja rehellisyys ilmenevät vastakkainasettelun välttämisenä. Vanhemmille kerrotaan rehellisesti nuorisokodin työntekijöiden olevan heidän apunaan ja vanhempien halutaan myös osallistuvan lapsensa elämään sijaishuollon aikana. Heidän mielipiteitään kysellään, kerrotaan kuulumisia ja suunnitellaan yhdessä tulevaa.

Perhekeskeisyyttä toteutetaan koko sijoituksen ajan. Asettumisvaiheen jälkeen alkaa kasvaminen ja arki yksikössä. Tällöin omaohjaaja pitää vanhemmat koko ajan mukana työskentelyssä, nuoren asioista kerrotaan ja yhdessä mietitään mahdollisissa ongelmatapauksissa toimimista. Yhden haastateltavan mukaan työskentely kotiin päin täytyy aina olla läpinäkyvää.

”Sitä tietoa ja mitä tänne kuuluu, muutenki se meidän työ sinne kotia päin pitää olla täysin läpinäkyvää ja kaikki kortit pöydällä auki, ettei tuu sitä tunnetta että me tehdään täällä jotain vanhempien seljän takana, kyllä ne siinä mukana on.”

Kotilomien alkaessa, laaditaan usein vanhempien tai läheisten kanssa säännöt kotilomille ja nuoren kanssa käydään nämä säännöt läpi. Säännöt on tehty tukemaan vanhemmuutta myös kotilomien aikana. Vanhemmat ja koko perhe ovat edelleen tervetulleita kyläilemään nuorisokotiin aina halutessaan. Sijoituksen päättymisvaiheessa, jos nuori on palaamassa takaisin kotiin, vanhemmuutta tuetaan edelleen. Arki on kuitenkin yleensä toteutunut nuorisokodissa ja lomat ovat sisältäneet erilaisia asioita. Nyt arjen olisi siirryttävä toimivana myös kotiin. Tätä varten kotiutumiseen luodaan selkeä suunnitelma omaohjaajien, vanhempien ja nuoren kanssa. Tähän konkreettisia työvälineitä ovat esimerkiksi kotiutumiskalenteri, jolloin suunnitellaan viikko kerrallaan miten kotiutumista työstetään. Tämä tarkoittaa usein sitä, että etukäteen suunnitellaan milloin nuori viettää kotona aikaa, millaisia aikajaksoja ja millaisia ajanjaksoja nuori on nuorisokodissa. Kun asettumisvaiheessa koulukäynti aloitetaan hyvin usein asteittain, pystytään kotiin palaaminenkin toteuttamaan näin kaikessa rauhassa. Toinen selkeä työväline kotiinpaluuta tukemaan ovat kirjalliset kotisäännöt. Nämä tukevat sitä, että molemmille vanhemmille saadaan yhtenäinen linja toimia, mikä taas tukee rajojen ylläpitämistä. Nuoren on helpompi noudattaa kotisääntöjä, kun molemmat vanhemmat ovat vaatimassa samoja asioita ja hän itse tietää, mitä häneltä odotetaan.

Kotiinpalaamisvaiheessa vanhempien tukeminen korostuu entisestään. Kuten sijoituksen päättymisvaiheen laatukriteereissäkkin vaaditaan, on nuoren lähtöä työstettävä myös vanhempien kanssa. Lasta on saatettu odottaa kotiin useamman vuodenkin ja kun hetki lähestyy, voi kotiutuminen nostaa ristiriitaisia tunteita. Pelko pärjäämisestä ja vanhojen ongelmien uusiutumisesta on haastateltavien mukaan usein läsnä. Kotiu-

tumisvaiheessa on tärkeää miettiä vanhemman kanssa mahdollisia auttajia, mikäli ongelmat uusiutuvat. Ja kertoa, että myös nuorisokotiin voi aina olla yhteyksissä. Sen sanoittaminen vanhemmalle, että hänen tunteensa ovat normaaleja ja oikeutettuja on tärkeää, jotta vanhempi uskaltaa turvata jatkossa viranomaisiin ja auttajiin mikäli ongelmia tulee. Avun pyytäminen ei tarkoita suoraan sitä, että lapsi otettaisiin uudelleen sijaishuollon piiriin. Myös siinä vaiheessa kun sijoitus päättyy nuoren omaan kotiin, käy omaohjaaja läpi sijoitusta vanhempien kanssa ja yhdessä mietitään nuoren tilannetta.

5.7 Elämänjana- tyyppinen työskentely

Kun tiedossa on sijoituksen päättymisen, lähtee omaohjaaja yhdessä nuoren kanssa hyvissä ajoin työstämään päättymistä. Tässä vaiheessa jokaisen haastateltavan kertomuksista nousi esiin elämänjana- tyyppinen työskentelymenetelmä. Työskentely sijoittuu tässä vaiheessa sijoitukseen elämänvaiheena. Omaohjaaja käy nuoren kanssa läpi hänen sijoitustaan, usein saatetaan lukea yhdessä raporttimerkintöjä alkuajoilta. Nuorellakin saattaa olla tarve muistella millainen hän oli sijoituksen alkaessa. Lisäksi nuoren kanssa voidaan työskennellä työvälinein, joita on käytetty sijoituksen aikana. Esimerkiksi korttityöskentelyllä verrataan tämän hetken olotilaa siihen, mitä se on ollut sijoituksen alussa. Sijoitusta käydään nuoren kanssa läpi, mitä hänelle on jäänyt päällimmäisenä mieleen nuorisokodista, onko kenties jotain jäänyt hampaankoloon tai mietityttämään. Tässä vaiheessa tällaisista asioista puhuminen koetaan helppona, sillä nuori on usein ottanut asioihin etäisyyttä ajan kuluessa. Tärkeää on kuitenkin se, että nuori saa muistella aikoja nuorisokodissa ja miettiä mitä ne ovat hänelle antaneet yhdessä omaohjaajansa kanssa.

5.8 Työmenetelmät

Seuraavaan taulukkoon olen kerännyt tiivistetysti työmenetelmiä, joita nuorisokodissa on käytössä. Työmenetelmät nousivat esille haastateltavien kertomuksista.

Taulukko 2. Työmenetelmät

Työmenetelmät
<p><i>Vuorovaikutuksellinen tukeminen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuuluu vahvana työmenetelmänä sekä omaohjaajuuteen, että ohjaustyöhön nuorisokodilla • Työskentely perustuu kaikkien nuorten kohdalla luottamukseen, sitä pyritään rakentamaan heti työskentelyn alussa. Ilman luottamusta ja molemminpuolista kunnioitusta, ei tarvittavaa kasvatuksellista auktoriteettia nuoren ja ohjaajan välille synny • Panostetaan nuoren kohtaamiseen, kuuntelemiseen ja ohjaamiseen. Kohtaaminen on oltava aitoa ja itsestään on myös annettava nuorelle jotain. Ammattillisen kiintymyssuhteen rakentamista • Tavoitteellinen työskentely • Voimavarakeskeisyys, uskotaan nuoren kykyihin ja tulevaisuuteen. Nuoret tietävät milloin aikuinen ei usko häneen
<p><i>Omaohjaajuus</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Omaohjaajasuhdetta lähdetään luomaan aikuisen johdolla heti työskentelyn alussa. Nuoren rauhallinen ja tilaa antava kohtaaminen antavat hyvän alun suhteen luomiselle. Suhteessa on saavutettava luottamus ja molemminpuolinen kunnioitus. Kiintymyssuhteen luominen nuoreen sekä tietynlainen avoimuus nuorta kohtaan ovat omaohjaajasuhteen tärkeimpiä elementtejä. Tavoitteena kuitenkin on, että omaohjaaja ja nuori pystyvät yhdessä työstämään kipeitäkin asioita • Tulohaastattelun avulla omaohjaajan on helppo lähteä luomaan suhdetta nuoren kanssa keskustellen. Omaohjaajan tehtävänä on kartoittaa nuoren asioita juurikin tulohaastattelun, mutta myös muiden työvälineiden avulla. Näitä voivat olla sukupuu, verkostokartta, kaveripilvet, elämänjana ja kortti-työskentely. • Omaohjaaja työskentelee nuoren kanssa aktiivisesti. Omaohjaaja ja nuori pilkkovat asiakassuunnitelman yhdessä sovitut tavoitteet konkreettisiin välitavoitteisiin ja omaohjaaja työstää tavoitteiden saavuttamista. Jokaisessa vuorossa omaohjaajan on kohdattava nuorensa sekä pysyttävä selvillä tämän asioista ja tilanteesta. Omaohjaajan tehtävänä on myös tiedottaa muita ohjaajia nuoren tilanteesta, tavoitteista ja työskentelystä. Tämä on tärkeää, että kaikki pystyvät vetämään yhtä linjaa nuoren kanssa. Nuoren rinnalla kuljetaan sijoituksen ajan ja ohjataan sekä valmennetaan nuorta tulevaa varten. <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tunnetyöskentely</i> Omaohjaaja työstää nuoren tunnemaailmaa yhdessä nuoren kanssa. Sanoittaa havaintojaan nuoren käytöksestä, mikäli tarvetta, haetaan yhdessä vaihtoehtoisia toimintatapoja. Seurataan tunteiden säätelyn ja käsittelyn edistymistä nuoren kanssa. Tunnetyöskentelyä voidaan tehdä myös korttien avulla. • <i>Kotikäynti</i> Omaohjaaja tekee sijoituksen alkuvaiheessa kotikäynnin nuoren kotiin. Luodaan yhteistyösuhdetta läheisiin.

- Omaohjaaja toimii nuoren läheisten aktiivisena kumppanina, hän pitää tiiviisti yhteyttä läheisiin.
- Omaohjaaja saattelee nuoren sijoituksen päättyessä seuraavaan elämänvaiheeseen yhdessä jälkihuollon työntekijän kanssa.

Tavoitteellisuus

- Tavoitteellisuus on läsnä sijoituksen alusta, sijoituksen loppumiseen saakka. Asiakassuunnitelmaneuvoittelussa yhdessä asetetut tavoitteet ohjaavat työskentelyä. Omaohjaaja pilkkoo nuoren kanssa tavoitteet konkreettisiksi välitavoitteiksi, työskentelee tavoitteita kohti nuoren kanssa ja seuraa tavoitteiden edistymistä. Asiakassuunnitelmaneuvoittelussa päivitetään tavoitteet yhdessä nuoren läheisten ja sosiaalityöntekijän kanssa
- Jokainen nuori on nuorisokodissa omasta lähtökohdastaan. Nuoret eivät saa mennä massana vaan heidät huomioidaan yksilöllisesti!
- Nuorelle on tärkeää sanoittaa tavoitteissa etenemistä ja korostaa nuoren osuutta tavoitteiden onnistumiseen
- Arviointi on osa tavoitteellisuutta. Jokaisen työntekijän on mietittävä omalla kohdallaan miten työskentelyssään on onnistunut. Dokumentoinnin avulla on helppo konkretisoida ja seurata työskentelyä. Lisäksi omien tunteiden tiedostaminen on tärkeää. Sijoituksen päätyttyä arviointikyselyt nuorelle, läheisille ja sosiaalityöntekijälle

Ratkaisukeskeisyys

- Kunnioitetaan nuorta asiakkaana. Kohdataan aidosti, kuunnellaan ja panostetaan vuorovaikutukseen. Ohjaajien oltava myös rehellisiä nuoria kohtaan
- Nuoren menneisyyden tiedostamisella voidaan ymmärtää paremmin nuoren tilannetta ja käytöstä sekä osataan ottaa työskentelyssä erilaisia tilanteita huomioon.
- Yhdessä haetaan vaihtoehtoisia toimintamalleja tilanteisiin. Esimerkiksi tulevaisuuden suunnitelmia ei väkisin tuoteta ohjaajalähtöisesti vaan yhdessä työskentelemällä
- Ohjaajat eivät työskentele nuorten puolesta vaan luovat turvallisen rakenteen arkeen, auttavat nuorta löytämään hänen voimavaroja ja saavuttamaan sijoitukselle asetettuja tavoitteita. Jokaisena päivänä on nähtävä myönteistä nuoressa ja muistettava tuoda tämä myös julki. Usko nuoren tulevaisuuteen on tärkeää säilyttää – mutta nuoret ovat vastuussa tulevaisuudestaan. Ohjaajat eivät pysty elämään nuoren elämää tämän puolesta.

Toiminnallisuus

- Työskentely on helpompaa, kun se toteutetaan toiminnan ohessa
- Toiminnallisuuden kautta ohjaaja ja nuori pystyvät harrastamaan yhdessä
- Liikunta osa hyvinvointia
- Toiminnallisuus voi olla muutakin kuin liikuntaa: marjanpoimintaa, autoilua, keilailua...

Perhekeskeisyys, kumppanuus

- Heti sijoituksen alkaessa, omaohjaaja/ vastuuhjaaja lähtee rakentamaan läheisten kanssa yhteistyösuhdetta. Läheisille tehdään selväksi, etteivät omaohjaaja eivätkä ohjaajat ole viemässä heidän asemaansa nuoren elämässä. He

ovat nuoren asiantuntijoita, joten on tärkeää ottaa heidät mukaan työskentelyyn. Näin vältetään vastakkainasettelulta ja asiantuntijakeskeisyydeltä

- Läheiset pidetään mukana työskentelyssä koko sijoituksen ajan, työn on oltava läpinäkyvää läheisille
- Nuoren käydessä kotilomilla, vanhemmuutta / aikuisjohteisuutta tuetaan yhdessä laadittavilla kotilomasäännöillä
- Mikäli sijoitus päättyy ja nuori palaa kotiin, tuetaan vanhemmuutta ja kotiinpaluuta selkeällä suunnitelmalla. Kotiin palaamista voidaan harjoitella jaksojen avulla, jolloin kotiutumiskalenterin avulla suunnitellaan milloin nuori on kotona ja milloin nuorisokodissa. Lisäksi kotiin voidaan laatia yhdessä kotisäännöt, jolloin aikuisilla on yhtenäinen linja säännöistä ja käytännöistä. Vanhempien kanssa työtetään myös mahdollisia tulevia ongelmatilanteita ja mietitään toimintasuunnitelmia näihin. Avun pyytäminen ei tarkoita lapsen uudelleen sijoittamista. Käsitellään myös tunteita, joita lapsen kotiinpaluu herättää. Jos nuori muuttaa omaan asuntoon sijoituksen päättyttyä, on läheisten kanssa työstettävä nuoren valintoja sekä käytävä läpi heidän ajatuksiaan

Elämänjana-tyyppinen työskentely

- Kun sijoituksen päättyminen tiedetään, lähtee omaohjaaja työstämään nuoren kanssa sijoituksen päättymistä hyvissä ajoin. Nuoren kanssa käydään läpi hänen nuorisokodissa viettämää aikaa. Voidaan lukea yhdessä raporttimerkintöjä, miettiä sijoituksen eri vaiheita sekä käsitellä asioita, joita on sijoituksen aikana tapahtunut.

6 TYÖVÄLINEET

Työvälineet ovat työskentelyä auttavia välineitä, joita käytetään usein työmenetelmienkin tukena (Lastensuojelun käsikirja 2014). Haastatteluaineistosta nousi sekä työmenetelmissä kuin myös itse sijaishuollon eri vaiheissa käytettäviä työvälineitä. Osa näistä oli kehitelty nuorisokodin tarpeisiin ja osa taas valtakunnallisesti tunnettuja välineitä.

6.1 Dokumentointi

Dokumentointi on tiedon tallentamista ja saattamista kirjalliseen muotoon. Dokumentoinnin avulla osoitetaan asioiden toteutuminen. Dokumentoitua tietoa voidaan myös arvioida ja kehittää. (Rousu & Holma 2004, 6.)

Dokumentointi on tärkeä osa nuorisokodissa tehtävää työtä ja tärkeä työväline työn toteuttamiseen. Dokumentointia tehdään päivittäin jokaisesta nuoresta ja suurimmaksi osaksi se koostuu päivittäisraportoinnista sekä kuukausiraporttien kirjoittamisesta. Työvälineenä dokumentointi toimii myös tiedotuskanavana. Tämä korostui yhden työntekijän haastattelussa kertomuksena Nappula-järjestelmän toimintakatkoksesta. Nappula ei ollut toiminut työntekijän tullessa aamuvuoroon. Hän oli kokenut tärkeänä sen, että pystyisi lukemaan edellispäivän raportit talon tapahtumista.

Haastateltavat toivat esiin, että päivittäisraportoinnit ja kuukausiraportit toimivat myös nuoren virallisina asiakirjoina. Nämä ovat myös tietoja sosiaalityöntekijöille, jotka sitten tekevät nuoren jatkosta päätöstä nuorisokodin tietojen, nuoren tietojen ja vanhempien tietojen perusteella. Joten on tärkeää miettiä, miten päivittäisraportointia tekee, millaista kieltä käyttää ja mitä raporttiin kirjoittaa. Haastateltavien vastauksien perusteella on hyvä pitää mielessä alla oleva maininta päivittäisraportoinnista:

”Than täs arjes se on tärkeää, se on sen nuoren oikeusturva, että siitä on se raportoitu mitä on tehty.”

Jälkikäteen on turha kertoa, miten nuoren kanssa on työskennelty. Mikäli sitä ei raportoinnissa lue, ei sitä ole silloin tehtykään. Erityisen tärkeää on muistaa, että jokaisena päivänä tapahtuu aina jotain hyvää. Viralliset asiakirjat lastensuojelussa ovat hyvin usein vikalistaa, joten onnistumisia ja positiivisia asioita on hyvä huomioida arjessa koko ajan ja kirjata ne myös raporttimerkintöihin. Yksi haastateltavista kertoi, että laitossijoituksessa ollut nuori haluaa kenties joskus tulevaisuudessa lukea hänes-tä kirjoitettuja raporttimerkintöjä. Tällöin raporteista on mukava lukea muuta kuin ”ok päivä”. Raporteissa on siis kerrottava olennainen nuoresta ja työskentelystä.

Dokumentointia tehdään koko ajan. Samalla kun asioita kirjataan, työntekijät usein arvioivat omaa työskentelyään etenkin kuukausikoostelmia kirjoitettaessa, mutta myös päivittäisraportoinnissa. Dokumentoinnin avulla on myös helppo pysyä selvillä siitä, missä vaiheessa oman nuoren sijoitus on. Kun työskentelystä kirjaa hyvät, kattavat raportoinnit, jotka sisältävät olennaisen mitä on tehty ja miten tämä vaikuttaa nuoren arkeen, pystyy seuraamaan omaohjattavan edistymistä kohti hänen tavoitteitaan.

Omaohjaaja kirjoittaa sijoituksen päättyttyä yhteenvedon nuoren sijoitusajasta, joka on koettu hyvänä työvälineenä. Tällöin työskentely lopetetaan yhteenvedoon, joka kertoo olennaisimmat asiat nuoren sijoitusajalta. Yhteenvedo lähetetään eteenpäin sosiaalityöntekijöille, nuorelle ja nuoren vanhemmille, jolloin hekin saavat kattavan kuvauksen nuoren päävaiheista nuorisokodissa.

6.2 Muut työvälineet

Muita työskentelyä helpottavia työvälineitä käytettiin erityisesti asettumis- ja sijoituksen päättymisvaiheessa. Työmenetelmiä käytettiin kuitenkin aktiivisesti. Kuten haastatteluaineistosta nousi ilmi, työvälineitä on käytettävä työskentelyn apuna, ei vain siksi että niitä on mukava käyttää. Myös henkilökohtainen osaaminen ja mielipide välineiden käytöstä otettiin huomioon, esimerkiksi kortteja käytettäessä on työntekijänkin uskottava niiden tarpeellisuuteen. Kuitenkin on tiedostettava myös se, että työvälineitä on paljon ja niitä on käytettävä nuorilähtöisesti.

”Kyllä se että työntekijän pitää olla tietoinen että niitä on, että ei niinkään voi sanoa, että en mä halua käyttää mitään, että nuori lähtöisesti aina. Mikä sille nuorelle nyt on, toiset tykkää kirjoittaa, toiset piirtää että niittenki avulla, että koko ajan tuntosarvet pitää olla pystys, mikä toimii kenellekin.”

Osa työvälineistä on nuorisokodin omia, kuten tulo- ja asettumisvaiheessa tehtävä tulohaastattelulomake ja sijoituksen päättyessä tehtävä yhteenvedo koko nuoren sijoitusajasta. Muita asettumisvaiheessa käytettyjä työvälineitä olivat sukupuoli, verkostokartta, elämänjana, kaveripilvet, vahvuuskortit ja nallekortit. Myös fläppitaulu oli apuna asioiden konkretisoimiseksi. Yksikössä kasvamisvaiheessa käytössä olivat ke-

sällä käytettävät kesäkalenterit, kirjalliset kotilomasäännöt sekä toisinaan käytettävät nallekortit. Kesäkalenterit on tarkoitettu jaksottamaan nuorille näkyväksi kesän kulua, pyrkien arjen ennustettavuuteen. Sijoituksen päättymisvaiheessa käytössä olivat kirjalliset kotiutumissuunnitelmat, aikaisemmin käytettyjen työvälineiden käyttö uudelleen vertailupohjan luomiselle, mutta myös vanhemmuutta tukevat työvälineet. Nuoren ja vanhempien kanssa voidaan tehdä kirjallisia kotisääntöjä sekä kotiutumiskalentereita. Lisäksi mietitään vaihtoehtoisia toimintasuunnitelmia ongelmatilanteiden varalta. Koko sijoituksen ajan lakisääteinen asiakassuunnitelma toimii työskentelyn ohjenuorana.

7 ERITYISOSAAMINEN

Haastateltavilla oli monenlaista erityisosaamista. Osaltaan erityisosaamiset syntyvät jo erilaisista ammatillisista koulutuksista, mutta lisäkoulutuksia oli useita. Kahdella haastateltavista oli toimiva lapsi ja perhe-työn koulutus (TLP). Lisäksi yksittäisiä lisäkoulutuksia olivat neuropsykiatrinen valmennus, voimaannuttava valokuvaus, EURO-ADAD ja ennen sijaishuollossa työskentelyä hankittu NLP- koulutus. Suurinta osaa erityisosaamisista käytettiin kuitenkin soveltaen. Tätä perusteltiin esimerkiksi toimiva lapsi ja perhe-työskentelyn tiukalla työskentelymallilla, joka on haastavaa toteuttaa sijaishuollon arjessa. Neuropsykiatrista valmennusta on valmennuksena toteutettu aikaisemmin nuorisokodissa, mutta valmentajan toimenkuvan muuttuessa, ei aikaa enää ole toteuttaa valmennusta kokonaisuutena.

Kokonaisuutena TLP, NLP ja neuropsykiatrinen valmennus ovat vaikuttaneet syvemmin haastateltavien työtapaan. TLP:tä käytetään näistä ehkä eniten tietoisesti ottaamalla otteita esimerkiksi huostaanottotilanteiden purkuun, mutta NLP ja neuropsykiatrinen valmennus ovat jääneet työntekijöiden tapaan työskennellä. Toisaalta haastateltavat kertoivat käyttävänsä huomaamattaan otteita työmenetelmistä ja toisaalta taas työtavat ovat hyvinkin selkeästi huomattavissa.

”Se valmentava työote, mikä sieltä tulee, niin näkyy varmasti ihan kaikkes mitä mä teen.”

Voimaannuttava valokuvaus nousi selkeimmin käytettävänä erityisosaamisena. Haastateltavan mukaan nuoret ovat olleet innoissaan mukana työskentelemässä ja toiset ovat tulleet jopa oma-aloitteisesti pyytämään mahdollisuutta työskennellä haastateltavan kanssa. Haastateltava oli kokenut lisäkoulutuksen erityisen hyvänä ja lisää työmenetelmiä sijaishuollon työhön tuovana.

”Se on ollu uskomaton, kuinka ne on lähteny mukaan siihen. Ne on ollu aiva innoissaan ja monet on tullu pyytämään että voisitkö sä ottaa. Ja ne retket mitä on tehny että on käyny kuvaamas, niin on ollu aiva uskomattoman hienoja. Jossaki mettäs kuvattu, niistä saa tosi paljon.”

8 KEHITTÄMISTARPEET

Haastateltavat toivat kertomuksissaan ilmi muutamia kehittämistarpeita. Tärkeimpänä voi ajatella oman ammatillisuuden jatkuvan kehittämisen, ajan hermolla on pysyttävä. Myös nuorisokodin on pysyttävä mukana yhteiskunnan kehityksessä. Vaikka työparityöskentelyä ei erikseen tuotu kehitettävänä tarpeena esille, antoi yksi haastateltavista sille tärkeitä merkityksiä työmenetelmien ja tapojen arvioinnista työparin kanssa. Toinen haastateltava toi esille tietynlaisen turvan, esimerkiksi kotikäynneille ei tarvitse lähteä yksin, vaan työpari on mukana.

Itse työskentelyyn liittyviä kehittämistarpeita tuotiin esille jonkin verran. Yksi haastateltavista halusi lisää tapoja toimia haastavissa vuorovaikutustilanteissa. Hän koki saavansa tarvittavan osaamisen kuitenkin työkokemuksen kautta. Työvälineiden käyttöön kaivattiin koulutusta, erityisesti vanhemmuuden ja itsenäistyvän nuoren roolikarttaan. Toiminnallisuus oli yksi tärkeimmistä työmenetelmistä, kaksi haastateltavaa toi esille myös toiminnallisuuden lisäämisen arjessa. Yksi haastateltavista oli kouluttautunut neuropsykiatriseksi kouluttajaksi valmentajan ohella. Hän koki pystyvänsä hyödyntämään kouluttajanoikeuksiaan ja pitkäntähtäimen visio olikin koulut-

taa nuorisokotiin lisää neuropsykiatrisia valmentajia, mikäli se nähdään nuorisokodin profiilin mukaisena tarpeena.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vertaan opinnäytetyölläni saamiani tuloksia Riitta Laakson (2009) tutkimuksen kanssa yhteneväisiin tuloksiin siitä, mitä työskentely laitosmuotoisesti toteutetussa yksikössä on. Lisäksi tarkastelen tuloksia omien tutkimustehtävieni valossa. Tavoitteenani oli kartoittaa nuorisokodissa käytössä olevia käytäntöjä, mutta myös käytettäviä työmenetelmiä ja työvälineitä, erityisesti hyvien käytäntöjen ja menetelmien näkökulmasta. Jotkut haastateltavista toivat selkeästi toimivia käytäntöjä ja menetelmiä ilmi, mutta osa näistä oli löydettävä haastateltavien kertomuksien perusteella. Tulkinnoissa käytin apuna haastateltavien antamia merkityksiä käytännöille ja työmenetelmille peilaten tätä ensimmäistä tutkimustehtävääni tarkentavaan alatehtävään a) **sijoituksen eri vaiheissa käytössä olevista käytännöistä ja menetelmistä** sekä lisäksi b) **onnistuneen sijaishuollonprosessin elementeistä**. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa kehittämistarpeita ja erityisosaamisten käyttöä.

Tutkimustehtävänäni oli **selvittää nuorisokodissa toimiviksi koettuja hyviä käytäntöjä**. Teoria-osuudessa olen tuonut esille sitä, miten vähän itse lastensuojelulaitoksissa tehtävä työ on kiinnostanut tutkijoita. Omat opinnäytetyöni tulokset nuorisokodissa käytössä olevista hyvistä käytännöistä ja työmenetelmistä tukevat osaltaan Riitta Laakson väitöskirjan (2009) tuloksia. Laakso suoritti etnografian lastenkoti-työstä havainnoimalla ja haastatteleamalla, tutkimuksen tavoitteena oli kuvata, jäsentää ja käsitteellistää lastensuojelulaitoksissa tehtävää työtä. Laakso jaotteli tulokset neljään teemaan ”arkinen huolenpito, tavallinen ja erityinen, kasvatuksellinen orientaatio ja vanhemmuustyö.” (Laakso 2009, 253, 254.) Omassa opinnäytetyössäni arkinen huolenpito nousi vahvasti esille arjen sujuvuuden ja huolenpidon kautta. Laakso teki samankaltaisia havaintoja omassa tutkimuksessaan kuin mitä opinnäytetyössäni haastateltavat toivat kertomuksissaan esille. Kasvatuksellisen ja hoidollisen työn rin-

nalla lastenkotityö ja tässä tapauksessa nuorisokotityö, on vahvasti huolehtimista, arjen pyörittämistä, nuorten asioiden hoitamista ja nuorten kanssa olemista. (Laakso 2009, 254.) Eroavaisuuksia Laakson tutkimukseen löytyy omassa opinnäytetyössäni siitä, millaisia merkityksiä haastateltavat antoivat arjen huolenpidolle ja arjen sujuvuudelle. Lastenkotityö nähdään hyvin usein näkymättömänä työnä arjessa, tämä ilmeni myös Laakson tutkimuksessa, jossa haastateltavat kuvasivat arjen huolenpitoa tavalliseksi työksi, ”ihan niinku omassa kodissakin”-periaatteella. Laakso oli havainnoimalla syventänyt arkisen huolenpidon merkityksiä. Näitä olivat arjen rutiinit, lapsista huolehtiminen, kotitapaisuus, jännitteinen arki ja tapahtumien päällekkäisyys. (Laakso 2009, 115–117, 126, 131, 133.) Omassa opinnäytetyössäni haastateltavat kertoivat vähän itse arkisesta työstä. Sitä kuvailtiin rutiinien toistumisena, nuorista huolehtimisena ja arjen sujuvuutena. Rutiinit muodostuivat samoina toistuvista asioista, kuten heräämisistä kouluun, ruokailuista, kotiintuloajoista ja nukkumaanmenoajoista. Sijaishuollon vaiheiden kautta sain kuitenkin selville arjen huolehtimisen merkityksiä, joita haastateltavat toivat kertomuksissaan esille. Näitä olivat arjen ennakoitavuuden merkitys, mutta myös nuorten valmentaminen tulevaisuuteen, pyrkien arjen sujuvuuteen heidän kohdalla. Arjen sujuvuudella nähtiin olevan muitakin positiivisia vaikutuksia. Ravitsevan ruuan, säännöllisen ja riittävän unensaannin, liikunnan ja turvallisten ihmissuhteiden myötä nähtiin näillä olevan positiivinen vaikutus nuoren omiin voimavaroihin ja hyvinvointiin. Kuten Laaksonkin aineistossa, myös omassa opinnäytetyössäni nuorista huolehtiminen oli osa arjen sujuvuutta.

Laakso antaa jännitteiselle arjelle nopeasti vaihtuvien vuorovaikutustilanteiden merkityksen, joihin työntekijän on reagoitava nopeasti. Joissain tilanteissa jännitteinen arki näyttäytyy myös rajoittamisena ja puuttumisena. (Laakso 2009, 131 & 132.) Arjen sujuvuudessa jännitteinen arki esiintyy omassa opinnäytetyössäni rajojen ja auktoriteetin haastamisella. Haastateltavat antoivat rajojen ja auktoriteetin haastamiselle selkeitä merkityksiä kehitystehtävästä, mutta myös luottamuksellisten suhteiden syntymisenä. Asioita ei voi ottaa henkilökohtaisesti, vaan kun rinnalla jaksaa seistä, niin nuori kokee saavansa turvallisen aikuisen välittämistä osakseen eikä joudu hylätyksi tunnelmaisunsa ja rajojensa hakemisen johdosta. Rajojen hakeminen ja auktoriteetin haastaminen kuuluivat haastateltavieni kertomusten mukaan osaksi nuorisokodissa tehtävää työtä.

Kotitapaisuus ilmenee Laakson (2009, 137) tutkimuksessa pyrkimyksenä mahdollisimman tavalliseen elämään lasten kanssa. Tähän liittyy ajatus kodinomaisuudesta, mahdollisimman normaalista arjesta, mutta myös kulttuuristen tapojen ja tottumusten välittämisestä. Kotitapaisuus eroaa kuitenkin lastensuojelun laitostyössä käytetystä käsitteestä kodinomaisuus. Kotitapaisuuteen liittyy ymmärrys laitostyön luonteesta, tavasta olla lasten kanssa, mutta myös ammatillisuuden haasteellisuus. Kotitapaisuus antaa enemmän arvoa työn ammatillisuudelle kuin kodinomaisuus. Lastenkodeissa työhön liittyy hyvin usein tilanteiden, tapahtumien ja arjen tulkintaa. (Laakso 2012, 142,143.) Omassa opinnäytetyössä korostuivat sekä kotitapaisuus, että myös lastensuojelulaitoksissa erityisyyden kohtaaminen ja työn tavoitteellisuus. Erityisesti yksi haastateltavista korosti sitä, että nuorten kanssa työskennellessä hyvät hetket leipomusten ja muun mukavan tekemisen äärellä kuuluvat arkeen, mutta yksilöllisyyttä ja nuoren työskentelyn lähtökohtia ei voi unohtaa. Koko sijoituksen ajan nuoren kanssa työskennellään tavoitteellisesti kohti yksilöllisiä tavoitteita. Tavoitteellisuus on opinnäytetyöni aineiston perusteella osa toimivaa työmenetelmäkokonaisuutta. Kodinomaisuus tulee omassa aineistossani esille lähinnä arjen elämisen kautta, sitä ei erikseen korostettu.

Toisen teeman, tavallisuuteen ja erityisyyteen keskittyminen keskittyy Laakson (2009) tutkimuksessa kodinomaisuuden säilyttämiseen. Lasten haluttiin saavan elää mahdollisimman tavallista arkea erityisyydestään huolimatta. Kodinomaisuutta korostettiin ja ongelmien sijaan painotettiin selviytymistä. Tähän voi liittyä myös kieltämismekanismi, jolloin työntekijä kieltäytyy kohtaamasta lapsen kohtaamaa pahuutta. (Laakso 2009, 255–256.) Omassa opinnäytetyössäni kodinomaisuus ilmeni tavallisen arjen elämisenä nuorten kanssa, harrastuksina ja yhdessä olona. Silti tavallisuuden lisäksi erityisyys huomioitiin, jolloin kodinomaisuuden lisäksi on puhuttava kotitapaisuudesta, sillä nuorten kokemusten ja aikaisempien elämäntapahtumien tiedostaminen auttoivat ymmärtämään nuoren käytöstä ja työssä huomioitavia lähtökohtia. Haastateltavista yksi toi esille myös omia tuntemuksia näitä kamalia kokemuksia kohtaan, mutta tiedosti samalla sen, ettei tunteilleen voi antaa valtaa vaan ammatillisuus on säilytettävä, jotta työskentely on nuorta hyödyttävää. Selviytymistä vaalittiin, sillä vaikka nuorten tulevaisuus mietitytti haastateltavia, tärkeänä koettiin se, ettei uskoaan saa menettää. On uskottava nuoren pärjäämiseen ja pysyttävä toiveikkaana työn kannattavuudesta.

Laakson (2009, 259) tutkimuksessa yksi teema liittyy vanhemmuuteen. Lastenkotityössä vanhempien kanssa työskentelyä voi kutsua vanhemmuustyöksi, kyseessä ei siis ole vanhemman kuntoutus. Vanhemmuustyö sisällölliset tehtävät vaihtelivat käytännöllisestä kasvatuskumppanuudesta, vanhemmuuteen houkuttelusta aina vanhemmuuden kontrollointiin. Hänen tuloksensa olivat ristiriidassa tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan vanhempien kanssa tehtävä työ on vähentynyt selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana (Laakso 2009, 259; Pösön 2004, 73 mukaan). Omassa opinnäytetyössäni kaikkien haastateltavien kertomuksissa korostui käytännöllinen kasvatuskumppanuus, josta käytän nimitystä perhekeskeisyys ja kumppanuus. Aineistossani tiivis yhteydenpito käytäntönä koettiin tärkeänä elementtinä heti alusta saakka.

Oma haastatteluaineistoni ja analyysi tuottivat näiden lisäksi paljon muitakin toimivia käytäntöjä. Osaltaan tähän auttoi teemahaastattelun muoto, jossa jaottelin teemat sijaishuollon vaiheiden mukaan. Lisäksi pyrin syventämään haastattelutilanteissa haastattelijoiden kertomuksia, jotta saisin selville heidän antamia merkityksiä työskentelylle. Muita hyviä käytäntöjä ilmeni nuoren tulovaiheessa eniten. Mielestäni käsite *valmistautuminen* kuvaa tulovaiheen käytäntöjä hyvin. Tähän liittyvät etukäteen valmistellut asiat, kuten nuoreen huoneen valmistelu, yhteisön valmistelu saapumiseen sekä tulovaiheen etukäteen suunnittelu. Työntekijä myös valmistautuu viettämään aikaa uuden nuoren kanssa, aloittamaan työskentelyä tulohaastattelun avulla ja ottamaan yhteyttä nuoren läheisiin heti ensimmäisenä iltana. Asettumisvaiheessa *asettuminen* kuvaa hyviä käytäntöjä. Tämä ilmenee nuoren asettumisen tukemisena kotiuttamisvaiheella, yksikön säännöistä ja rajoista kertomisella ja yhteisöön pääsemisen tukemisella. Arkisen huolenpidon ja sujuvan arjen merkitystä käsittelin Laakson (2009) tutkimuksen yhteydessä. Lisäksi yksikössä kasvamisvaiheeseen kuului työparityöskentely hyvänä käytäntönä. Sijoituksen loppumisvaiheessa käytäntöjä nousi esiin yksi. Jatkuvuus käytäntönä kuvaa työskentelyyn liittyvää konkreettista tulevaisuuden varmistamista.

Toisena tutkimustehtäväni oli **selvittää nuorisokodissa käytössä olevia työmenetelmiä**. Osaltaan näihin liittyy myös Laakson (2009, 180) tutkimuksen kolmas teema lastenkotityön sisällöstä, kasvatuksellisesta orientaatiosta. Tähän liittyvät huolenpi-

don lisäksi, kasvatus, kontrollointi, lapsen arviointi, lapsen kuuleminen ja lapsen kokemusta tavoitteleva kanssakäyminen. Itse käytetyistä työmenetelmistä kertominen tuotti samankaltaisen tuloksen omassa opinnäytetyössäni, kuin mihin Laakso oli omassa tutkimuksessaan törmännyt. Laakson aineistossa työntekijät pitivät menetelmien käyttöä haasteellisina lastenkodin arjessa, niiden käyttöä on vaikeaa saada istumaan arkeen. Menetelmiä enemmän lastensuojelulaitoksissa painotettiin suhteen ja luottamuksen rakentamisen tärkeyttä. (Laakso 2009, 170, 171.) Verrattuna Laakson tutkimukseen, omassa opinnäytetyössäni haastateltavat toivat enemmän itse esille menetelmiä, näitä olivat omaohjaajuus sekä omaohjaajuuteen kuuluva kotikäynti, tavoitteellisuus, toiminnallisuus ja elämänjano-tyyppinen työskentely. Loput työmenetelmät löysin yksittäisten haastateltavien kertomuksista, joissa ikään kuin sattumalta sanottiin menetelmiin johdattelevia lausahduksia. Näitä olivat tunnettyöskentely omaohjaajuuteen kuuluvana ja ratkaisukeskeisyys. Lisäksi muodostin haastateltavien kertomuksista suhteen luomisesta ja ohjaajien työskentelytavasta nuorten parissa, vuorovaikutuksellisen tukemisen, sekä perhekeskeisyyden ja kumppanuuden haastateltavien kertomuksista vanhempien ja muiden läheisten kanssa tehtävästä työstä. Kun perhekeskeisyyttä tarkasteli työmenetelmänä, haastateltavieni kertomuksissa korostuivat jaetun asiantuntijuuden merkitys. Kolme haastateltavista korosti nuoren ja hänen läheisten kanssa työskentelyssä sitä, etteivät he ole viemässä vanhempien paikkaa, vaan vanhemmat toimivat nuorensa asiantuntijoina. Läheisiä osallistutettiin työskentelyyn kertomalla nuoren arjesta, mutta myös kyselemällä vanhemmilta neuvoja ja vinkkejä. Kaikki haastateltavat korostivat tiiviin yhteydenpidon tärkeyttä. Haastateltavat huomioivat kertomuksissaan myös sen, etteivät nuorelle läheiset ihmiset ole aina hänen vanhempansa. Näissä tilanteissa työskennellään esimerkiksi nuoren vanhemman sisaruksen kanssa, tukien nuoren ja hänen välistä suhdetta. Perhekeskeisyys on siis aina tilannekohtaista.

Laakson tutkimuksessa työntekijät olivat antaneet luottamukselliselle suhteelle hyvin paljon samoja merkityksiä kuin omassa opinnäytetyössäni haastateltavat antoivat. Luottamuksellisen suhteen rakentuminen vaatii aikaa, mutta on tärkeä osa nuorisokotityötä. Menetelmät suhteen rakentamiselle olivat hyvin pitkälti samoja kuin omassa opinnäytetyössäni, näitä olivat Laakson aineistossa yhdessä tekeminen, yhdessä olominen ja lapselle yksityisen ajan ja huomion antaminen. (Laakso 2009, 181.) Omassa opinnäytetyössä korostui toiminnallisuuden avulla suhteen luomisen helpottaminen.

Tähän liittyy osaltaan myös yksityisen ajan ja huomion antaminen, sillä tilanteet olivat haastateltavien kertomuksien mukaisesti usein ohjaajan ja nuoren välistä aikaa. Toiminnan ohessa jutustelu sujuu luontevammin. Hyvät käytännöt tukivat suhteen luomista alusta saakka, aikaa annetaan nuorelle paljon ja esimerkiksi tulohaastattelun aloittamisen kautta lähdetään luomaan suhdetta omaohjaajan ja nuoren välille.

Kaiken kaikkiaan Laakson tutkimuksessa ja omassa opinnäytetyössäni työmenetelmien käyttöä kuvaa tiedostamaton käyttö sekä tilannekohtaisuus. Sekä Laakson tutkimuksessa, että omassa opinnäytetyössäni esille nousi menetelmien tavoitteellinen käyttö. Niitä ei käytetä suorituksina vaan tavoitteena on, että nuori hyötyy käytettävästä menetelmästä. Lisäksi Laakson tutkimuksessa ammatillista erityisosaamista oli hankittu koulutuksin, mutta näiden työmenetelmien käyttö kokonaisuudessaan koulutuksen vaatimalla tavalla, koettiin haasteellisena toteuttaa sijaishuollon kiireellisessä arjessa. (Laakso 2006, 167–168.)

Tutkimustehtäviini kuului myös **työvälineiden ja erityisosaamisen selvittäminen**. Omassa opinnäytetyössäni voimaannuttavaa valokuvausta oli käytetty erityisosaamisista eniten viime aikoina. Voimaannuttavan valokuvauksen lisäksi haastateltavilla oli koulutusta toimiva lapsi- ja perhe-työstä, neuropsykiatrisesta valmennuksesta, NLP:stä ja EURO-ADAD:sta. Lukuun ottamatta voimaannuttavaa valokuvausta, muita käytettiin huomaamattaan tai tiedostaen, ottamalla otteita työskentelymallista. Lisäksi toimenkuvan muuttuminen oli vaikuttanut erityisosaamisen käyttöön, eikä aikaa työmenetelmän toteuttamiseen kokonaisuudessaan enää ollut. Työmenetelmiin sisältyi myös työvälineitä työskentelyä helpottamaan. Omassa opinnäytetyössäni osa välineistä kuului nuorisokodin arkeen ja työntekijöiden odotetaan niitä käyttävän. Näitä olivat tulohaastattelu sijoituksen alussa ja yhteenvetolomake sijoituksen loputtua. Lisäksi dokumentointia tehtiin päivittäin. Muita välineitä käytettiin tilannekohtaisesti, tarpeiden mukaan.

Kolmas tutkimustehtäväni oli **kartoittaa kehittämistarpeita työntekijöiden näkökulmasta**. Osaltaan työparityöskentelyn voisi nähdä kehittämistarpeena, sillä sen käyttö oli koettu tärkeäksi ja toimivaksi käytännöksi nuorten omaohjaajuudessa. Yksi haastateltavista koki tarpeelliseksi vuorovaikutustaitojen kehittämisen, kuitenkin hän ei kokenut tarvitsevan tähän lisäkoulutusta, vaan arjen tuoma kokemus haastavi-

en nuorten kanssa työskenneltäessä, antaa haastateltavan mielestä lisää tarvittavaa kokemusta. Kehittämisenäkökulmana pidettiin jokaisen työntekijän velvollisuutta pysyä mukana ajan hermolla. Tämä tarkoittaa haastateltavan mukaan jokaisen ohjaajan vastuuna huolehtia omasta kehittämisestään ja ammattitaidostaan, omaa työskentelyä on arvioitava jatkuvasti. Nuorisokodin on myös pysyttävä mukana yhteiskunnan muutoksissa. Työvälineiden käyttöön haluttiin lisää koulutusta, lisäksi yhden haastateltavan mahdollisuutta kouluttaa neuropsykiatrisia valmentajia, oli hänen mielestä mahdollista hyödyntää.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni tekeminen on ollut kokonaisuudessaan vuoden pituinen prosessi. Alun perin halusin lähteä haastamaan itseäni ja valitsinkin opinnäytetyön aihepiiriksi nuorten parissa tehtävän työn. Halusin kuitenkin myös itselleni kokemusta nuorten kanssa työskentelystä ja hakeuduin suorittamaan harjoittelua kyseiseen nuorisokotiin, jossa opinnäytetyöni toteutui. Harjoittelu ajoittui hyvään ajankohtaan. Sen avulla pystyin kokoamaan teemahaastattelunrungosta toimivan. Tutkiessani syksyllä 2013 aihepiiriin liittyviä tutkimuksia, huomasin miten haastavan aihepiirin olen itselleni valinnut. Työstä, joka perustuu hyvin pitkälle hiljaiseen tietoon ja kokemukseen, on haastava saada esille opinnäytetyöni kannalta tärkeitä asioita. Myös harjoittelun aikana sain huomata tämän ilmiön, sillä työtä tehdään jokaisen omalla persoonalla, yhteisesti sovittujen raamien puitteissa. Suunnittelin haastattelunrunгон hyvin avoimeksi, mutta jäsentelin sitä sijaishuollon vaiheiden kautta, jolloin haastateltavien olisi helpompi saada kiinni ajatuksistaan. Varauduin esittämään paljon tarkentavia lisäkysymyksiä, tavoitteena oli kuitenkin haastattelutilanteen avoin keskustelumuoto.

Haastatteluaineistoa muodostui runsaasti ja sitä jäsentelemällä sekä analysoimalla, pystyin nostamaan esille tärkeitä elementtejä sijaishuollossa tehtävästä työstä. Työmenetelmät eivät olleet niin selkeästi eroteltavissa, mutta haastateltavien kertomukset johdattelivat itseni keskeisten näkökulmien äärelle. Toivon, että nämä esille nousseet

käytännöt ja työmenetelmät ovat helpottamassa myös nuorisokodissa työskenteleviä ohjaajia. Itselleni opinnäytetyön tekeminen on ollut osa suurempaa kokonaisuutta, ei vain pakollinen osa sosionomi (AMK) koulutusta. En ole oppinut pelkästään suunnitelmallisen tutkimuksen toteuttamista vaan myös sitoutuneisuutta omaan työhön sekä vastuuta. Kuitenkin opinnäytetyön suurin vaikutus on ollut ammatilliseen kasvuuni. Jatkoin nuorten parissa tehtävää työtä sijaisuuksien ja kesän 2014 ajan, jatkaen edelleen sijaistamista syksyn 2014 ajan. Haastateltavat ovat opettaneet minulle kertomuksiensa avulla paljon sijaishuollossa tehtävästä työstä, enemmän kuin mikään teoriatieto yksin olisi koskaan pystynyt opettamaan. Koen saaneeni osan hiljaisesta tiedosta myös omaan ammatilliseen käyttööni ja analyysia tekemällä olen saanut teoreettisen pohjan sijaishuollon työn merkitykselle.

Tällä hetkellä sijaishuolto ja laitoshoido erityisesti herättävät kiinnostusta. Pyrkimykset laitoshoidon vähentämiselle ovat selkeät. Kuitenkaan laitoksissa tehtävää sijaishuoltoa ei voi sivuuttaa, lisääntyvät tutkimukset laitoshuollosta ja sen vaikutuksista ovat positiivinen merkki halusta ymmärtää laitoshuollon merkitystä sijaishuollossa. Omalla opinnäytetyölläni pyrin kartoittamaan sijaishuollon käytäntöjä ja työmenetelmiä, vertasin näitä sijaishuollosta löytyviin laatukriteereihin ja eri työmenetelmien käytön merkityksiin. Opinnäytetyöni voi nähdä osana laajempaa tavoitetta määrittellä sijaishuollossa tehtävää työtä työntekijöiden näkökulmasta. Toivon, että opinnäytetyöstäni on hyötyä myös kyseiselle nuorisokodille, sillä sijaishuollossa tehtävää työtä on vaikeaa sanoittaa. Tuloksia voisi käyttää esimerkiksi osana perehdyttämistä, lisäksi mukaan tarvittavia käytännön asioita. Osaltaan myös työntekijöiden on välillä aina hyvä palata miettimään oman työskentelyn periaatteita sekä arvioida niitä. Lukemalla opinnäytetyöni keskeisiä käytäntöjä ja työmenetelmiä, saa kattavaa kuvausta näiden merkityksistä työnteolle.

LÄHTEET

- Bardy, M. & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13–42. Viitattu 16.10.2014.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 49-78. Viitattu 16.10.2014
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Henttonen, E. 2008. Usein kysytyjä kysymyksiä laadullisesta tutkimuksesta. Viitattu 21.10.2014.
<https://into.aalto.fi/download/attachments/3775242/Kysymyksiä+ja+vastauksia+laadullisesta+tutkimuksesta.pdf>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu- teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi
- Kaartinen- Koutaniemi, J. 2012. (toim.) Etsivässä työssä. Helsinki: LK-Kirjat / Lasten Keskus
- Kekoni, T. Kitinoja, M & Pösö, T. 2008. Erityinen huolenpito koulukodeissa. Raportteja 36/2008. Helsinki: Stakes
- Korhonen, S. 2010. Mikä on hyvä käytäntö, miten sen tunnistaa ja miten se on hyödynnettävissä. Viitattu 21.10.2014.
http://www.tem.fi/files/27199/THL_19_5_2010.pdf
- Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 23.7.2014.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1>
- Laakso, R. 2012. Lastensuojelun laitostyön arki ja ammatillisuus. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa. 13 uud. p. Tampere: Osuuskunta Vastapaino & Lastensuojelun Keskusliitto, 127–151.

Lastensuojelu 2012. 2013. Teoksessa Tilastoraportti 30/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.10.2014.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Lastensuojelun käsikirja. 2014. Työmenetelmät ja välineet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.10.2014.

Lastensuojelulaki. 2007. 13.4.2007/417 muutoksineen

Metsämuuronen, J. 2006. Metodologian perusteet ihmistieteessä. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Met-help Ky, 15-77.

Nuorisokoti Valokin www-sivut. 2013. Viitattu 27.10.2014.

<http://www.valokki.fi/index.html>

Ojasalo, K. Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Linqvistin ajatusten välillä. Teoksessa S. Laaksonen & M. Kemppainen (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20, 7-30

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalveluiden laadunhallinta. Jyväskylä: Suomen Kuntaliitto

Rönkkö, L. 2008. Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma vuorovaikutuksessa. Teoksessa M. Vilén, P. Leppämäki & L. Ekström, Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 171–192.

Sinkkonen, J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa P. Kiiskinen & T. Eskelinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:ro 18, 9-11.

Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa I. Tanskanen & E. Timonen-Kallio (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laituri-projekti. 2004. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto

Vario, P. Barkman, J. Kiili, J. Nikkanen, M. Oranen & Tervo, J. 2012. Suojele unelmia, vaali toivoa – Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto. Viitattu 16.10.2014

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=5535297&name=DLFE-22613.pdf

Vilén, M. Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Teemahaastattelun runko**Annukka Sievi**

1. Taustatiedot

1. Koulutuksesi, lisäkoulutukset
2. Miten kauan olet työskennellyt sijaishuollon parissa?

2. Sijoitus

- A. Nuoren saapuminen Valokkiin
3. Kuvaa työskentelyä tässä vaiheessa
  - a. Mitä tehdään ja miksi? Mikä merkitys työskentelyllä on?
  - b. Miten jo talossa olevia nuoria informoidaan uudesta nuoresta / miten heidän kanssa työstetään uuden nuoren saapumista?
  - c. Miten läheisten kanssa työskennellään?
    - i. Mikä on tärkeää tässä vaiheessa?
4. Mikä on työntekijän rooli?
  - a. Miten omahoitajuus tässä vaiheessa ilmenee, mikä merkitys sillä on?
5. Millaisia toimintatapoja, menetelmiä, välineitä olet käyttänyt tässä vaiheessa?
  - a. Miten olet käyttänyt, minkä merkityksen annat näille?
  - b. Mitkä ovat olleet toimivia?

B. Alkuvaihe ja asettuminen

6. Mitä tehdään, miksi tehdään, mikä merkitys?
  - a. Miten lähdet luomaan suhdetta nuoreen?
    - i. Mitkä tavat, keinot olet kokenut hyväksi?
  - b. Miten työstät nuoren tutustumista muihin nuoriin?
    - ii. Mitkä tavat, keinot olet kokenut tässä tilanteessa hyväksi?
  - c. Nuoren läheiset, miten lähdet työskentelemään heidän kanssaan?
    - iii. Mitkä asiat koet merkityksellisiksi työskenneltäessä nuoren läheisten kanssa?
    - iv. Mitkä keinot ja tavat ovat mielestäsi tässä työskentelyssä toimivia?
7. Nuoren asettumisen aikana, millaisia toimintatapoja, menetelmiä, työvälineitä olet käyttänyt?
  - a. Miten olet näitä käyttänyt, mikä merkitys näillä on ollut työskentelyn kannalta?
  - b. Mitkä ovat mielestäsi olleet toimivia?
  - c. Omahoitajuuden merkitys?

3. Kasvaminen yksikössä

8. Kuvaa millaista työskentelyä nuoren kanssa on Valokin arjessa?
  - a. Mitä tehdään, miksi, mikä merkitys näillä asioilla on?

- b. Mihin työskentely perustuu?
  - c. Millaisia menetelmiä, välineitä olet käyttänyt? Mikä merkitys näillä on työskentelylle?
  - d. Mitkä olet kokenut erityisen toimiviksi?
  - e. Omahoitajuus, miten toteutat? Mikä merkitys?
9. Millaisia haasteellisia tilanteita kohtaat nuorten kanssa?
- a. Millaiset toimintavat, keinot, välineet olet kokenut hyviksi näissä tilanteissa?
10. Yhteistyö läheisten kanssa
- a. Mitä tehdään ja miksi?
  - b. Mikä on tärkeää?

4. Sijoituksen päätyminen

11. Miten työskentelet nuoren kanssa tässä vaiheessa?
- a. Mitä siihen kuuluu ja miksi?
  - b. Mikä merkitys näillä asioilla on?
  - c. Millaisia toimintatapoja, menetelmiä, välineitä olet käyttänyt?
    - i. Miten olet näitä käyttänyt?
    - ii. Mitkä ovat olleet toimivia?
  - d. Miten omahoitajuus ilmenee sijoituksen päättymisvaiheessa?
12. Miten työskentelet läheisten kanssa?
13. Miten koko sijoitusprosessia arvioidaan?
- a. Mikä merkitys arvioinnilla on?

5. Oma erityisosaaminen, kehittyminen

1. Kuvaile erityisosaamistasi?
- a. Miten käytät työssäsi?
  - b. Mitä se tuo työskentelyyn?
2. Missä haluaisit kehittää itseäsi?
3. Mitä muuta kehitettävää?